

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VI. évf. 6. szám
1995. december
50,— Ft

*Karácsonyi
elmélkedés*

*Beszámoló
a BOKOR
jubileumáról*

*Interjú
Vadas Évával*

Moha-mese

*Elesettek
karácsonya*

Profán fohász

Megvettek minket?

*Isten
élni akar*

Örülj, kedves Szűz!

ERDŐSI JÁNOS humanista volt. Latinosította is családnévét SYLVESTER-re. Erazmus tanítványaként görög eredetiben olvasta az Újszövetséget. Le is fordította. Közel fél évezred telt el azóta, hogy Sárvárott ki is nyomtatták fordítását. Nádasdy Tamás volt a költségeket álló mecénás. Facsimile kiadásban párezer forintért akármelyikünk megvásárolhatja a teljes kötetet.

A mecénás még a pápával is levelezett, s öntudattal írta neki, hogy ő „nem luther”. A mi Sylvesterünk is katolikus maradt. Miként Mestere, Erazmus is, akit a *Balgaság dicséretében* bizony „megemészt a buzgóság házadért”, ahogyan János evangelista írja a Zsoltáros nyomán a kötélből ostort fonó Jézusról. Jézus ostort font és zsidó maradt; nem szakított sem Templommal, sem zsinagógával. Erazmus is keményen fogalmazott: nem kímélt pápát, püspököt, teológust..., és katolikus maradt. A mi Sylvesterünk — ugyanígy. Gyermekek és ifjú korban imádkozta buzgón azokat a szavakat, amelyekkel Gábrriel arkangyal tudtára adja egy názáreti lánynak az eljövendő nagy eseményt. Valakinek a világra jövését, amiről — idestova már kétezer esztendeje — nem akarunk megfélemedezni, s aminek okán az idén is tollat ragadok, hogy emlékének fenntartásáért megtegyem, ami tőlem telik. Azokkal a szavakkal imádkozott bibliafordítónk, melyekkel én még ma is morzsolgatom az olvasót: *Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes...*

De férfikort érven s görög nyelvi tanulmányaiban előre haladván ízlelgetni tudta már a Lukács által görög nyelven megőrzött szavakat: *Khaire, kekharitómené!* E kettőből az első, a *khaire* olyan, mint kultúrkörünkben a „jónapot”, mint a kínaiaknál a „verjen a szíve erősen”, vagy mint szubkulturánknak a „helló”. Rangosan fordítva: köszöntlek, üdvözöllek, légy üdvözölve. Szent István századában valaki, aki tudott latinul is, magyarul is, rangosan *magyarázta* az *Ave Mariát*. Magyarázata fennmaradt ezer éven át, eljutott 500 esztendő megannyi imádkozó nemzedékén keresztül bibliafordítónkhoz is, és újabb félezer esztendő múltán eljutott hozzám is, aki édesanyámtól tanultam meg összetett kézzel mondani: *Üdvözlégy...*, malaszttal teljes. De Erdősi János megtörte ezt a hagyományt. Azért tehetete, mert tudta, hogy a *khaire* az „örülök” jelentésű ige felszólító módja. S ezenfelül arra is gondolhatott, hogy Gábrriel komoly férfiú volt, Mária pedig eljegyzés korú, 13 év körüli leányka, és furcsa lett volna öt tisztos mátrónáknak kijáró, rangos szóval köszönteni. Mindezt csak úgy gondolom, hogy gondolhatta Jánosunk. Az viszont írva is van, hogy a kislány megzavarodott, félelem fogta el a különös látogatótól s annak öt köszöntő szavaitól. Az Úr, Maga, volna övele, Máriaival? Ez aztán igazán indíthatta érző szívű humanistánkat: ne féljen annyira a lány, ha már egyszer jó hírt, a lehető legjobbat, viszi neki Gábrriel, magát a JOHÍRT!... — kergetőzhetett a gondolat fordítónk agyában. Valahogy így történhetett, hogy a korábbi félezer esztendőn át Mária magyarul dicsérik imádságától megszentelt, de meg is kopott szavakat nagybátrán fölváltotta ezzel a félezred év után is annyira fakadásüden ható szóval: *Örülj, Mária!*

Amikor szavait mondja, Gábrriel tudja már, hogy minek örüljön Mária, de a kislány nem tudja még. Így aztán Gábrriel számára a lány — *kekharitómené*. Gábrriel nem beszélhetett görögül, csak arámul szólhatott, ha azt akarta, hogy a lány értse őt. „Minden népnek az ő nyelvén” — hirdeti az első magyar nyelvű disztichon, melyet történetesen éppen a mi humanistánk alkotott,

s be is rakta azt bibliafordításába előszóként. Amikor mi, magyarok ide érkeztünk Pannóniába, s az „avarok pusztájába”, ha gyéren is, de szlávok lakta földre jutottunk. Ide érkezésünk előtt néhány évtizeddel jött Tesszalonikából két görög pap, Szent Cyrill és Szent Metód, akik megmagyarázták a Pannóniával akkor határos Morvaország ugyancsak szláv népeinek, hogy az arkangyal azt mondta a lánynak, hogy az *malaszttal teljes*. Persze szlávul mondta, de az csak egy kicsit hangzott másképpen. Ezt onnan lehet tudnunk, hogy amikor szláv vagy olasz, vagy akármilyen nyelvű papok nekünk, magyaroknak akarták magyarázni a gábrieli szavakat, egyikük azt gondolta, hogy ő bizony nem tőri magát. Nem, mert ha Cyrill és társa azt mondta, hogy *milosztty* a helyes fordítás, akkor legyen ez jó a magyaroknak is. „Mennyi *miloszttyben*” teremté meg Isten Adámot — hallja majd 300 esztendővel később is a Halotti Beszéd hallgatósága egy temetés alkalmával. A mi erazmistánknak ez a szó — akárminő okon is, de nem tetszhetett. Megállapította, hogy az eredeti szövegben egy nőnemű melléknévi igenév áll, melynek igéje azt akarja kifejezni, hogy *kedvelnek valakit*. Akit kedvelnek, az pedig az öt kedvelő számára — *kedves*. A melléknévi igenév nőnemben áll, s ha a kedvelt személy éppen egy fiatal leány, akkor a 16. század magyar nyelvén a megszólítás nem is hangozhat másképpen, csak így: *Kedves Szűz!* (Még két századdal később, Faludi Ferenc nagybőjtői és ma is ismert énekében is: „Szűzek, ifjak sírjafok...”; s nem „lányok”, vagy „hajadonok”).

Megvallom: engem több okon is elbűvöl e poeta doctus fordítási bravúrja. Másokat viszont nem bűvölt el. Sem korábban, sem később. Még Erdősi századában, annak végén, a török hódoltságból kiharadt karéj átellenes táján, az abaúji Vizsolyban Károli Gáspár, az immár helvét hitű gönci prédikátor — a középkor századaival s Erdősi újításával mit sem törődve — így magyarázt: „kegyelembe fogadott”. Hát nekem ez kevésbé tetszik. Akkoriban sem lettem volna ezzel a nemtetszésemmel egyedül. Nem, mert alig telik el egy újabb emberöltő, s Káldy György jezsuita kiadja Bécsben a maga fordított Bibliát, melyben — szépen, nem szépen, de — visszatér a középkori hagyományhoz: „Üdvözlégy, malaszttal teljes.”

Sem Erazmus, sem Erdősi nem járt sikerrel. Erazmus sikertelensége 30 éves vallásháborút zúdított Európára. Még jó, hogy Erdősié csak két magyar nyelvet eredményezett: a protestáns magyar és a katolikus magyar nyelvet. Franciaországban az hugenották ivadécai már léültek a katolikusokkal egy asztalhoz, s van közös — bőséges jegyzetanyaggal is ellátott! — szentírásuk. Nekünk még nincs ilyen. De ez nem tart vissza attól, hogy 1995-ben, karácsonyra készüljön, Erdősi Sylvester János szavával köszöntsem azt a lányt, aki lehetővé tette mindannyiunk számára a karácsony örömét, mert igent mondott a Gábrrieltől közvetített isteni üzenetre, mely így kezdődött: *Örülj, kedves Szűz!*

Kegyelembe fogadott, kegyelemmel teljes... — így hangzik a mai protestáns, ill. katolikus fordítás. Nem tudok mit kezdeni velük, mert a páli megváltáselmélet határozza meg mindkettőt. Sylvester fordítását viszont annak a Lukácsnak görög szövege határozza meg, aki tudott görögül, de „pálul” nem tudott. Nem tudott, bár útján kísérőtársa volt Pál apostolnak. Lukács csak annyit tudott, hogy Gábrriel Istene kedveli ezt a názáreti lányt, vár az igenjére, és várakozásában nem csalatkozik. Nem, mert érdemes Istennek szövetségre lépni vele; lehet számítania Mária. Lehet, mert a lány ki-

váltságokat nem igényel magának, csak szolgálni akarja Istenét. Hiába is kérne kiváltságokat. Legalábbis Istentől hiába, mert Isten maga a Szeretet, s az isteni szeretet, az *agapé*, éppen attól szeretet, mert nem ismeri, hogy valakit szeretek, valakit meg „nem szeretek”. Ez az isteni szeretet nem kivételez: mindent ad mindenkinek. Aki nem ad mindent, nem isteni módon szeret; s az sem, aki csak valakiknek akar adni, s nem mindenkinek. A Szeretet nem ismer olyasmit, hogy kegyelembe fogadott, meg kegyelembe nem fogadott. Meg olyasmit sem ismer, hogy valaki teljesen megajándékozott, más valaki pedig nincs mértékben megajándékozva Istentől. Ez a „nagyságos Karok és Rendek” világa volna... Az a *világ*, amelyből nem lesz majd semmije Annak, akit a Szűz a betlehemi éjszaka istállójában világra hoz. Semmije, de semmije, mert az istállóban megszületett Gyermek férfikort évről majd arról az Isten Országáról álmodik és tanít, mely legyőzi, mert leváltja — eszmében is, gyakorlatában is — a kiváltságokat ismerő világot.

Ezért aztán istállóban gyermeket szülő Mária, 1995 karácsonyára készülön, kedvelt humanistám szavával köszöntlek: Kedves Szűz! S az anygallal együtt én is mondom Neked, hogy örülj. Örülj nagyon sok okon. A legeslegutolsó sorban örülj annak is, hogy Téged én tisztellek, s nagyon szeretlek. Erre persze mondhatod — huncut női mosollyal is talán —, hogy udvarlok Neked, pedig nem is láttalak soha. Én pedig válaszolhatom, hogy *így* könnyebb a dolgom. Mivelhogy nem láttalak még soha, formálhatlak, gondolhatlak tetszésem szerint olyanakká, amilyenként én tisztellek és szeretlek. El is mondom Neked nagy bizalmasan, hogy rengeteget hallok ám Rólad, de nem hiszem el felet sem annak, amit hallok. Kedves Szűz, te az álmaim asszonya vagy, s amiket hallok Rólad, az mind olyan királynői, meg szuper, meg még szupernél is szuperebb. Ezekből semmit sem hiszek el. Semmit, mert ismerem hálaéneked, melyet örömdobban énekeltél, s ebből az énekből tudom, hogy Te *kicsiny* vagy, és hogy *szolgáló*-leány vagy. Nem hiszem el, hogy szeszélyes és kifürkészhetetlen „*hölgy*” volnál, aki mint kegyelembe fogadott maga is valakiket kegyel, másokat pedig nem kegyel. Tudod, hogy mikre gondolok. Egyáltalán nem hiszem, hogy részt veszél a neveddel vagy akár nevedben űzött iparágakban. A lobogók mind gyanúsak nekem, mert könnyen lesznek harci lobogókká is. A lobogók rendre kiváltságok megtartásáért vagy megszerzéséért lobognak. S ahol kiváltság tanyázik, ott — akár a Te és Fiad nevében is — rendre kardot rántanak. Kardot, amiről mind a ketten tudjuk jól, s ugyanabból a forrásból, hogy annak a hüvelyben a helye. Nemcsak olykor, hanem mindig és egyáltalán. Még ha Fiad életéről van szó, még ha fájdalmas anyává kell lenned..., akkor is.

De abba hagyom már e személyes vallomást, s beszélék inkább arról, ami miatt nem legeslegutolsó, hanem legeslegelső sorban örülj. Örülj, mert megszületted azt a Fiút. Olyan szegények lennének nélküle. Reményünk sem volna nélküle. Mária, immár nem a zsenge lány, hanem Jézus Anyja, Te vagy álmaim asszonya, s az álmaim asszonyának tudnia kell mindent, amire gondolok. Tudom, hogy szívesen hallgatsz, mert én nem olykor, hanem mindig és csak a Fiadról akarok beszélni. Veled is, meg mindenki mással is. Másoknál ezzel nem járok mindig sikerrel, de Te biztosan megértesz. S azt is megértesz, amit most készülök mondani Neked.

Örülj, mert nevelhetted őt, s kezded között ért férfivá, s meg kellett Tőle tanulnod, hogy vállalkozásában még egy anyának sincs semmi kiváltsága, mert vállalkozása magáé az Istené: „Aki az Isten akarata szerint cselekszik, az az én testvérem, és az én anyám”. Te már tapasztalod, amit én még csak tudok. Azt, hogy Isten — A MINDENKIT ÁT- ÉS EGYBEÖLELÉS. Minek következtében Fiadnak csak egyetlen vállalata van, s

e vállalat itt, a Föld nevű planétán, abban „utazik”, hogy jusson melengető napsütés és termékenyítő eső kivétel nélkül mindenkinek, akit Isten ide szólított életre. Tudod, hogy megbukott nálunk a kommunizmus. A kísérlet, hogy ebből az isteni álomból valóság legyen. Hogyan is ne bukott volna meg, amikor fegyverrel s erőszakkal akartak *szeretet*világot teremteni. Elhitték, hogy ez az ellentmondás lehetséges? Vagy csak mondták? Legtöbbjüknél ez utóbbira tippelek, mert szemrebbenés nélkül váltottak a tegnapi, a szűzötven évvel korábbi módra: Kaparj kurta, s légy te az ügyesebb... s kerülj a kiváltságosok közé, akik nem istállóban szülnék gyermeket, s akiknél Te hiába kerestél szállást Betlehem utcáin.

Örülj, kedves Szűz! Örülj? Valóban? Hát éppen sírhatnál is. Nem is csak az istállóba szoruló, a hajléktalan embermilliódokra gondolok most, hanem még inkább azokra, akik mindent képesek — Rád s Fiadra hivatkozva — „megszentelni”. S tudnak rendre „kiváló viszonyt” fenntartani — Nevedben is, Fiad nevében is — a mindenkori Heródesekkel. S ha Heródes megbukik, róla minden csúnyát elmondva tudnak barátokozni az új Heródesekkel is. A kiváltságokat katonákkal fenntartókkal. Azért örülj, mert Fiad ezekkel az urakkal soha sem szűrte össze a levét, s csak kötélvégen hurcolva lépte át palotáik küszöbét. Ha nem kényrszerítették, maradt élete végéig istállóközelen, lágy ruhák és paloták nélkül élő szegényeknél, akiket boldogoknak mondott. Sohasem kenekedett a gazdagokkal, azoknak jajt kiáltott.

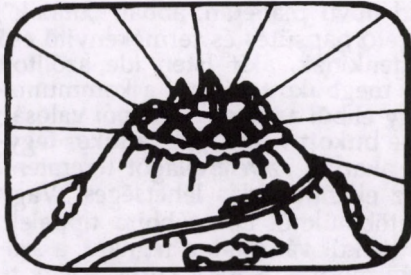
Örülj, kedves Szűz! Örülj, mert Isten malmai — ha lassan is, de — őrlnek. S a száz és száz út végén, amikor már minden útja elfogyott, egyszer majd csak rájön az ember, aki nemcsak őrlt sár, de istenarcú lény is, hogy Fiad — az Ut. S hogy *nincsen más út, csak az, ami mindenki útja lehet*. Görögül úgy mondják ezt, hogy *katholikosz*. Magyarul — egyetemesnek mondják. Kedves Szűz, tudsz-e tenni valamit azért, hogy a katolikusok ne akarjanak felekezeti maradni? Azért, hogy mindenkit egybe akarjanak ölelni? Tudom, hogy értesz engem, s nem tévesztetted össze az egybeölelést az egybemosással, s a szabadságot a félelemkeltéssel s nyomában az uniformizálással. A Fiad álmat álmodom, akinek igaz zsidóként is volt jó szava a niniveiekről is, meg mindenkiről, aki Isten egyetlen és egyetemes (=katholikosz) útján járni képes volt. Egybemosni és félelmet keltve infantilizálni — ez a kiváltságokra törekvők szakmája. Akik a Fiadhoz tartoznak, el tudnak fogadni minden elképzelést a titkok világáról, mert tudják, hogy az Üzenet, amely méhedből született meg abban az áldott és istálló betlehemi éjszakában, lebont minden kiváltságot — a titkok és hitvallások tudományában is! —, és új világot teremt. Fiadtól tanulta Rousseau, Rousseautól a mi Csokonai Vitéz Mihályunk, mi pedig ámulva épülünk — miként Sylvester szép szavain is — kétszáz éve írt alexandrinusain:

*Az „enyim”, a „tied” mennyi lármát szűle,
Miolta a „miénk” nevezet elűle.*

Kedves Szűz, tudod-e, hogy nem akarjuk felejteni Fiad üzenetét, amely az „annyi láрма” helyett új világot szeretne teremteni, Bokorligeten is..., az *osztózását*, amelyben megszűnik minden el- és szétválasztó kategória, a szegény és gazdag kategóriája is. Újat, ahol leszünk egy család, melynek asztalánál az egykori szegénynek és gazdagnak, az egykori kiváltságosnak és hátrányos helyzetűnek egyaránt terítenek. S az asztalnál nem is Rólad, hanem Veled énekelünk. Úgy, ahogy egykor a dal lelkedben megszületett: Magasztalja lelkem az én Uramat...

Ezért van az, hogy 1995 karácsonyán csak Rólad akarok beszélni testvéreimnek. S olyat és úgy, hogy „örülj, kedves Szűz”.

Bulányi György

Beszámoló a BOKOR jubileumáról

Augusztusi számunkban röviden beszámoltunk már a BOKOR Bázisközösség ötvenéves jubileumáról, ismertette a kétnapos ünnepség eseményeit. Most három részletet idézünk fel az elhangzottakból: Kovács László kritikus és önkritikus történelmi drámáját, az alapító Bulányi György piarista pohárköszöntőjét, valamint a magyar származású, Ausztriában élő katolikus pap, Schermann Rudolf köszöntőjét.

Kovács László

Bokorirtás

– „Történelmi” dráma –

Kedves Testvéreink és Barátaink!

Rendhagyó módon, szeretnénk némi magyarázattal szolgálni a most előadandó darabbal kapcsolatban.

A Bokor-jubileumra készült darab az ünnepnek önvizsgálati része. Tükröt szeretnénk tartani azok elé, akik ellenükre voltak az ötven év során, de éppígy tükröt akarunk tartani magunk elé is. Csak úgy tudjuk megbánni bűneinket, ha ismerjük és kimondjuk azokat. Kiengesztelődni is csak így lehet. A holnapi hálaadó mise lelkiismeretvizsgálatához legyen segítség ez a darab.

Ami a dráma keretét illeti, az bizony szokatlan, és kissé sokkoló is. De az ötven évet a Bokor egyik legkritikusabb pillanatában kellett megragadni. Az aggodalmaskodók kedvéért megjegyezzük, hogy az „illetékes” áldását adta a sajátos megoldáshoz.

Fogadjátok megértéssel és szeretettel játékunkat.

ZENE: *Emberek, hányan maradtunk
magyarok, kik nem szaladtunk,
és hányan, ki kőbe merül,
s hány, ki gonosz kézre kerül,
ki börtönbe, ki kötélre,
kinek elfolyott a vére?!*

*Hányan lesznek hűek mindig,
a hűdeg, halálos sír,
az utolsó reménységig,
ha száz évig, százig?
Alattunk majd ha sír nyílik,
úgy halunk meg, ahogy állik?*

(Sinka István)

Prológus

Vacsora: Anya — I., II., III., IV., V. Gyermekek — később Apa

ANYA: (asztalnál áll) Énekelünk! Hol vagy Gyurika? Vacsorázunk!

GYURIKA: (fut, leül) Ne, ne, még ne énekeljtek!

PETI: (belekezd az énekbe) Te hívsz meg...

GYURIKA: (kiabál) Peti, ne, ne kezd el...

TÖBBIEK: (az asztalnál ülnek, nevetnek)

ANYA: Elég volt!... Kezdjük!

MIND: (éneklik) „Te hívsz meg minket a lakomára, az együttlétért Tied a hála. Mert úgy szerettél, emberré lettél, kenyeret adtál, velünk is ettél...”

GYURIKA: (gyorsan) Jó étvágyat!

ANYA: Jó étvágyat mindenkinek!

JULI: Én levest nem kérek!

ZSÓFI: Én sem!

ANYA: Leves nincs is. Csak egytál étel van. Értitek, Juli, Zsófi?

PETI: Rakott krumpli?

KRISZTI: Frászt. A krumpli drágább, mint a narancs. Nem tudod?

PETI: Kit érdekel? Én rakott krumplit kérek kolbásszal. Érted, Kriszti?

ANYA: Nem kívánságműsor van, hanem vacsora. (Leteszi a tálat.) Tessék!

ZSÓFI: (felemeli a fedőt) Fúj, megint tejberizs!... Nem kérek.

JULI: Én sem.

GYURIKA: Én sem. Mást kérek!

ANYA: Nincs más. Ez van. Ha nem vagytok éhesek, be is fejezhetjük. Bezzeg az indiai éhezők! Ók megennék szívesen, de még egy marék rizs sincs nekik.

GYURIKA: Anya, akkor küldjük el nekik!

MIND: (nevetnek... Kintről mentősziréna hangja hallatszik...)

APA: (feldúltan jön) Szervusztok! (Leveti kabátját, a telefonhoz indul)

ANYA: Baj van?

APA: Gyurkát kórházba szállították. Állítólag szívinfarktus... (Felemeli a kagylót)

ANYA: Kinek telefonálsz?

APA: (tárcsáz) Többek között a piaristáknak. Ha eddig nem tettek semmit rendtársukért, itt az utolsó pillanat. Ki kell járniuk Rómában felmentését a büntetés alól, mielőtt meghal.

GYURIKA: Apa, Gyurka bácsi meg fog halni?

APA: Lehet.

GYURIKA: És akkor nem kell tejberizst enni többé?

ZENE: „Aki ételt, italt adott...” dallama

I. felvonás

1. jelenet

Piaristák: *Provinciális — Helyettes — Titkár*

PROVINCIAÁLIS: *(asztalnál ül, kezével dobol)* Képtelenség ilyen gyorsan megszerezni Rómából a felmentést...

HELYETTES: Tizenegynéhány év alatt nem sikerült, miért éppen most sikerülne?

TITKÁR: Azért, mert Gyurka a halálán van, és mert a pápa Magyarországra látogat. Akár személyesen is meglátogathatja a kórházban és átadhatja a feloldozást.

PROVINCIAÁLIS: Naivítás!

TITKÁR: Persze, hogy az! Az államtitkár is itt járt az Európa-csúcson, és mégsem hozott a táskájában semmit. De egyáltalán a mi dolgunk ez?

HELYETTES: Nem volt és nem is a mi feladatunk ennek az ügynek a rendezése. Nem is értem, Provinciális, hogy miért foglalkozol ezzel?

TITKÁR: *(rosszmájúan)* Miért ne foglalkoznék ezzel az exbokortag-Provinciális? *(Figyeli a Provinciálíst)* Ha nem vagyok túlságosan szemtelen.

PROVINCIAÁLIS: *(vérig sértve)* Túlságosan szemtelen a Titkár úr.

TITKÁR: *(visszavonul)* Bocsánat.

HELYETTES: Nincs helye most ennek az élcelődésnek. Tény az, hogy a Bulányi-ügy kezdettől fogva a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciára tartozik. Mégcsak nem is a Hittani Kongregáció prefektusára.

PROVINCIAÁLIS: *(nehezen tér magához)*

Mint exbokortag tudom, hogy a prefektus Rómában azt mondta Gyurkának: Atya, nem én hoztam meg az ítéletet...

Menjen a Magyar Püspöki Kar elnökéhez... Csakhogy az elnök a Vatikán magyarországi nunciusrára mutogat...

HELYETTES: Tény, hogy egymásra tologatják az ügyet... Mint helyettesed, azért felhívnom a püspökkari elnököt. Elvégre rendtársunk van halálán.

PROVINCIAÁLIS: Köszönöm. Én pedig beszélek telefonon a piarista generálissal. Talán éppen Rómában tartózkodik.

TITKÁR: Nem szeretnék újra szemtelen lenni, de az igazság kedvéért meg kell mondanom, hogy nem értem, miért ez az izgalom. Eddig semmit sem tettetek Bulányiért. Sőt a Provinciális úr faképnél is hagyta. Az egészek olyan színézete van, mintha Bulányinak lett volna igaza, és nektek rossz a lelkiismeretetek.

HELYETTES: No, de Pater!

TITKÁR: Nekem az a véleményem, hogy nem kell törődni vele továbbra sem. Bulányi meghal, és vége. Meg a csipkebokornak is vége. Örülhetünk, hogy a rend felélemezhetővé válik.

PROVINCIAÁLIS: Lehet, hogy vége. *(Nyel egyet)* De az igazság kedvéért nekem is meg kell mondanom valamit, Pater.

TITKÁR: Mit, Provinciális?

PROVINCIAÁLIS: *(komoran)* Bulányi nekem a barátom volt.

ZENE: „Magányos voltam...” dallama

2. jelenet

Érseki Palota: *Püspökkari Konferencia Elnöke — Titkára — Egy Püspök — Majd Nuncius*

P.K. TITKÁR: Érsek úr, rövidesen megérkezik körünkbe a nuncius úr is. Telefonon tájékoztattam őt, hogy a piarista provinciális helyettese felvetette azt a gondolatot...

P.K. ELNÖK: *(közbevág)* ...hogy fel kell-e oldanunk Bulányit a büntetés alól, mielőtt meghal.

P.K. TITKÁR: Igen.

EGY PÜSPÖK: Szabadjon megjegyezmem, hogy teljesen felesleges így felfűjni ezt az ügyet. Bár tudom, hogy a bulányisták mindig is jól értették, hogyan csináljanak világszenzációt ügyeikből. Nem kéne bedőlni ennek. Ismerem őket.

P.K. TITKÁR: *(kimerően)* Persze. A püspök úr fiatal korában részt is vett Bulányiék titkos lelkigyakorlatain.

P.K. ELNÖK: Ez nem tartozik ide, Titkár úr. Folytasd csak!

EGY PÜSPÖK: *(zavartan)* Folytatom. Szóval nem javaslom, hogy egy lépést is tegyünk... Nemrég állapotunk meg abban, hogy a Bokor nem katolikus közösség, mert nincs bejegyezve sehová.

P.K. ELNÖK: Ez így van. De most egészen új helyzetben vagyunk. Itt van a nyakunkon a pápalátogatás.

P.K. TITKÁR: *(folytatja)* Valóban. Még csak az hiányzik, hogy olyan sajtója legyen a Szentatyának, mint II. János Pál pápa látogatásakor. Az első pápai látogatásakor.

P.K. ELNÖK: *(feláll, sétálni kezd)* Csak azt nem értem,

hogy miért varrták az én nyakamba ezt az örlítet! Bezzeg, akik ezt az egészet csinálták, azok most kényelmesen nézhetik otthon a televíziót!

EGY PÜSPÖK: Érsek úr, Lékai meghalt, utódja pedig fél. A prímás mindentől fél. Meg aztán ő jobban szereti a békét.

P.K. ELNÖK: *(kifakad)* Akkor miért nem köt ő békét Bulányival... Elvégre tényleg politikai ügy volt először az egész, a bulányisták katonaságmegtagadása miatt. Az Állami Egyházügyi Hivatal adta az ötletet Lékainak, hogy terelje az ügyet dogmatikai síkra. A dogmatikai véleményezést pedig a jelenlegi prímás fogalmazta.

P.K. TITKÁR: *(felkapja a fejét)* Furcsán beszél Eminenciád. Ezt most hallom először az Érsek úr szájából. Szerintem Bulányi és társai eretnekek és szakadárok. De várjuk meg Rómát.

NUNCIUS: *(kopog, belép, kezében két papír)* Bona sera, Eminenciás uram, Excellenciás uram...

P.K. ELNÖK: *(elésiet, meghajol, kezét fognak)* Isten hozta, Nuncius úr.

P.K. TITKÁR, EGY PÜSPÖK *(meghajolnak)*

NUNCIUS *(átnyújtja a levelet a Titkárnak, majd leül pihenni)*

P.K. TITKÁR: Szóval ez Róma válasza. *(Olvassa az első lapot)* A 12 pontot irassa alá... *(olvassa a másik lapot)*

Vonja kérdőre: ki szentelte fel őt titkos püspökké, és miért szentelt fel pappá házas embereket...

EGY PÜSPÖK: (*kíváncsian*) Bulányi titkos püspök?

P.K. ELNÖK: (*nevet*) Nocsak. Szóval nem asszonyok miséznek a konyhában, hanem házas embereket pappá szenteltetett?

P.K. TITKÁR: A halálos ágyon is... (*mereng*) vonja kérdőre... (*megrázza magát*) Világos beszéd, Nuncius úr, Emnenciás uram!

ZENE: „Isten hozta hív nyájához a főpásztort és atyát...” *dallama*

3. jelenet

Regnum: Püspök — Házfőnök — Plébános — Világi

HÁZFŐNÖK: (*keresztbe vetett lábakkal ül, lezser*) Van még egy téma, amit szűkebb körben szeretnék megbeszélni veletek.

VILÁGI: A Bulányi-ügy?

HÁZFŐNÖK: Eltaláltad. Bulányi atya kórházban fekszik, és minden valószínűség szerint rövidesen alulról fogja szagolni az ibolyát.

VILÁGI: Isten nyugosztalja. Végre vége lesz ennek az egész püspök- és pápaszidásnak. Nem így gondold, házfőnök atya?

HÁZFŐNÖK: Talán.

PLÉBÁNOS: (*bekapcsolódik*) Én úgy gondolom, hogy sok múlik azon, merre megy tovább a Bokor.

VILÁGI: Kedves Plébános úr, alias regnumos atya! El tudod képzelni, hogy újból együtt dolgozunk a bulányistákkal, mint Nagymaros előtt?

PLÉBÁNOS: A kommunisták börtönében együtt volt Emődi atya és Bulányi, a Regnum és a Bokor két öregje. Miért ne lehetne újra együtt dolgozni? Elvégre mindannyian tudjuk, hogy Lékai bíboros úr osztott meg minket. Persze az Állami Egyházügyi Hivatal parancsára.

VILÁGI: (*támadóan*) Így lett a magyarországi bázis megosztva jó közösségekre és rossz közösségekre. Ezt mondják a bulányisták is. Plébánosom, túl sokáig voltál a Bulányi-közösség tagja!

PÜSPÖK: (*némóságából kitör*) Senki sem osztott meg minket. Mindenki tudja a regnumi atyák közül, hogy dogmatikai tévedéseket tanítanak és egyházfegyelmi kihágásokat követtek el a bulányisták, személy szerint Bulányi.

PLÉBÁNOS: Lehet, hogy az a pár hónap, amit ott töltöttem, vagy inkább ott szenvedtem, befolyásol engem. Személyes okokból mentem oda. Éppen ezért én tudom, hogy kezdetben még a legvadabb képviselőjük is védett Téged, Püspök atya. Azon a bizonyos ifjúsági búcsún, amikor az ÁEH-t leleplezte, Téged is emlegetett, hogy az ÁEH téged is elhallgattatott.

PÜSPÖK: (*kérlelhetetlenül*) És Nagymaroson mit csinált? Kivonult néhány fanatizált hívével a Duna-partra. Igenis ők szakítottak az Egyházzal.

VILÁGI: Elnézést, Püspök atya. Akkor én is ott voltam az ifjúsági találkozón, és bizony csúnya diszkrimináció volt Lékai részéről, hogy két bulányista pap nem misézhet együtt vele és a többiekkel.

PÜSPÖK: Két egyházjogilag zavaros papról volt szó.

PLÉBÁNOS: Mindenesetre ők azt állították ott kinn a Duna-parton, hogy nem ők szakítottak, hanem Lékai bíboros lökte el őket az oltártól.

HÁZFŐNÖK: Atyák! Nem szeretném, ha kiújulnának köztünk az ellentétek. A bulányistákról tudjuk, amit tudunk. Most viszont másról kell beszélünk. Mi vagyunk, ugyebár, a pápalátogatás szervezői. Mi lesz akkor, ha teszem azt, éppen a pápalátogatás alatt kegyeskedik a mi kegyesrendi barátunk a másvilágra költözni?

PÜSPÖK: Mi lesz? Ez az Istenen és Rómán áll. Nekünk Isten és Róma akarata a szent.

ZENE: A pápai himnusz dallama, majd átvált az „Aki nem lép egyszerre...” *dallamára*

4. jelenet

Ifjúsági csoport: Péter — I. Fiú — II. Fiú — I. Leány — II. Leány — majd Anya

PÉTER: (*próbál csendet teremteni*) Csend! Figyeljete! MIND (*kényszeredetten elhallgatnak*)

PÉTER: Srácok, az Öreg állapota javult. Most már jó lenne, ha szigorúan az anyagra koncentrálnánk. A múltkori találkozó is elment azzal, hogy mi lenne, ha...

I. LEÁNY.: (*vitatkozik*) Miért, Péter, szerinted ez hülye kérdés? Engem izgat, hogy mi lesz a Bokorral Gyurka bácsi nélkül.

I. FIÚ.: És ez a túlélés vagy a faxni szerinted fontosabb?

PÉTER: Visszakérdezek. Az nem fontos, hogy a harmadik világot leírta a kapitalizmus, és azt várja, hogy mikor pusztul el, mikor falják fel egymást? Pár év múlva te is a harmadik világ polgára leszel, ha Nyugat úgy akarja. És akkor majd meglátjuk, mit szólsz az éhező népek cserbenhagyásos gázolásához.

I. FIÚ.: Oké, beszéljünk a harmadik világról. De mit akarsz a faxnival?

II. FIÚ.: Az egy nagy marhaság.

II. LEÁNY.: Az nem is olyan marhaság. Igenis kell valamilyen faxni, valamilyen szertartás. Már a kis Herceg is megmondta, hogy szükség van bizonyos szertartásokra.

II. FIÚ.: Biztosan azért véded ezt az írást, mert apádat is pappá szenteltette Bulányi.

MIND (*nevetnek*)

II. LEÁNY.: Azért védem, mert igaza van Gyurka bácsinak abban, hogy valahonnan erőt kell merítenünk. Ez pedig az egyéni és közösségi istenkapcsolat, amelynek megvan a maga formája.

II. FIÚ.: Nekem pedig az a véleményem, hogy igaza volt annak a valakinek, aki azt mondta a Bibliát idézve, hogy „visszatér az eb ahhoz, amit kihányt”. Ez az egész vallás összeférhetetlen a kereszténységgel. Új bor új tömlőbe való. Az új tömlőnek, az új formáknak én is híve vagyok. De csak az újnak.

I. FIÚ.: És a titkos papszentelés mire jó?

II. LEÁNY.: Én egyetértek azzal a véleménnyel, hogy közösségnek joga van az Eucharisztiahoz.

I. FIÚ.: A Jézusra emlékező vacsorát megtarthatja a csoportvezető is. Nem kell ahhoz papszentelés. Főleg nem kell belépni ebbe a hatalmi tébolyos papi kasztba!

II. LEÁNY.: Ebben van valami. Talán az szól mégis a papszentelés mellett, hogy így nem tud egykönnyen lerázni magáról a hierarchia, ha érvényesen felszentelt papok vannak köztünk.

I. LEÁNY.: (*unja*) Figyeljete, unom már ezt az állandó csetepatét, hogy kell vallás, nem kell vallás, kell pap, nem kell pap... Aki vallásoskodni akar, vallásoskodjék, aki új vallást akar, csinálja, aki semmit, az is oké!... Én például bulizni szeretnék...

I. és II. FIÚ.: (*bólogatnak*) Mi is! Mi is! (*felállnak*)

PÉTER: (*kiabál*) Figyeljete! Még meg kell beszélni a nyári karitástábort, a katonai behívókat és a pápalátogatást...

ANYA: (*bejön*) Figyeljete! Bandi telefonált. Gyurka meghalt...

ZENE: „Én nemzetem, zsidó népem...” *dallama*

5. jelenet

Öregek tanácsa, ügyintézők:

Elnök — Titkár — I. Öreg — II. Öreg — I. Ügyintéző — II. Ügyintéző — Postás

ELNÖK: (sötétben egy gyertya ég, befejezi az imádkozást) Istenem! Segíts minket, hogy Gyurka testvérünk halála után is megtaláljuk a legjobb megoldásokat a Bokor számára. Amen.

MIND: Amen. (villany kigyullad, gyertyát eloltják.)

TITKÁR: (gondterhelten) A temetés előtti utolsó találkozásunk ez. Sajnos még millió megbeszélnivalónk van. Mégis most elsőbbséget jelentek be egy személyi ügynek. Előre bocsátom, tisztában vagyok vele, hogy nem ildomos a temetés előtt utódlási kérdésekkel előhozakodni, de erről beszélünk kell...

I. ÖREG: (hevesen) Mint az Öregek Tanácsának nőtagja teljes érzelmi averziómmal tiltakozom, hogy ilyen marhaságba belemenjünk. Te vagy az Öregek Tanácsának elnöke...

ELNÖK: (belevág) Csakhogy éppen ez az. Én tovább az elnökséget nem vállalom.

TITKÁR: (megtoldja) Én sem vállalom az ügyintéző titkári tisztet. Válasszunk, ha nem is utódot, de valaki olyat, akit az egész Bokor respektál.

I. ÖREG: A bokortanács dolga a választás. Minden évben ősszel választunk. Nincs értelme előbb.

II. ÖREG: Játshatunk mi is pápaválasztást: Meghalt a pápa! Éljen a pápa! Akár fehér füstöt is engedhetünk a magasba. De a temetés előtt kár erről beszélnünk.

ELNÖK: Nem kár. Nekünk mégiscsak tudnunk kell, ki az a személy, aki Gyurka helyébe lép. Még ha nem is rendezünk pápaválasztást. Elég baj, hogy Gyurka életében nem beszéltünk erről.

I. ÜGYINTÉZŐ: Dehogynem beszéltünk! Csakhogy az első számú várományos már jó két éve kivonta magát a forgalomból. A többi öreg meg öreg, vagy a szellemvilággal, vagy égi hangokkal, vagy földi bajokkal van elfoglalva.

ELNÖK: A második generációból kell választanunk.

TITKÁR: A negyvenesek a nagy családjukkal vannak elfoglalva. És ki volna az a karizmatikus egyén, akit az egész Bokor elfogad?

II. ÖREG: Ha van Bokor! Évek óta kérdéses a Bokor léte. A diktatúra abroncsa jól összefogott minket. Aztán jött az új demokrácia és szétszórta a Bokrot. Ígéretes emberek elindultak más irányba: a közélet, egyházi szervezetek, vállalkozások és hasonlók szirénhangjai után. Csoportok mentek szét, a régiók létre sem jöttek.

II. ÜGYINTÉZŐ: Ezért kellene most a tudatos összefogás. Legálább a maradéknak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval előállt az örökzöld kérdés: Merre? Merre menjünk?

ELNÖK: Bizony, ez a kérdés. És ez csaknem azonos az utódlás kérdésével.

I. ÖREG: Nem lehet ezt „felülről” eldönteni. A Bokor arról híres, hogy pl. a dogmatikai kérdésekben megfér együtt a szélsőjobb és a szélsőbal. De nem volna tanácsos kitérni az irányt, pl. gyűrünk jobbközép vagy balközép irányba!

II. ÖREG: Tudtommal a Bokor lényegét a morális Útban jelöltük meg, és ez a közös nevező. Bármit higgyen vagy ne higgyen

valaki a Bokorban, a fontos, hogy az eszményeket vallja, és a legjobb szolga legyen, akit a nagy többség ilyennek ítél.

ELNÖK: (rákérdez) Ki az?

II. ÖREG: Bárki bárkire gondolhat, bárkit megnevezhet. De ez csak találgatás. Előbb azt kell tudni, van-e Bokor. Aztán azt, hogy mit gondol a többség. Ezért újlag helytelenítem én is, hogy utódlási kérdésekkel foglalkozunk. Valószínű, hogy sokáig nem egy személy, hanem a megválasztott team viseli gondját a Bokornak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval ez a jövő?

II. ÜGYINTÉZŐ: A jövőről csak annyit szeretnék mondani, hogy bármennyire is allergiások vagytok a kommuna-megoldásra, a Bokor jövőjét mégis a Bokorliget fogja biztosítani. Ha osztozó életközösség leszünk, ha ellene mondunk a magántulajdonnak, és vállaljuk a jézusi vagyonszétosztást.

ELNÖK: Látom, semmire sem megyünk. Sajnos, vagy hála Isten, mint annyiszor, most sem tudunk semmiben meg egyezni. Dehát a Bokor legnagyobb értéke és legjellemzőbb vonása a szabadság. Napoljuk el ezt a témát.

TITKÁR: Vagyis térjünk rá a temetésre.

I. ÖREG: Gyurka bácsi jól megválasztotta a halála időpontját.

TITKÁR: Látjátok, addig erőlködött, a végén még a pápa is eljön a temetésére.

ELNÖK: Éppen ez a gond. Mikor legyen a temetés? A látogatás előtt vagy után?

I. ÜGYINTÉZŐ: (Tréfásan) Természetesen a napján.

POSTÁS (csenget)

TITKÁR (felkel, beengedi, levelet vesz át tőle, kezét fognak)

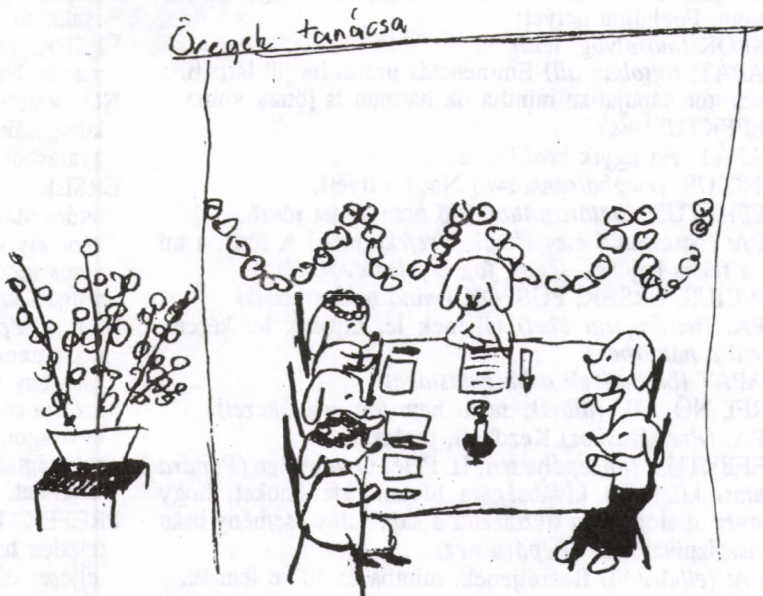
POSTÁS (elmegy)

TITKÁR: (bontja a levelet, közben) Személyi posta a főfőmagasságoktól... (átfutja a levelet) Az 1000 éves Pannonhalma vár...

ELNÖK: Mégiscsak el kell döntenünk, kik képviseljük a Bokrot.

I. ÖREG: Ennek fele sem tréfa. A pápa a pannonhalmi bencéseknel száll meg. Csak nem ő hivat?

ZENE: Gregorián dallam és ének latinul

II. felvonás

1. jelenet

Pannonhalma:

Prefektus — Nuncius — Érsek-Püspök — Főapát — Később Pápa — Férfi — Nő — Fiatal

PREFEKTUS (*le-fel sétál, ideges*)FŐAPÁT: (*bejön*) Prefektus úr, a pápai nuncius úr és a püspökkari elnök-érsek úr megérkezett.

PREFEKTUS: Köszönöm, Főapát úr... Tessék, tessék, Excellenciás urak!

NUNCIUS, ÉRSEK (*bejönnek*)PREFEKTUS: (*Nunciust barátságosan átöleli, Érsekkel kezét fog*) Elnézést kérek, Uraim, hogy ilyen késő esti órán ide hívtam Önöket, de a Szentatya kifejezett kívánsága volt, hogy még az ünnepi megnyilatkozása előtt személyesen foglalkozzam az ún. Bulányi-üggyel. (*Maga elé*) Nem is értem, miért tulajdonít ennek a jelentéktelen ügynek ekkora fontosságot.NUNCIUS: (*lepihen, segíteni akar a Prefektusnak*) Talán a titkos püspökség és a házias emberek papszentelése miatt...ÉRSEK: (*ő is igyekszik*) Vagy pedig a pápalátogatás és a temetés egybeesése miatt...

PREFEKTUS: Valóban... Tisztáznunk kell küldöttségünkkel, hogy mi történt. Ha lehet, megegyezni az ügy titokban tartásában. Ennek fejében, ha temetése napján is, de feloldjuk Bulányi páter büntetését.

NUNCIUS: (*aggodalmaskodva*) És ha nem hajlandók megegyezni?PREFEKTUS: Akkor... (*széttárja karjait*) az egyház jog pontosan meghatározza a cenzúrákat.ÉRSEK: (*kiböki*) Hiányolom a bíboros prímás érsek úr jelenlétét. Végeredményben ő az érintett és az illetékes is az ügyben.PREFEKTUS: A Püspökkari Konferencia elnöke az illetékes. (*bizalmasan*) Ami pedig a prímást illeti, eléggé kompromittálta magát ebben az ügyben a kommunista rezsim idején.FŐAPÁT: (*bejön*) A Regnum Marianum püspök-képviselője.NUNCIUS: (*kíváncsian*) Ők milyen címen vesznek részt a tárgyaláson?PREFEKTUS: Csupán mint a pápalátogatás főrendezője. (*Főapáthoz*) Engedje be, főapát úr.PÜSPÖK (*bejön*)PREFEKTUS: (*helyet kínál*) Már megbocsát, hogy ide kérétem. Foglaljon helyet!PÜSPÖK (*mosolyog, leül*)FŐAPÁT: (*ajtóban áll*) Eminenciás uram, ha jól láttam, a monostor kapujában mintha ők hárman is jöttek volna...

PREFEKTUS: És?

FŐAPÁT: Az egyik közülük nő...

NUNCIUS: (*megbotránkozva*) No, de ilyet!...PREFEKTUS: (*határozottan*) Nő nem vehet részt...PÁPA: (*váratlanul megjelenik, Prefektushoz*) A férfi, a nő és a fiú is bejöhet. (*kezet fog a jelenlévőkkel*)NUNCIUS, ÉRSEK, PÜSPÖK (*mind térdre esnek*)PÁPA: (*felrángatja őket*) Üljenek le, üljenek le, kérem. (*Leül a háttérben*)FŐAPÁT (*betessékeli a bulányistákat*)FÉRFI, NŐ, FIÚ (*állnak, senki nem fog velük kezét*)PÁPA: (*Prefektushoz*) Kezdheti, prefektus.PREFEKTUS: (*ünnepélyesen*) II. Péter Őszentsége (*Pápára mutat*) kifejezett kívánságára hívtam ide önöket, hogy testvéri dialógusban tisztázzuk a sajnálatos esemény után a tisztáznivalókat. (*Pápára néz*)PÁPA: (*elhárítón*) Beszéljenek, mintha én itt se lennék.

PREFEKTUS: Önök az ún. Bokor-közösséget képviselik?

FÉRFI: Igen.

PREFEKTUS: Akkor tisztában van azzal, hogy a megboldogult hitbéli és egyházfegyelmi vétségeket követett el. Mint a Hittani Kongregáció prefektusa, magam állapítottam meg, hogy írásai „úgy, ahogy hangzanak — veszélyes, téves és félrevezető” nézeteket képviselnek. Ezért a Hittani Kongregáció a II. Vatikáni Zsinat szövegeiből 12 pontot állított össze, hogy Bulányi páter annak aláírásával bizonyítsa ortodoxiáját. A páter viszont egy 13. ponttal relativizálta a 12 pontot, miszerint az egyéni lelkiismeret a számára a mérvadó. Többszöri kísérlet után is csak ezzel a 13. ponttal lett volna hajlandó aláírni az elé tett szövegeket.

FÉRFI: (*felteszi kezét*) Elnézést, bíboros úr! Ön bizonyára tudja, hogy Bulányi György a 13. pontot ugyanúgy a II. Vatikáni Zsinat konstitúciójából vette, ahogy Önök a többi 12 szöveget.PREFEKTUS: (*legyint*) Hagyjuk! Sajnos, a megboldogult már egyiket sem tudja aláírni. De itt van még valami.NŐ: (*fékezi magát*) Bíboros úr! Valóban van itt még valami. Lécai bíboros a kommunista diktatúra nyomására terelte hittani területre az ún. Bulányi-ügyet. A valódi ok — és ezt itt mindenki világosan tudja — a katonai szolgálat megtagadása volt. A Magyar Katolikus Püspöki Kar, nyilván a Vatikán keleti politikájának megfelelően, kiszolgáltatta az ateista-kommunista rendszert, és mai napig egyik sem vallja be. Egyedül az akkori püspökkari titkár, Cserhádi püspök ismerte el, ő is csak a halálos ágyán. Ezzel a viselkedéssel Önök hiteltelenné teszik az egyházi vezetést. Ezt maga Cserhádi püspök mondta.PREFEKTUS: (*Érsekre néz*) Érsek úr?ÉRSEK: (*zavarodottan*) Talán a Vatikánról nem nekem kell nyilatkoznom, de a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia többször elismerte, hogy kommunista elnyomás alatt szenvedett.NŐ: (*kitör*) Szenvedett, érsek úr? Bíborban, bársonyban, palotában, Mercedes autóban...?PREFEKTUS: (*csillapítólag*) Kérem!...NŐ: Majd én megmondom, ki szenvedett. Ő (*Fiúra mutat*) és 24 társa. Fél évtől három évig kapták a börtönt. És Önök, érsek úr, püspökkari körlevélben ítélték el őket — a Gaudium et spes zsinati irat szelleme ellenére —, és csaknem hazaárulónak bélyegezték őket.ÉRSEK: (*közbeszól*) Asszonyom, ön nagyon elragadtatta magát. Nekem különben semmi részem nem volt ebben.

NŐ: Valóban. De aki vagy akik művelték mindezt, azokat kihagyták ebből a dialógusnak mondott inkvizíciós tárgyalásból.

ÉRSEK: A magyar prímás történelmi érdeme, hogy a diktatúra utáni Magyarországon az új demokrácia első lépésként kivívta az alternatív szolgálat lehetőségét. Így fegyveres katonai szolgálat helyett fegyvertelen katonai vagy polgári szolgálatot lehet fiataljainknak választaniuk.

FIÚ: (*elképed*) A magyar prímás érdeme? Ezt nekem meri a szemembe mondani, érsek úr?! Nekem, aki a börtönből csak egy Szentfrást kértem, és az akkor még csak püspök azt írta anyámnak, hogy nincsen módja segíteni? A katonai bírószágon a bíró és ügyész, a börtönben a smasszer, mind azt vágták a fejünkhöz, hogy saját püspökeik is elítélik magukat.PREFEKTUS: (*rendet akar teremteni*) Elég! Mi ez a tiszteletlen hang?! Igazuk volt a püspökeiknek, hogy maguk teljesen dialógusképtelenek, és bárdolatlan, nyers emberek.FIÚ: (*közelebb lép*) Azért, prefektus úr, mert kimondjuk azt, amit gondolunk? Mert nem húzzuk be füllünket-far-

kunkat, és nem nyalogatjuk kezeiket, mint egy sunyi kutyá?!
 NUNCIUS: (botránkozik) Ez felháborító!
 PREFEKTUS: (Pápára néz) Talán fejezzük be...
 PÁPA: (határozottan int) Nem. Beszéljenek nyugodtan, kérem.
 PREFEKTUS: (kényszeredetten) Mint említettem, van még valami.
 FÉRFI: (körülnéz) Igen, bñboros úr. Van még sok minden, pl. az Egyház rendje... Bulányi Györgyöt azért hallgattatták el Önök, mert a hatalmi, hierarchikus egyház helyett a testvérek egyháza mellett állt ki. Világos, hogy ezzel az Önök tyúkszemére lépett, mert Önök alattvalókat akarnak, és a testvériséget csak álcának és szólamnak használják uralmuk igazolása érdekében. A szeretet egyháza helyett az engedelmség egyházát hozták létre és tartják fenn. Jellemző, hogy Lékai bñboros felháborodottan üvöltözte az egész országban, hogy a bulányisták megsértik az egyházi vezetők méltóságát, mert azt mondják: pápa testvér, püspök testvér, pap testvér!
 PREFEKTUS: (lenézően) Az egyház a kegyelem rendjében testvériség, a jog rendjében pedig hierarchia, azaz szent uralom.
 FÉRFI: Igen, ezt tették Jézus szeretetközösségével. A testvériségre ráhúzták a jog kényszerzubbonyát.
 PREFEKTUS: A jog az Egyház csontváza, jog nélkül nincs közösség.
 FÉRFI: Nem csak jogrend van szankciókkal, hanem szeretetrend is szankciók nélkül. Éppen erről szólt Bulányi Egyházrend-dolgozata, amit...
 PREFEKTUS: (közbevág) Nem vitaesetre hívtuk meg önöket. Tudomásunkra jutott, hogy a megboldogult esetleg titkos püspök volt, és házasságban szentelt pappá... Mielőtt az egyházfegyelmi kérdéssről beszélne, megkérdezem: Ha önök elvetik a hierarchiát, miért szentelnek papokat?
 PÜSPÖK: (megszólal) Ha szabad nekem is szólnom, a regnumi atyák sem értik, hogy Bulányi páter miért vete-

medett erre a törvénytársra. Talán nem kellett volna a Bokorhoz csatlakozó papok közül soknak megnősülnie?
 NŐ: (kifakad) Megnősültek. Az első pápa is nős volt. Jézus biztosan nem akarta, hogy az egyház vezérkara agglegényekből álljon. Hogyan beszélnek önök házasságról, születésszabályozásról, családról, gyermekevelésről, amikor semmit sem tudnak róluk? Én büszke vagyok megnősült papjainkra. Ők nem csak beszélnek a nagy családról. Egyik diákónusnak felszentelt, majd kilépett testvérünknek most született a 15. gyermeke... Ezt csinálják utána bñboros, érsek, püspök és pap uraim!

PREFEKTUS: (támadóan) Szóval önök el akarják törölni a cölibátust? Házások pappászentelésével akarnak nyomást gyakorolni az Egyházra, mint a szomszédok?
 FÉRFI: Nem az egyházra, bñboros úr. A hierarchiára. Mert az egyház elsősorban mi vagyunk!

NUNCIUS: (Prefektushoz) Prefektus úr, túrhetetlen ez a hang és ez a viselkedés. Eminenciád miért engedi?!
 PREFEKTUS: (Pápára les) Ezek után csak egyetlen kérdés van önökhöz: Hajlandók-e titokban tartani törvénytelen tetteiket? Akkor mi szemet húnyunk a megboldogult tévedései felett, sőt készek vagyunk rehabilitálni is őt. Vagy közhírré teszik, és akkor...
 FIÚ: (folytatja) Szóval akkor! Akkor mi lesz?... Önök aztán igazán dörzsöltek. Mit tanulhat Önöktől az ifjúság?!
 FÉRFI: (keményen) És akkor mi lesz, prefektus úr?
 PREFEKTUS: (Pápára néz) A Szentséges Atya holnapi ünnepélyes megnyilatkozásának Bulányi páterre vonatkozó részét az önök választától tette függővé... Tehát válaszolnak?

PÁPA: (előlép, a bulányistákhoz megy) Nem kell válaszolniuk. Köszönöm barátaim, hogy ide fáradtak. Biztosíthatom Önöket, hogy imáimba foglalom Bulányi páttert, és szavaim a holnapi pannonhalmi 1000 éves évfordulón nem fognak csalódást okozni Önöknek. (Kezet fog mindhármukkal)

ZENE: „Veni, Creator Spiritus...” dallama

2. jelenet

Pápa lakosztálya: Pápa — Prefektus

PÁPA (egyedül... egy nagy cserépből zöld cserje... nézi... felemeli... magasba tartja)

PREFEKTUS (csendben belép, nézi a páttert és a cserjét)

PÁPA (észreveszi, lassan leteszi a cserépet)

PREFEKTUS: Szentséged hivatott.

PÁPA: (megfontoltan) Az óra nemsokára éjfél üt, prefektus. Döntésem előtt szeretnék beszélni Önnel.

PREFEKTUS: (feszengve) Állok rendelkezésére, Szentséges Atya.

PÁPA: Prefektus, ön szerint jó emberek ezek a bulányisták?

PREFEKTUS: (hallgat, majd határoz) Szerintem nagyon-nagyon rossz emberek, eretnekek és szakadárook, Szentséges Atya.

PÁPA: (dühösen) Hagyja már a szentségelést, prefektus. (Tagoltan) Szerintem pedig nagyon-nagyon jó emberek.

PREFEKTUS: Szents... akarom mondani Padre... Azért gondolom rossz embereknek őket, mert veszélyeztetik a katolikus hitrendszert, és alapjaiban rengetik meg a katolikus egyház szent struktúráját.

PÁPA: (irónikusán) Tudom, tudom, prefektus, Ön a szép- emléktű Inkvizíció, mai nevén Szent Officium prefektusa. Jól is csinálja a munkáját. De ön egyben felvilágosult teológus is. És így tisztában lehet vele, hogy a hit világa az a hit világa. Csodálatos a katolikus hitrendszer, alaposan kidolgozta Agoston és az Aquinói. De tudja-e, hogy hány hitrendszerrel találkozottam én csupán Afrikában és persem a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsában, ahonnan engem, a niggert — ki tudja, milyen csoda folytán — pápává választottak nemrég. Szóval, tudja hány hitrendszer van?

PREFEKTUS: De, uram, az igazság csak egy lehet.

PÁPA: (nevet) Csak egy, amit a maga nagy életművében, a Világkatekizmusban lefektetett, de amit máris módosítgat.

PREFEKTUS: (halkan) Uram, nem akarom azt mondani, hogy... (megáll)

PÁPA: Mondja csak ki.

PREFEKTUS (hallgat)

PÁPA: Nem mondja. Jó, akkor mondom én... Nigériában éhezünk. Akkor már megtértettek a fehér atyák az ingbo törzs animista hitéből. Sőt már igen előrehaladtam a fehér teológia tudományában. Akkor a fehér atyák címére segély érkezett. Tudja, honnan? Igen, Magyarországról. Azt sem tudtam, létezik-e ilyen ország a föld hátán. Tudja, kik küldték a segélyt? Most azonosítottam. Ez a maroknyi szekta küldte a pénzt.

PREFEKTUS: (helyesel) Igen, ez erényük. Az elmúlt egyik karácsony az indiai törzsi gyerekek megsegítésére egy év alatt 55 ezer dollárnál is többet küldtek, itteni pénzben 6 millió forintot.

PÁPA: Látja, prefektus. Ez a kereszténység!

PREFEKTUS: Ehhez nem kell kereszténynek lenni.

PÁPA: Úgy van. Csak embernek, mint Jézus... De hadd mondjak még valamit.

PREFEKTUS: Érdeklődéssel hallgatom, Padre.

PÁPA: Nigériában 1967-ben, a testvérgyilkos polgárháború idején, szakadárként ott álltam embereimmel a kormány zsarolásával szemben.

PREFEKTUS: Tudom, nemzeti hősként tisztelik azóta is Önt.

PÁPA: Tudja, ki a hős? Aki fegyvertelenül áll szemben a hatalommal, és a szemébe meri mondani a bűneit. Az egyházi hatalomnak is...

PREFEKTUS: De Padre!...

PÁPA: Láta azt a fiatalembert, és hallotta, amit mondott? Ki merik mondani, amit gondolnak, és nem nyalják uraik kezét, mint a kutyák...

PREFEKTUS: A katolikus egyház intézménye isteni alapítás szerint hierarchia.

PÁPA: Ezt hiszi, vagy tudja, bíboros? Én tudom, hogy ezek az emberek a történelemben azoknak a kis csapata, akiket a hatalom mindig is eretneknek kiált ki, pusztá önvédelemből. *(Fellelkesül)* Tudja, barátom, egészen megittasult a szívem itt ezen a hegyen az öröm borától, és hálát adok a pünkösdi Léleknek, hogy van még Jézus Istenének jövője a földön. Mert vannak még, akik a gazdagság, hatalom, erőszak világával szembeesztik a szegény Jézus, a szolgáló Jézus és a szelíd Jézus kontrasztját, és az igazságtalanság, sőt az igazságszótás világával szemben egy új rendet hoznak létre a földön: a testvérek társadalmát. Hálát adok az Istennek, hogy második Péterként én magam is ennek a világnak szolgálója lehetek. *(Elhallgat, a távolba néz)*

PREFEKTUS: *(csendesen megszólal)* Padre, szeretnék mondani valamit.

PÁPA: *(visszatér a földre)* Azt, hogy az Egyház árulója vagyok? Ugye, ezt gondolta az előbb, prefektus?

PREFEKTUS: *(megretten)* Mást szeretnék mondani, Uram.

PÁPA: Mondja!

PREFEKTUS: A hit egységét még meg lehet követelni,

uram. Bár mindig lesznek eretnekek... Az egyházfegyelmet is be lehet vasalni, uram. Bár mindig lesznek rebellesek. De azt megkövetelni, hogy híveink a szegény Jézust, a szolga Jézust és az erőszakmentes Jézust kövessék, és így egy új világ térnyerését munkálják, uram, ezt nem lehet megkövetelni a tömegektől.

PÁPA: *(indulatosan)* Pokolba a tömegekkel.

PREFEKTUS: Pontosan ez az ára annak, amiért ezen az

éjszakai órán lelkesedik, uram. Elvileg megteheti, hogy a tömegeket lecseréli egy szektára, hiszen Szentséged a pápa...

PÁPA: *(gúnyosan)* Gyakorlatilag pedig az a sors vár rám is, mint I. János Pál pápára... Ezt akarja mondani, ugye, bíboros?! A vatikáni máfia megmérgezte engem is? Vagy milyen halálnemet szánnak az első fekete pápának?

PREFEKTUS: Erre nem válaszolok... De meg tudná-e tenni ezt a nagy változást egyedül? Van-e elég embere?... Másrészt nem sajnálja a száználmas tömeget, melynek hit és oltalom kell? Vallás!

PÁPA *(hallgat)*

PREFEKTUS: *(erősít)* Az Egyesült Államok és a többi kormány tárgyalna-e egy mezítlábas pápával, mégha Péternek hívják is?

PÁPA: *(erőtlenül)* A pápa nem tárgyal velük.

PREFEKTUS: Tegyük fel, hogy felszámolja a Vatikán Bankot és a Vatikán egész vagyonát, akkor miből tartja fenn a különféle intézményeket, iskolákat, kórházakat?...

PÁPA: Ez nem az Egyház feladata.

PREFEKTUS: Tudom, a szeretet élése és tanítása a feladata. Meg kell mondanom, hogy Szentséged nagyon fehéren-feketén gondolkodik.

PÁPA: Főleg feketén.

PREFEKTUS: *(folytatja)* De ki figyel oda egy szegény, hatalom nélküli és erőtlén szekta szeretetére?

PÁPA *(hallgat)*

PREFEKTUS: Talán még egyet vegyen figyelembe Szentséged. Az Egyház mindenkié: szegényeké és gazdagoké, kicsinyeké és nagyoké, szelídeké és vadaké. Azért kell bekeríteni az egy hálóba és beterelni az egy akolba

őket, hogy megtéríthessük és megmenthessük az örök életnek.

PÁPA: Mondjak valamit, prefektus?

PREFEKTUS: Hallgatom, atyám.

PÁPA: *(meggondolja)* Menjen! Feküdjék le!

PREFEKTUS: *(hátrálva kimegy, mélyen meghajol)* Jó éjt, Szentséges Atya.

ZENE: „Én nemzetem...” dallama

Sírásó jelenet

III. felvonás

1. jelenet

Sírásók: I. Sírásó — II. Sírásó — III. Sírásó — IV. Sírásó — Miklós úr

I. SÍRÁSÓ: Hozhatnák már a hullát, mert nem érünk át a másik parcellába.

II. SÍRÁSÓ: Nem sietnek. Láttam, olyan tömeg verődött össze, hogy a pápa miséjén sincs több ember.

III. SÍRÁSÓ: Ki volt ez az ürge?

IV. SÍRÁSÓ: Valami szektavezér. Azt mondta a Főnök.

I. SÍRÁSÓ: Ajvé, akkor biztosan elkéssük a másik földelést.

Itt is lesz biztosan sok duma.

II. SÍRÁSÓ: *(autózájra figyel)* Figyelj, Józsi, nem a főnök autója?

IV. SÍRÁSÓ: *(az útra néznek)* De biz az! Mit akar?

III. SÍRÁSÓ: Nagyon érdeklődött a sírásás után. Csak nem a rokona?

IV. SÍRÁSÓ: Ilyen még nem történt. Odanézz. Kijön a sírhoz. Ellenőrzi?

MIKLÓS ÚR: *(messziről)* Jó napot, fiúk!

I. SÍRÁSÓ: Jó napot, Miklós elvtárs... akarom mondani, Miklós úr.

I., II., IV. SÍRÁSÓ: Jó napot!

MIKLÓS ÚR: Betartották az utasításomat, Józsi?

IV. SÍRÁSÓ: Betartottuk. Fél méterrel mélyebbre ástuk a sírt.

I. SÍRÁSÓ: Csak ki fizeti ezt meg?

MIKLÓS ÚR: Ne féljen, Lajos, ezt én állom.

I. SÍRÁSÓ: Miklós úr fizet?

MIKLÓS ÚR: Régen is én fizettem magukat. Vagy nem?

IV. SÍRÁSÓ: (bólgat) Csak hogy akkor más munkánk volt.

I. SÍRÁSÓ: Meg több volt a lóvé.

MIKLÓS ÚR: Ne keseregjenek. A Hivatalban én is többet kerestem. De figyeljenek!

III. SÍRÁSÓ: (felkapja a fejét) Megint figyelni kell?

MIKLÓS ÚR: Nem úgy. Arra figyeljenek, hogy örökre eltemessék ezt az embert, ha már nekem nem sikerült.

IV. SÍRÁSÓ: Bízva ránk, Főnök úr. Még a feltámadáskor se jön elő.

III. SÍRÁSÓ: Mert az nincs is.

MIKLÓS ÚR: (benéz a sírba) Jól van, fiúk. Magukon nem múlik. (Elgondolkodva) Csak ez az új nigger pápa meg ne bolonduljon.

II. SÍRÁSÓ: Vigyázat, jönnek... Miklós úr is résztvesz a temetésen?

MIKLÓS ÚR: Csak erre vártam. (gyorsan eltűnik, távolban megáll)

ZENE: A „Föl, föl, ti rabjai a földnek...” dallama, majd átvált a „Megkötöm magamat...” dallamába

2. jelenet

Temetés: I., II., III., IV. Koporsóvivő — Nézők közt Család — Öregek Tanácsa — Ügyintézők — Ifjúsági Csoport — Fiú — Nő — Férfi — Háttérben Sírások — Miklós úr

I., II., III., IV. KOPORSÓVIVŐ (hozzák a koporsót, mögötte senki, leteszik a sír deszkáira, oldalt állnak)

SZÓNOK: (nézőtérről a koposó elé áll)

Ebben az órában a város szívében II. Péter pápa pontifikál.

Mi itt, a város szélén temetünk Téged, Gyurka.

Pannonhalmán a pápa hallgatott. Nem jó jel.

De lehetséges, hogy megtörténik még a csoda, amiben Te bíztál.

Mi szégyenkezve és büntudattal állunk koporsód előtt. Mert bármily nagy fordulat az Egyház életében nem változtatna azon, hogy életműved csaknem romokban hever. Tudtad, és meg is szenvedted ezt életed utolsó éveiben. Nem merted kimondani, hogy a Bokor halott. Ágai letörtek. Régiói leszakadtak. Csoportjai széthullottak. Harcostársaid, az első generáció tagjai megfáradtak, más vizekre eveztek. A második generáció másképp látja a világot, mint Te láttad. Egyedül a sok gyermek maradt meg a múlt dicsőségéből, de a 40 évesek a munkában, a közéletben, a vallási mozgalmakban, a nemzetközi sikerekben keresnek kielégülést. Fialtajaink egy része vállalja a polgári szolgálatot, de a teljes megtagadást egy sincs, aki vállalná. Gyermekünk nőnek, de vajon nemcsak korban, hanem bölcsességben és jóságban is?

Azt már tudjuk, hogy Te nem fogod össze mérhetetlen energiával a Bokrot. Majd kiderül, mit jelent utolsó hú-

zásod, és lesz-e Bokorligeten Bokor-falu és Bokor-élet. Ebben az órában komoly lelkiismeretvizsgálatra intesz minket.

Tudjuk, mit kaptunk Tőled, és tudjuk a célt is, ami nem kevesebb, mint egybeszeretni az emberiséget.

Talán halálad felráz bennünket, és újra rátereli figyelmünket arra a kíncsre, amit kibányásztál nekünk, hogy értsük a Názareti Ácslegényt, és újra kitűzzük magunk elé eszményeit: az adás, a szolgálat és az erőszakmentesség eszményét.

Akarjuk hinni, hogy ha több évtizedes állami és egyházi diktatúra és Miklós úr Hivatala nem tudott eltemetni minket, mi sem fogjuk eltemetni önmagunkat, a Bokrot.

De ha eltemetnők is, hiszünk abban, hogy új bokor nő, talán a Te sírodon, mert Isten Országának ügye nem szenvedhet végleg vereséget a földön.

A Pünkösdi Lélek a biztosíték rá, hogy Nagypéntek után elkövetkezik a Húsvét, és Jézus szelleme újra és újra feltámad a történelemben. Ebben a hitben éltél és haltál, ebben a hitben akarunk élni és meghalni mi is.

Az egész emberiséget egybeszeretni akaró szíved pihenjen meg az 1100 éves magyar anyaföldben, szellemed pedig éljen a mi szívéinkben. (Ének)

SÍRÁSÓK (készülnek leengedni a koporsót, de megtorpannak a felhangzó beszédre)

3. jelenet

Pápai beszéd (széles vászonra kivetítve a PÁPA képe)

PÁPA: (hangja szalagról)Befejezésül szeretnék kitérni a magyar katolikus Egyház egy súlyos gondjára. Szeretném név szerint kifejezni legteljesebb részvételemet a Bokor-közösség tagjainak, akik éppen ma temetik vezetőjüket és barátjukat, Bulányi pátért. Személyesen is foglalkoztam

ügyükkel és most innen, az Úr asztalától üzenem nekik: (szünet) Őrizték meg a hit egységét és engedelmeskedjenek törvényes előjáróiknak... (kép, hang el)

SÍRÁSÓK (elejtik a koporsót, az szétnyílik, üres)

ZENE: „Megkötöm magamat...” dallama tovább

Epilógus

GYEREKEK (közel merészkednek a nyitott koporsóhoz, bekukucskálnak; egyikük benyúl a nyitott koporsóba és egy zöld bokrot húz ki, kifordul, felemeli...)

ZENE: Händel: Halleluja...

— VÉGE —

Az illusztrációkat Kovács Flóra rajzolta. (10 éves)

Bulányi György pohárköszöntője

Kedveseim!

Az agg Simeon tudta, mikor kell őt Istennek elbocsátania, s nem volt pohárköszöntő-gondja; én meg csak annyit tudok, hogy pohárköszöntőt kell mondanom anélkül, hogy tudnám: elbocsátandó vagyok-e már. Az agg Simeon úgy tudta, hogy most már egyenesben vannak a dolgok, mert megszületett a Gyermeke; magam meg kétezer évvel e megszületés után úgy tapasztalom, hogy még mindig nincsenek egyenesben a dolgok.

Korgó hassal avagy üres reménnyel nem lehet himnuszt énekelni. A pohárköszöntők végén ÉLJEN! hangzik, ehhez a köszöntőnek reményről kell énekelnie.

Egyszer már úgy látszott, van remény; mert az első századokban megjelent az „új raj”, a „triton genosz”. De aztán a 4. században elvetélt; kiegészítettünk a hatalommal: a ranggal és a kiváltsággal.

Jó másfélezer esztendő áll veszteségszámlánkon. Pohárköszöntő csak nyereségszámlából születhetik. Van ilyen?

Mondok két szót, amely ma jól hangzik: civil és nonprofit. Állam és egyház ilyenek-e?

Azt hiszem, hogy a Gyermeke, akit az agg Simeon a karjában tartott, valami civil és nonprofit organizációról álmodott. A maga Tizenkettőjét ilyennek gondolta, akarta.

Meg tud-e élni hierarchiáktól és profittól meghatározott világunkon belül az, aki és ami civil meg nonprofit? De tudunk mi magyarul is: a rang és a kiváltság felségterületén megélhet-e, aki csak használni akar?

A civil és nonprofit világ a csak-használni-akaró emberek összefogásából születhetik meg.

Van ilyen? Új raj, triton genosz, fejjel fálnak rohanók, agyalágyultak, vagy akárhogyan nevezzék is őket? Van ilyen?

Ha van, akkor megvan a pohárköszöntőm.

Éljenek azok, akik ilyenek!

Éljen a Bokor is, ha ilyen emberekből áll!

Éljenek a velünk rokonszenvezők is, ha ilyenségünk miatt rokonszenveznek velünk!

Éljenek mindazok, akik örökre búcsút mondtak már a rangnak és a kiváltságnak!

Éljenek mindazok, akik megértették a tanítást, hogy nem az a nagy, aki asztalnál ül, hanem aki felszolgál!

Abban a reményben, hogy a Bokor bölcsőjébe ez az „agyalágyultság” már kivehetetlenül belekerült, abban a reményben, hogy ennek a mi kicsinységéről, szegénységről, szelidségről szóló Bokor-énekünknek a hangja és visszhangja többé már soha el nem hal, emelem poharam mindazokra, akik sejtik már, hogy az emberiség csak ezen a jézusi, civil és nonprofit úton tudja művelni, és nem felrobbantani bolygónkat; emelem tehát poharam arra, hogy megvalósítsuk Teremtő Istenünk és Egyetlen Tanítónk, Jézus szándékát:

HOGY ÉLJÜNK! HOGY ITT ÉS ODAÁT AZ EMBER ÉLJEN!

S még valamire, amire a jóbel-év még külön is kötelez. Babits Mihály, költő-szentünk írta 80 éve: „Szeress, ha nem szeretnek is...”

Ezért aztán emelem poharam azokra is, akik elrekesz-tenek minket maguktól! Emelem rájuk is, hogy mindenekelőtt egyházunkon belül leomoljanak a válaszfalak! Hogy mindannyian egyek legyünk az Isten Országát felépíteni hivatott szeretetben! Hogy kirekesztőinkben is, bennünk is

JÉZUS ÉLJEN!

Schermann Rudolf köszöntője

Testvéreim!

Igen nagy örömmel jöttem el ide hozzátok. Először látjuk egymást, de a lelki kapcsolat megvolt már eddig is, mert bár 1956-ban mint frissen szentelt káplán a győri egyházmegyéből Nyugatra kerültem, soha nem felejtettem el, hol vannak a gyökereim. Nemcsak nemzeti szempontból, hanem abból a szempontból is, hogy ez a sokat sanyargatott magyar egyház mégiscsak mindig szellemi hazám maradt, és mindig arra gondoltam, hogy innen több erőt tudok magamba szívni, mint amennyit talán Nyugaton tudtam. Nyugaton sok mindent megismertem, és megvolt az a luxusunk, hogy teológiailag képezhettük magunkat, sok mindent gondolhattunk, vitázhattunk, de egy valami hiányzott: a hitvallás mélysége, az a bizonyos erő, ami tulajdonképpen a hitvallásból ered, s amit az őskereszténység mutatott meg nekünk példaképpen: az üldözések ellenére, vagy éppen az üldözések miatt nőtt a keresztények véréből az a mag, amelyből később egyház lett. Nem volt egyszerű.

Ma Pünkösd van. Az első keresztény Pünkösdkor ott ültek az apostolok Máriával együtt. Nagyon hűek voltak Jézushoz, és mégis, valahogy féltek. Bent ültek a házban, imádkoztak, tehát jámborok voltak, de valami hiányzott. Nem vitték tovább azt, amit Jézus rájuk bízott, az Örömhírt; nem volt merszük hozzá. S ahogy jött a Szentlélek Úristen, a maga viharával lerombolta a falakat, kihajtotta őket a teremből az utcákra: Menjetek és mondjátok tovább a Jóhírt. Ez a Pünkösd. Ez a feladat: hogy kimenjünk, mondjuk és tegyük az Örömhírt, és aztán mindegy, hogy mit mondanak a többiek. Ez a veszély ugyanis mindig fenyegette a Jóhír hirdetőit.

Két nagy veszély volt mindig: Az egyik az volt, hogy Krisztus ellenfelei megbénítják őket, hogy szó szerint beléjük fojtják a szót. Kezdődött Istvánnal. Követték a többiek. A másik veszély, hogy a barátok, azok, akik együttéreznek velünk, nem értik meg a Léleknek ezt a minden akadályt leromboló

lelkesedését. Ehhez hozzá kell szoknunk mindenütt, ahol a Lélek dolgozik. Nem mindenki érti meg rögtön, hogy miről van szó. Ez hozzátartozik az egyház életéhez. Hozzátartozik a Bokor életéhez is. A Lélek mindig dolgozik; a történelmi egyházak sivatagában is. Ebben a sivatagban itt-ott elkezd zöldellni valami. Bokrok nőnek. Itt is, és mindenütt a világban. És ebből lesz Krisztus új ereje. Tőle jön megint az, ami felépíti az egyházat. És hogy ez új utat jelent, hogy nem tudunk visszanyúlni a régi, valamikor talán nagyon is fontos struktúrára, az nem baj. A Lélek mindig előre visz!

Nyugaton mi is azzal veszdünk, hogy nagyon sokan vannak közöttünk is, akik félnek, akik azt hiszik, ha feladjuk hamis struktúránkat, a középkorban kialakult struktúránkat, akkor tönkremegy az egyház. Mi lesz az identitásával? Nem kell félnünk! Az Úr ereje van az egyházzal. A Lélek új utakat tör, új utakat keres, és egyik útja ez a Bokor itt. Ti nem is tud-

játok, mi mindent adtatok nekünk, mennyi erőt kaptunk Tőletek mi, akik Nyugaton élünk. Itt is, ott is felfigyeltek Rátok, írtak Rólatok, hogy mennyire visszatértetek ahhoz, amit Jézus Krisztus hozott nekünk.

S ha vannak nehézségek? Mi talán ki akarjuk iktatni a keresztet? Azt nem lehet; azt bele kell tervezni a munkánkba. De a Szentlélek Úristen vezet bennünket.

És van egy pár ismertetőjegye ennek az egész világon feltörő krisztusi mozgalomnak. Az egyik mindenképpen az, hogy visszanyúlunk a Szentíráshoz, hogy hallani akarjuk az Igét, hamisítatlanul, úgy, ahogy Jézus mondta, radikálisan. Ez a radikalizmus hozzátartozik a lényeghez. Jézus maga radikális volt. Különbösen békés nyugdíjasként halt volna meg. De az, hogy mint hívő zsidó merete mondani a maga igazát a zsinagógával szemben is, az életébe került neki.

Sok mindent megtanultunk Krisztus követésében. Egy valamit

azonban talán elfelejtettünk: azt, hogy meg kell tanulnunk és meg kell élnünk Jézus prófétai, kritikus viselkedését. Nekünk mindig Jézus szava után kell mennünk és az ő magatartásából kell élnünk, és ezért szabad és kell kritikuskonak is lennünk, és megmondanunk azt, ami nem helyes az egyházban.

A Bölcsesség könyvéből származik ma egy szöveg, amelyet Pünkösöd ünnepén az egyház felolvas, és ebben a szövegben benne van, hogy a Lélek előtt semmi nem marad titokban. Senki nem tud elrejtőzni a Lélek előtt, és így mi őszintén, nyíltan, az igazság szellemében meg kell, hogy mondjuk, mi nem helyes. Nem jártok rossz úton, amikor megmondjátok, mi nem helyes, mi poshadt, mi elöregedett, mi az, ami nem segíti az egyházat Magyarországon is előre. De a kritika ne legyen soha egy-síkú, hanem mindig legyen önkritika is, továbbá mutassuk meg, hogyan lehet a dolgokat jobban csinálni. És ezen igyekeztek ti, úgy

látom, úgy érzem. Érzem abból is, amit itt most rövid idő alatt megéltem.

Azzal fejezném be ezt a rövid, de nagyon a lelkemből jövő üdvözlét, hogy nagyon örülök, hogy ez a folyamat hazánkban megindult, hogy példaképe lehetünk a világnak, hogy ezt ismerhetem. Ne hagyjátok magatokat sose eltántorítani, menjetek tovább a jézusi úton! Ti vagytok a jövőnek a záloga, a magva. A jövő magva vagyunk. Ez nem beképzelés. Ezt nem is kell különösebben mondanunk; ez az igazság.

A Szentlélek Úristen, aki itt van közöttünk ezen a csodálatos pünkösdi napon, amikor ezt a csodálatos jubileumot ünnepelhetjük, világosítsa meg bennünket, mutassa meg az utat, amelyen mennünk kell, és adjon nekünk lelkesedést és erőt, hogy ezen az úton tovább tudjunk menni. Mint hazánk keresztény testvére, ezt kívánom sok külföldi nevében is. És köszönöm, hogy meghallgattatok.

Könyvismertetés

A Bokorról a Bokorért

Német nyelvű monográfia a Bokorról

A politikai fordulat után számos földalatti, félhivatalos vagy második társadalmi kezdeményezés hordódongáiról leestek a kádári rendszer tartóbronszai. A társadalmi átalakulás külső hatásai a civil kezdeményezések identitását is érintették. Ezek közül nem kivétel a Bokor katolikus bázisközösségi mozgalom sem.

Arra a kérdésre, hogy mi a Bokor jövője, a tagok számtalanféle választ fogalmaznak. Egyesek az egyháztalanításban, mások ellenkezőleg, a papszaporításban jelölik meg a Bokor (ki)útját. Némelyek temetik az autonóm hangot és már csak szép emlékeik kihalását asszisztálják. Mások lelkesen vágnak bele a Bokor-liget alternatív kommuna tervezésébe, építésébe.

E kiütékes sorába illeszkedik az a német nyelvű monográfia, melyet megjelenés előtt szerkesztőségünk megismerhetett (*Máté-Tóth András, Bulányi und die Bokorbewegung. Eine pastoraltheologische Würdigung, Wien 1995*). A szerző mintegy húszéves bokortagsággal és kb. ugyanennyi év teológiai tanulmánnyal a tarsolyában arra vállalkozott, hogy összefoglalja a Bokor alapítójának teológiáját, és bemutassa benne azokat az értékeket, melyeket a magyar teológiai gondolkodás nem nélkülözhet. Másrészt pedig arra, hogy egy lépéssel hátrálva saját tapasztalataitól, a Bokor belső életének írásos dokumentumaiból bemutassa annak jézuskövetési kísérleteit, jövőbe mutató lehetőségeit.

Bulányi György teológiájában elsősorban azt a bátorságot méltatja, mellyel a társadalmi és egyházi kihívásokra az evangéliumhoz fordulva és a jézuskövetőknek gyakorlatilag is szót adva keresett tőlől metszett teológiai választ. Az istenismeret nélkülözhetetlen alkotóeleme a jézuskövetés — ezzel az alapállással Bulányi teológiája a gyakorlatcentrikus teológiai paradigma fontos, talán első magyarországi képviselője.

A szerző kiterjesztette teológiai elemzését az 1982-es és az 1985-ös magyar és római kifogásokra is, melyekről meg-

állapítja, hogy azok lényegében nem a hitletétemény változtathatatlan állításai körül forogtak, hanem egy ultramontán egyháztan védelmében.

A Bokor gyakorlatát tekintve a szerző a csoportok gyakorlata és önreflexiója alapján korszakokat jelöl ki, s azt mutatja be, hogyan vált a hierarchia által támogatott katolikus elitképzőből a hierarchia által elvetett, szociális érzékenységgel bázisközösséggé a Bokor. E nagy változás lényegében négyfajta jövőképet kínál a közösség számára. A négyfajta közösségtípus egyidejűleg fejlődik, és Bulányi halála után valószínűleg külön utakon fejleszti tovább a Bokorban szerzett gyakorlatot. Az első csoport a „*temetőgondozóké*”, akik kínos precizitással őrzik mindazt, ami volt, és nagy elánnal bélyegzik nem-eredetinek mindazt az újítást, amivel a többiek kísérleteznek. A második a „*sekrestyések*” csoportja, akik a kisközösségi korszak tapasztalatait az egyházközségi terepen próbálják majd megvalósítani. A harmadik csoport a „*menedzsereké*”, akik egyházi, de nem plébániai projektekben viszik tovább az intézményi rugalmasság és a közegérzékenység kultúráját. Végül a negyedik csoport a „*szociális munkásoké*”, akik a saját Isten- és emberszeretetüket nem az egyházi, hanem az önkormányzati, civil társadalmi szférában gyakorolják majd. Ez a fajta intézményi halál, amely a létező szocializmus magyar katolikus egyházában kialakult Bokrot eléri, a benne Istentől kapott karizmák új kivirágzásának adja meg a lehetőséget, ezért örömdetes és az üdvösségi gazdálkodás szemével tekintve természetes is.

A mű az első átfogó, idegen nyelvű monográfia a Bokorról. Vélhetően a Bokor tagjai, ismerősei és ellenségei számára is jó alkalmat kínál majd saját pozíciójuk árnyaltabb megismerésére, s így a másik igazságosabb méltatására is.

(Szerk.)

Éva néni

Hófehér hajú, mindig friss, mosolygós, elképesztő munkabírású, szívós, óramű pontosságú. A Bokor-irodalom zömének, a KIO-nak, Karácsonyi Ajándék-oknak, „Érted vagyok”-nak elnyúlhatetlen gépelője. Korábban az írógépen verte sebesre az ujjait. Ma a monitorral rontja a szemét. De nemcsak a megjelent és még

megjelenő írásművek őrzik keze nyomát, hanem Budapest és környéke flasztere, utai, utcái is. Hol itt, hol ott tűnik fel fürge léptekkel. Emberek és emberek dolgai után járkal, ügyeiket intézi. Továbbá nincs a Bokor életében jelentős esemény, amelyen jelen nem lenne.

Bizonyára felesleges is mondanom, hogy akire mindez ráillik, az nem más, mint Vadas Éva (Szalézia nővér), közismert nevén Éva néni.

Éva néni! Mi már idestova harminc éve ismerjük egymást. Azóta nem fér a fejembe, hogy hogyan is jut annyi mindenre idő. Kérlek, meséld el, hogyan is fest egy napod időbeosztása?

Általában 1/2 5-kor kelek: zuhanyozás, öltözködés, szoba-rendbetevés, reggeli, elmélkedés. Ez kb. mindennap egyforma, a további rész változó. Ha otthon maradok, akkor IBM-en gépelem a Bokor számára, ami éppen szükséges. Ha sürgős, ebéd után folytatom kb. 6–7 óráig. Este kb. 9-ig imádság, olvasás, zene-hallgatás a Bartók rádión. Mivel külső kerületben lakom — általában másodnaponként reggel bemegyek Pestre, szentmisére, majd utána karitás-látogatások, testvéri megbeszélések, különböző munka-ügyeket intézek. Délutánokon: közösségi találkozók vagy azokra készülés, testvéri levelezések, stb.

A bevezetőben elég tekintélyes listája kerekedett ki mindazoknak, amiket csinálsz. Pedig gondolkodás nélkül, csak úgy kapásból soroltam azt, ami hirtelen eszembe jutott. Bizonyára sok minden ki is maradt. A gépelésen túl, mi mindent csinálsz még?

Jelenleg két közösségem van. Csoport-testvéreimet törekszem a találkozókön kívül is havonta egyszer felkeresni. Több egyedülálló, magányos barátnóm, volt börtöntársnóm stb. van, nem egy közülük beteg. Továbbá hét mozgássérült testvéremet iparkodom szükség és lehetőség szerint legalább egy hónapban egyszer meglátogatni, problémáikon segíteni, olvasnivalóval ellátni, velük imádkozni.

Valamennyien a szélrózsa különböző irányában laknak Szigetszentmiklóstól Gödöllőig, Budapest különböző kerületeitől Csömörig. Általában az egészségeseket is én látogatom (bár szép lakásban lakom egyik testvérem jóvoltából), mert ha valaki kijön hozzám, az számára külön útidőt és útiköltséget jelent. Én pedig egy nap több feladatot is összekötök és — djfjaltanul utazom.

Élcelődés nélkül, szívből mondom: Mi mindenre képes, aki fiatal. S ez nem az évek számától függ. Sok húsz esztendősebb nálad. Apropos, egy illetlen kérdés: hány éves is vagy?

Az előző adatból mindjárt kitűnik, hogy „valamivel” elmúltam 20 éves. Egyébként ’11 őszén születtem, amit nem szívesen vallok be, mert ma még nem mondom „a hamut mamunak”....

Mikor és hogyan ismerkedtél meg a Bokorral?

1948-ban ismerkedtem meg azzal az Úttal, célkitűzéseivel és alapítójával, amiből aztán a Bokor kinőtt.

1949-ben Krisztina körüli anyaházunkban adott helyet akkori főnöknőnk az ország minden részéből érkezett középiskolás lányok egyhetes lelkigyakorlatának, amelyet Bulányi György, Török Jenő és Juhász Miklós szerveztek és tartottak. Török Jenő már előzőleg több előadást tartott nővéreinknek az evangéliumi eszmények megvalósíthatóságáról.

Tehát, te akkor már szerzetes voltál. Mindig is annak készültél?

Tulajdonképpen a Zeneakadémiára készültem zongora szakon. Közben azonban megismerkedtem a Szociális Missziótársulattal (Farkas Edit és Prohászka Ottokár alapította 1908-ban). Megtetszett a munkájuk és 1935-ben lettem az első fogadalmam, majd ’85-ben az aranyfogadalmam ünnepeltük nővértársaimmal és Bokor-testvéreimmel... — nem átitó zenei képességetem paragon hagyva.

A Társulathoz kórház-, fogház-, családmiszióban, egyesületek látogatásában, előadások tartásában, adminisztrációs munkákban vettem részt.

Úgy tűnik, az életedben meghatározó jelentőségű volt az az imént említett ’49-es krisztinai lelkigyakorlat.

Bár a Szentfrást rendszeresen olvastam, a Bokor eszmei tartalmában újdonság volt számomra a Hegyi beszédre épülő élet, különösen az ellenség-szeretet és erőszakmentesség.

1950-ben „feloszlatták” a rendeket, elvették házainkat, így formailag sem volt nehéz szívvel-lélekkel beállni a Bokor akkori feladataiba. Gyrka első írásait (Szeretet az Isten, Add, Uram, hogy lássak stb. gépeltem, besegítettem Juhász Miklós csoportmunkájába, majd önállóan próbáltam asszonyoknak és családoknak az evangéliumi eszméket továbbadni. (Délelőtti és éjszakai műszakban gyári munkával keresve kenyeremet.) Akkori további Bokor-feladatom volt a helyszerezés a különböző egyetemista lelkigyakorlatok számára. Mint nővéreknek sokféle volt ismerettségem, így aránylag könnyű volt a titkos helyeket megszervezni különböző templomokban és plébániákon (a Felső-Krisztinától az Aréna úti Fehér apácákig, az Angolkisasszonyok templomától a Damjanich utcai kis-Regnumig). Volt, hogy hátamat nekitámasztva a belülről bezárt kapunak, nagy kapukulccsal a kezemben véltem megvédeni a templomkapun dörömbölőktől a lelkigyakorlatozókat...

Ami persze lehetetlenség volt. Akkoriban a Jézushoz tartozóknak apostoli buzgalmuk mértékének függvényében komolyan számolniuk kellett az üldözéssel, a börtönnel. Gondolom, te is számoltál ezzel?

Többször figyelmeztettek, hogy vigyázzak, de bár alapjában nagyon gyáva vagyok, tudatosan vállaltam a börtön lehetőségét, ami 1952. augusztus 28-án be is következett.

Mikor bevitték az ÁVO-ra (az „Andrássy út 60.” éppen ezidőben költözött át a Fő utcába), a Bokor-teológia alapján teljesen világos volt számomra, hogy szabadulást kérni nem jézusi ima-szándék. Így a legkétségbeejtőbb helyzetekben is csak annyit mondtam: Istenem, Te, aki a gyöngye nádszálat nem töröd el és a füstölő mécsbelet nem oltod ki, adj erőt!

Egyébként ösztönösen — mert senki sem tanított rá —, már gyermekkoromtól kezdve úgy éreztem, hogy Istentől csak erőt szabad kérni mindan-

nak az elviselésére, ami ér. Így vizsgáim előtt, vagy mikor kisebb hangversenyeken játszottam, sohasem kértem, hogy sikerüljön, csak azt, hogy erőm legyen méltóképpen elviselni az esetleges kudarcot.

Ennek a szemléletnek az alapján tárgyalásunkkor, amikor kimondták a tíz év börtönítéletet, nem fellebbeztem, hanem az utolsó szó jogán csak annyit mondtam, hogy Istenért és az Ő ügyéért készséggel vállalom minden szenvedést.

Sokan nem tudnak és nem is akarnak a börtönéletről beszélni. Megkérlek, ha nehezedre esik is, mesélj róla valamit. Tudod, ez nekünk már történelem.

Nem szívesen gondolok vissza a börtönövekre és főleg nem szívesen beszélek róla; aki nem volt ott, úgy sincs fogalma, hogy mit jelent nemcsak a poloska, az egér, a rossz koszt, a hideg, a közönséges, trágár beszéd, hanem a kiszolgáltatottság és a szabadságtól va-

ló megfosztottság is. Három élményt azért megemlítek, és az első (még tárgyalás előtti) börtönben töltött karácsonyt.

Az egyik: a Gyűjtő kisfogházában voltak a politikai nők, egyik-másik különleges politikai férfi, mint pl. Török Jenő, akit letartóztatása után bányamunkára ítélték. Vele volt egy szép élményem. Az egyik házimunkással megüzentem, hogy szeretnék feloldozást kapni (akkor még nem kezdődött el a „vallási korrózió”). Másnap, amikor sétára vitték, megállt, mintha az orrát fújná, felnézett a mi zárkánkra, ahol én titokban felkapaszkodtam a kis rácsos ablakba — és keresztet rajzolt felém.

(Itt említettem meg, hogy ugyancsak a kisfogházban voltak a halálra ítélték is. Abban az időben szinte kétnaponként ácsolták az akasztófát, amit jól lehetett hallani a zárkákban. Ilyenkor az örök idegesek és türelmetlenek voltak, és mindennap hiányzott valaki a rabok sétájáról... Egy idő után úgy

éreztem, hogy nem bírom tovább, nem kértem Istentől változtatást, de Ő kérés nélkül tudta, mennyit bírok, és hamarosan elszállítottak Kalocsára, ahol nem voltak kivégzések.)

Másik nagy élményem, amikor szintén a kisfogházban, valamelyik házimunkáson át kis levelet kaptam Gyurkától, amelyben azt írta, milyen jó nekünk, hogy tudjuk, miért és Kiért szenvedünk!

Harmadik jelentős élményem 1956. Mint osztályidegent Kalocsán egy belső zárkába tettem, amelynek az ablaka nem az utcára, hanem az udvarra nyílt. Akik ott voltunk, csak a házimunkásoktól értesültünk a változásokról, no meg a smaszerek voltak kedvesebbek és jobb lett az étel. Egyik nap bejött a zárkánkba egy fiatal, jóarcú hadnagy. Rövid beszédében azt mondtotta, hogy most még számukra nehéz napok jönnek, de mi hamarosan kiszabadulunk és mindnyájunknak jó lesz. — Azóta is többször eszembe jut ez a jóakarató fiatalember, aki nyilván áldozata lett az '56-os eseményeknek.

És végül az első karácsonyom:

1952. december 24. Kint a városban szerteszét kigyúl a karácsonyfa fénye. Van, ahol picit kis ágon, talán egyetlen gyertya ég, emlékeztetve arra az egyetlen, igazi Fényre, amely kétezer évvel ezelőtt először világított bele ebbe a sötét világba...

Egy hely van, ahol nincs fenyő, nincs gyertya, nincs karácsonyi előkészület: a börtönök világa ez. '52-ben, a Markó utcában vagyunk. Annak is egyik IV. emeleti cellájában. A piszkos, zsúfolt zárkát nem karácsonyi fény és illat, hanem hideg, áporodott levegő és — elkeseredés tölti be. Egymás hegyén hátán ülnek szomorú, zsémbes hangulatban: a többszörösen elvált konzervgyári munkásnő, aki rendszeres lekvárlopásért van itt. Egy másik — kicsit ütődött — munkáslány, aki szegeket lopott; állandóan éhes s egyetlen vágya, hogy ha szabadul, 2 kg kenyert megegyék a Lánchíd alatt. (Hogy miért éppen ott, azt nem sikerült megtudni.) Ott gubbaszt egy hajdani bártáncosnő. Csapzott hajáról félig lekopott a festék. A táncból is kikopott, arannyal üzérkedik, most azért van itt. Szomszédja egy rossz külsejű öregasszony. Piszkos ruhája alatt gennyes sebeit borogtatja. Fehérneműje nincs. Szalvanzán-kúrára jár, s most is állandóan „udvarlóját” emlegeti. Büntetését nem vallja be, csak annyit tudunk róla, hogy egy kocsmában fogták el. Mellette gyönyörű fiatal leány ül. El ártatlanságot lehetne róla megmintázni. Meg is mintázták már nem egyszer. Igaz, hogy nem az ártatlanságot. Akt-modell volt egy ideig... Javítóintézetben kezdte. Volt cukrásztanuló, gyári munkásnő, s most — rablőgyilkosság vádjával — reszketve

várja a tárgyalást. — Van egy másik fiatal lány is, 16 éves; mint vasipari tanuló a kollégiumból két lepedőt vitt el, hiszen „minden a miénk” — gondolta. Kis albréti szobájába honnan is vegyen ágyneműt? Most kezd dolgozni, és nyolcgyermekes szegény édesanyja nem segítheti. Ijedt szemekkel néz körül a borzalmas milióban: vajon mikor szabadulhat?... A zárka legszörnyűbb tagja a hírhedt úpesti angyalcsináló. Szennyes történeteivel „szórakoztatja” a társaságot. Ő az egyetlen, akire keményen rászólok: hallgasson, térjen magába és bánja sok szörnyű bűnét! Helyeslően bólogatnak; a néni elhallgat — de nem bánja bűneit; egyedül azt röstell, hogy részegesnek tartják... Van még egy öregasszony. Alig bír megmozdulni: rákos sebére ráragadt a piszkos blúz. Fehérneműje neki sincs. Vidékre elutazott gazdája megörzésre nála hagyott cipőjét adta el. Lopásért feljelentették.

Sajnálom és szeretem ezt a sok toprongyos ruhájú és lelkű nőt. Milyen jó is lenne ma karácsony estén örömet szerezni nekik! Tiszta fehérneművel, meleg ruhával, takaróval, ízletes étellel. Talán-talán megnyílna a szívkük is... Sajnos azonban nekem sincs semmim; piszkos a ruhám, mint az övék; és egyetlen fehérneműm rongyos. Külsőleg velük együtt fázom, éheznek és nélkülözök — a szívemben azonban béke és meleg van.

A szeretet azonban találékony. Elhatározom, hogy ha már mást nem tehetek, megpróbálok egy kis „csinosabb” terítést csinálni, és majd szólok hozzájuk egy pár szót.

Van két „jobb” nő is a zárkában: az egyik valutás, a másik kereskedő volt és saját árúját rejtegette. Ők a „burzsujok”. Hetenkint tisztasági csomagot kapnak, és karácsonyra élelmet is. Az egyiknek apró, színes cukorkái vannak, a másiknak szép fehér, saját törülközője! Elkérem tőlük. A törülközővel leterítem a kopott kis asztalt, s a színes cukorkákkal feldíszítem. Éppen készen vagyok a nagy „terítéssel”, mikor bekiált a felügyelő: „Ki csinálta ezt a maskarát?! Tüntessék el azonnal, mert különben...” Az egyébként is közutálatnak örvendő felügyelő ellen felzúdul a zárka; szitkok, átkok röpködnek a levegőben, alig győzöm csitítani őket. A hangulatnak vége! Hogyan beszéljek most békéről, szeretetről, megbocsátásról?!... Azért később mégis megpróbálok. Érzem, hogy a lelkek és köztem semmi kontaktus sincs; mint falról a borsó peregnék le a szavak... Énekről szó sem lehet, hiszen kint figyel az őr, és nem akarunk újabb ünneprontást.

Aztán jön a szokásos esti program: a nappalra feltornyozott szalmazsákokat letesszük a földre és lefekszünk:

fejtől-lábtól, mint a szardíniásdobozban. Én „csak” másodmagammal fekszem a földre tett szalmazsákon a rákos öreg nénivel. Szent Erzsébetre gondolok, és egy cseppet sem nehéz. Csak a vérbajossal és a bábaasszonnyal nem tudnék lefeküdni; pedig-pedig ők is a Jóisten gyermekei... Ma azonban sehogy sem akarok lefeküdni. Olyan jó lenne adorálni ezen a gyönyörű éjszakán! De hogyan? Ha lefekszem, biztosan elnyom az álom; feltűnést nem akarok. Bárcsak jönné egy új „vendég” — gondolom magamban, akinek átadhathnám a helyemet! — Ábránd az egész, hisz kit is hoznának ilyenkor ide?! A villanyt eloltják; lefekszem én is. A szutykos takaró csücskét éppen csak magamra húzom (hadd melegítse a többi a szegény beteg asszony elgémberedett tagjait) — mikor nyflik az ajtó s belép rajta egy piszkos női alak — aztán gyorsan újra bezárul, s már a folyosóról hallom a felügyelő éles hangját: „Csináljanak helyet neki!” — Örömmel ugrom fel (a szoba-asszony én vagyok) és sürgősen lefektetem a szerencsétlen vasmunkásnőt, akit lopás gyanújával munkahelyéről hoztak el. — A villanyt újra eloltják. Lassanként csönd lesz. Leülök az egyetlen székre. Az árujeztegető asszony rámeríti bundáját. Lélekben ott virrasztok a betlehemi jászol mellett és belenézek az isteni Kisdéd ragyogó szemébe... Éjfélkor megcsendülnek a Bazilika harangjai; az emlékezetből elmondott szentmisében mélységes hállával mondom köszönetet ezért a csodálatosan szép, igazi karácsonyért.

Mi történt azután, hogy szabadultál?

Miután egészségem valamennyire rendbejött, próbáltam összekeresni a régieket, nem sok sikerrel.

Folytattam a gépeléseket; Gyurka első saját fogalmazványa után a KIO-t már nekem diktálta, s azt aztán többször is leírtam.

Új embereket akartam gyűjteni, ezért elmentem egyházi adóbeszedőnek, hogy kapcsolatokat találjak; így alakult aztán ki több közösségem.

Amíg a rendben éltél, volt lakásod és ellátásod is. Valami a börtönben is jutott: egy fél pricc és egy csajka étel. Azóta azonban a vatikáni valutáért végzett munkán túl, valamiből meg is kell élned. Miből éltél, miből élsz?

Amikor kikerültem az Anyaházunkból, egy orosz érdekltségű gyárban mint lakatos átképzős dolgoztam, mivel másutt mint nővért nem vettek fel. Majd a Loden posztógyárban dolgoztam letartóztatásomig. Kiszabadulásom után egy háromgyermekes, szívbeteg barátnőmnél bejárt takarítóként dolgoztam, majd amikor az egyik szobájuk megüresedett, oda is költöztem

albréltbe, és 19 évig laktam ott. A takarítás mellett pénzért gépeltem az Országos Fordító Irodának, ahová Gyurka egy volt börtöntársa, Demény Pál vitt be engem gépelőnek, Gyurkát meg fordítóknak. Ez keresetet jelentett, de nem állást, ezért továbbra is megtartottam a takarítónőiséget. Később, amint említettem már, apostolkodás céljából egyházi adóbeszedő lettem. Majd mint egyházközségi munkatárs mentem nyugdíjba a legalacsonyabb összeggel. Azóta többször emelték, ma 13 069,- Ft. Testvéreim jóvoltából lakásra, kosztra és ruhaneműre kevés kell, így még marad az éhezők és hazai szegények számára is. Sokszorosan megtapasztaltam és megtapasztalom a százannyi testvért és otthont!

Nyugdíjad valóban horribilis. A rendszerváltást követően nem gondoltál arra, hogy a börtönévékért járó kárpótlást igénybeveszed?

Az eddig elmondott eszmei beállítottságomból folyóan természetesen következett, hogy nem kértem kárpótlást (bár általam nagyon szeretett és tisztelt testvéreim is kértek). Úgy éreztem, hogy az Isten ügyéért tudatosan vállalt és elviselt évekért számomra méltatlan lenne anyagi kárpótlást kérni. Hiszem, hogy ami ebben — sok hibám ellenére — tetszett az Úrnak, azért majd egyszer Ő kárpótol, és nekem ez elég...

Mit bántál meg és mit csinálnál másként?

Csak a bűneimet!

Amit másképp tennék talán: szorgalmaznám a hitoktatóképző, kántorképző elvégzését, gyermekkorban kezdeti nyelvtanulást.

Mi az, amit ha újrakezdhetnéd is, ugyanúgy tennél?

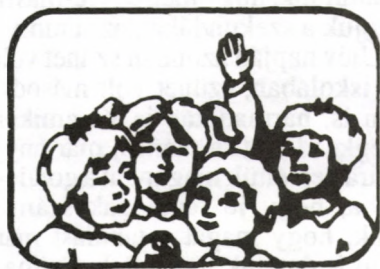
Amit ugyanúgy: a szerzetesi elkötelezettség, amit sohase bántam meg! S a Bokorhoz tartozás, amit szintén sosem bántam meg!

Mit üzensz a Bokor most születő, az ezredforduló után élő tagjainak?

Üzenetem: Az élet titka: imádság, munka, szolgálat. Az emberektől semmit sem várni, csak adni!

Istentől csupán erőt kérni a körülmények neki tetsző elviseléséhez és naponta mindent őszinte szívvel kezébe helyezni. Tapasztalom szerint ez szinte csodákat eredményez. Végül türelem, mert az élet folyamat, és a hűség, jószándékú törekvés egyszer termésbe fordul, „automatikusan”, magunk sem tudjuk, hogyan. Ez minden nehézség, szenvedés, kudarc ellenére a békés, boldog, harmonikus élet titka.

T.I.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Az ünnepélyes nap

Egy délben Kutykurutty cimborám meg én hazafelé baktattunk az iskolából. Október volt, sárgult az erdő, hervadoztak, hulldogáltak a levelek. Jól beleillettünk az őszi erdőbe, mert nekünk is hervadozott a kedvünk, és olyan lassan, kelletlenül lődörögtünk hazafelé, mintha rajtunk is csak az őszi szél gördítene egyet-egyét. Én azonban már akkoriban is meg szoktam haragudni magamra, ha olyan bajon búslakodtam, amelyet meg is szüntethetnék. Megálltam hát és ránéztem Kutykuruttyra: „Határozzuk el, hogy ezután másképp lesz.” Azért lógott ugyanis az orrunk, mert abban az esztendőben már harmadszor írt szekundát a tanító bácsi az irkánkba. Pedig az előző évben — elsős korunkban — jó tanulók voltunk. Jól kezdődött ez az esztendő is, de aztán... megszoktuk az iskolát, a könyvek, az irkák elvesztették vonzóerejüket, és nem a leckével, hanem játékkal kezdtük a délutánt. Könyveinkben csak lámpagyújtás után néztük meg, mit is kellett volna aznap megtanulnunk, irkáinkba pedig már félig bóbiskolva kaparásztuk bele a leckét. Vágyódott rá erősen Kutykurutty is, hogy ez másképp legyen, nézett hát rám lelkesülten és várta, hogyan folytatom. Így folytattam: „Határozzuk el, hogy csak akkor kezdünk játszani, csak akkor megyünk ki a rétre, ha már minden leckénket megtanultuk és megírtuk. Fogadjuk meg, hogy mától kezdve így lesz.” Ragyogó arcocskával vágta ki elém a tenyerét, hogy kézzorítással is megerősítsük fogadalmunkat, de tüstént vissza is rántotta, kezem helyett az állát fogta meg és meghökkenve kérdezte: „Mától kezdve?” Magam is meghökkenem. Van ugyanis Törpeháza környékén egy naspolyaliget, és híre járt, hogy

megcsípte már a dér a naspolyát, kásás, ehető. Oda akartunk elmenni aznap, rögtön ebéd után, jól belakmározni és hozni is haza minél többet. Komoran bámultunk hát egymás arcába és mindketten attól féltünk, hogy így szól a másik: „Akkor is mától kezdve. Naspolyázni tanulás után is mehetünk. Legföljebb kevesebb időnk marad rá.” Kutykurutty arca azonban egyszerre csak földerült. És így szólt: „Tudod, mit mondok én neked, Moha? Az ilyen nagy változást, azt, hogy ezentúl rögtön ebéd

hogy hétfőn új életet kezdünk, mi már jó tanulóknak tekinthetjük magunkat, még akkor is, ha hétfőig akár ki se nyitjuk a könyvet!

Azon a bizonyos hétfőn azonban már reggel olyan gyönyörű idő volt, amilyenre azt szokták mondani, visszajött a nyár. A téglaszínű levelek mintegy megaranyozottan ragyogtak a napfényben. A levegő meg olyan enyhe volt, akár júliusban. Az iskolából hazamenet Kutykurutty is, én is kerültük egymás tekintetét. Sokféléről beszélgettünk, de tanulásról, iskoláról egy szót se, és éppen ebből tudtuk, hogy folytonosan eszében jár a másoknak is, mit határoztunk el arra a napra. Kutykurutty tőlem, én meg tőle vártam, hogy szóvá tegye, el kéne halasztanunk új életünk megkezdését. De már-már úgy váltunk el, hogy szóba se került, mi is lesz hát elhatározásunkkal. Ekkor azonban utolért minket egy osztálytársunk, Rezeda, és kérdezte: „Kijöttök ebéd után a rétre?” Hallgattam és reménykedtem, Kutykurutty azt fogja mondani: „Nem megyünk.” De hallgatott Kutykurutty is. Láta Rezeda, hogy elkomorodom, és egyenesen Kutykuruttyhoz fordult: „Te kijössz?” Ekkor Kutykurutty halkan ezt mondta: „Valószínűleg”. Bántott is, amit felelt, meg is könnyebültem tőle. Most már én is szólaltam: „Alighanem én is kimegyek...” Elhatározásunk pedig se aznap, se másnap nem került szóba köztünk.

Teltek-múltak a hetek, és november közepén egy délben megint nagyon komoran baktattunk hazafelé. Ezen a napon az irkájában csak Kutykurutty hozott szekundát, az enyém ott maradt a tanító bácsi könyvecskéjében, mert feleletre, jobban mondva hallgatásra kaptam. A számtan órán

után tanulunk, nem is szabad csak úgy ukmukfuk, akármikor elkezdeni. Hiszen ezzel új életet kezdünk. Az ilyesmihez ünnepélyes nap kell. Ma csütörtök van, ez nem jó. Kezdjük el hétfőn.” Most már én nyújtottam kezet, és nagyon jó kedvünk kerekedett. Handi Bandi meg Bérci Berci is jött a naspolyaligetbe. Panaszolták, hogy nem maradhatnak sokáig, mert még tanulniuk kell. Láttuk rajtuk, hogy máris bántja őket a lelkiismeret, mi viszont elégedetten egymásra mosolyogtunk. Minket már nem bánt, mint máskor, de miért is bántana? Hiszen mi elhatároztuk,

ugyanis meg se tudtam muikkanni. Cipeltük hát hazafelé a nehéz szívünket, és egyszerre csak Kutykurutty így szól: „Az volt a baj, hogy a hétfő nem elég ünnepélyes nap. Hétfőből több is van egy hónapban.” Megörültem, hogy ismét neki akarja durálni magát a rendes tanulásnak. Úgy éreztem, iparkodása nekem is erőt fog adni hozzá, és lelkesülten indítványoztam: „Válasszunk hát egy ünnepélyesebb napot! Legyen elseje, december elseje.” Kutykurutty megállt és felrikkantott: „Nagyszerű! December elseje a születésnapom is!” November hátralévő napjaiban ismét nyugodt lelkiismerettel hagytuk estére a tanulást, hiszen már néhány nap múlva úgyszólván az osztály legjobb tanulói leszünk!

November utolsó hetében már akkora hó borította hegyeinket, hogy szánkázással tölthettük minden délutánunkat. Egy hét azonban kevés hozzá, hogy beleunjunk a szánkázásba, és mindegy legyen, hogy rögtön ebéd után szánkázunk-e, vagy csak másfél óra múlva. December elsején tehát az iskolából hazamenet megint kerültük egymás tekintetét, s bár nem beszélünk a délutáni szánkázásról sem, hallgattunk elhatározásunkról is. Még elválásunkkor is csak ennyit mondott Kutykurutty: „Ne egyél sokat ebédre! Tudod, ma nálunk uzsonnázol! Maradjon hely a süteményeknek!” Ha egyebet nem szól, ezen a napon már nem megyek át érte, hogy szánkázni menjünk. Már örültem is, hogy elkezdjük végre, amit akartunk, de bántott is, hogy elmarad a szánkázás. Mert nélküle szégyelltem volna kimenni a hegyoldalra, hűtlennek lenni elhatározásunkhoz. Ő azon-

ban, amikor már a kapunknál voltam, utánam szól: „Bekiáltasz ebéd után?” Nem néztem vissza rá, hanem széttekintettem a hó borította hegyeken, völgyeken. A nagyszerű szánpályák jártak az eszembe. Feleltem hát: „Bekiáltok.” Ekkor azonban már volt lelkiismeretfurdalásom, és volt Kutykuruttynak is, mert ebéd után ezzel jött ki hozzám: „Mi csak azért szánkázunk ma is, mert nagyon jó a hó, és ezt ki kell használni. De azért nyugodtan számíthatjuk mától az új életet. Mi már elkezdtük, csak éppen... ma még szánkázunk. Mert hátha holnapra olvadni fog.” Ez egy csöpp se volt valószínű, de buzgón helyeseltem, és el is múlt a lelkiismeretfurdalásom. Anyira elmúlt, s gondolom az övé is, hogy könnyű szívvel szánkáztunk másnap is, harmadnap is, negyednap is. A könnyű szív azonban főként az iskolai bajok miatt, ismét nehéz szív lett, és december közepe táján egy délből már szinte indulásként hangzott az indítványom: „Te Kutykurutty! El kéne határozni megint!” Most már szomorúan nézett rám, mint aki már bízni sem mer benne, hogy valaha még jó tanuló lesz. Nem is szól, csak a szeméből olvastam ki a reménytelen kérdést, mit tegyünk. Én azonban hangosan feleltem a tekintetének: „Nem kellene törődni vele, hogy milyen napon kezdjük el, hétfőn, elsején, születésnapon, hanem egyszerűen el kellene kezdenünk. Akár ma.” Meghökken: „Éppen ma?” Ismét meghökkenem magam is. Egész hadsereg papírkatonát vágunk ki nálunk előző nap, és ma került volna sor rá, hogy játszunk is velük. Így folytattam tehát: „Nem fontos, hogy éppen ma kezdjük. De nem kell valami kiemelkedő, ünnepélyes napra várni.” Kutykurutty azonban megrázta a fejét: „Nem úgy van. Ünnepélyes napon sokkal könnyebb.” És már fel is ragyogott az arcán a nagy fölfedezés: „Nagyszerű! Hiszen nemsokára újév lesz! Az igazán a legjobb nap rá, hogy elkezdjük az új életet! De jó lenne, ha éppen hétfőre is esne!” Elővettem a kis zsebnaptáramat, és kurjantottam én is: „Nagyszerű! Hétfőre esik! Most már igazán sikerülnie kell!” És ezzel megkezdődött a harmadik nyugodt lelkiismeretű időszakunk. Mi már jó tanulóknak

számítunk, hogy még egyre-másra kapjuk a szekundákat, az semmi.

Újév napján azonban szünet volt az iskolában, szünet volt másodikán is, harmadikán is, és amikor megkezdődött a tanítás, már anyyira beleéltük magunkat a gondolatba, hogy jó tanulónak számítunk, hogy magát a tanulást már nem is éreztük fontosnak. És megingint teltek-múltak a hetek.

Február közepén egy délből a kapujuk előtt Kutykurutty gyanakodó tekintettel ezt kérdezte tőlem: „Ma se jössz át ebéd után?” Megráztam a fejem: „Majd később. Úgy, mint tegnap”, és indultam hazafelé. De utánam szaladt és elém állt: „Te Moha..., nem csaptál te be engem?” Elmosolyodva vártam, hogyan folytatja. Így folytatja: „Te már napok óta nem jössz át hozzánk ebéd után. Az utcára se jössz ki. Ez nagyon gyanús nekem. És ma milyen jól feleltél számtanból. Az irkádat is megdicsérte a tanító bácsi. Valld be, hogy te a hátam mögött megkezdted a jól tanulást!” Elnevettem magam: „No, csakhogy észrevetted végre! Tudod, Kutykurutty, rájöttem, hogy a sok beszédből meg elhatározásból nem lesz semmi. Nem kell a jó tanuláshoz annyi karattyolás meg akkora nekigyürkőzés, nem kell ahhoz semmi egyéb, csak egy igazán ünnepélyes nap. Válassz te is egyet és csapj be engem ugyanígy.” Kutykurutty mogorván nézett a szemembe: „Mikor kezdted?” „Február harmadikán.” Gúnyosan elnevette magát: „Mert akkor jön ki a medve? Az neked olyan igazán ünnepélyes?” Nevettem magam is: „A medve másodikán jön ki.” Ismét elkomorodott. „Ne vigyorogj! Hétfő volt?” „Szombat volt.” „Születésed napja volt?” „Az májusban van.” „Akkor hát mitől volt ünnepélyes? Elsejére esett?” Most már hahotáztam: „Harmadika? Elsejére?” Rámpirított: „Ne rázd a potrohod! Tévedni emberi dolog. És mondd meg már, te börsönyi vakarcs, mitől volt olyan igazán ünnepélyes az a február harmadika!” „Attól, te másik börsönyi vakarcs, hogy azon a napon kezdtem el az új életet.” Kutykurutty rám bámult, aztán hátra vágott, hogy csak úgy puffantam, és beszaladt a kertjükbe. Így lettünk újból jó tanulóknak mind a ketten.

Merza József

Ősz Csopakon

(III. rész)

3. A hely szelleme

Ahol a Kádár Kata utca a vár felé fordul, a templom melletti kis téren érdekes szobor áll. Különös megjelenésével szinte kihívja az arra járók ítélezését s meg is osztja őket. Vannak, akik idétlennek találják a kompozíciót, mások egyenesen találónak. Vannak, akik sértőnek gondolják az ábrázolt személyekre vonatkozóan, mások humorosnak és szeretetteljesnek. Én a második kategóriába tartozom, amikor több mint 50 kilométeres gyaloglás fáradságával a lábaimban azon gondolkodom, milyen fáradt lehetett az a fiatalasszony hússzor akkora távolság végiglovaglása után, amikor férje, Lajos őrgrof, lesegítette lováról. Erzsébetről, II. Endre lányáról van szó abban az időben, amikor szülei meglátogatására szülőhelyére, Patakra érkezik. Sajátos korban élt, a történetek tanúsága szerint már 3 éves korában el kellett hagyania apját, anyját, hogy jövődő férje udvarában megfelelő szellemben nevelkedjék. Ez volt a szokás. Az viszont nem a kor sajátossága, hogy a magára maradt özvegyet kismizmizték, megalázzák; kortól függetlenül megteszik ezt a vagyonra vágyók. Erzsébet azonban irgalmas maradt jóban-rosszban egyaránt. Nagyjából ez minden, amit tudunk róla, a rózsacsodával feldíszítve. Kiszínezhethetjük a részleteket, hozzáképzélhetünk a történethez megaláztatásokat, marad mégis az, hogy Erzsébet az osztó szeretet példaképe a középkori magyar történelemben.

Jótekonyság, irgalom, osztozás. Szép, keresztény, olykor mozgalmi szavak. Ki mondja meg, hogyan vezet rá ezekre az erényekre az az egykori fiatalasszony, aki a legenda szerint meg tudta győzni a férjét arról, hogy így jó: megosztani a nincstelennel azt, ami Isten kegyelméből jutott nekünk. Kétségtelenül megragadóak lehetnek a jótekonny őrntő ábrázoló festmények, a lényeg mégsem a rózsák és a térdenállva hálálkodó szegények körül van, hanem abban a belső indításban, amellyel valaki adni kezd, s ezt oly rokonszenvesen és meggyőző erővel tudja tenni, hogy másokat is elragad. A lényeg abban a mozdulatban van, amellyel beköti a sebeket vagy végigsímit egy fáradt homlokot. Hányan szeretnénk ezt, mi keresztények, megtenni, jól tenni, úgy, hogy mindez

természetes legyen, belülről jöjjön, a mi saját mozdulatunk legyen, ne pedig egy tisztelt etikának való tanuló engedelmesség ügyetlenkedése. Ó, Istenem, próféták és papok jönnek és elmúlnak, egyházi vezetők hosszú listáját ismerem Patakon, mégis a szívemben igazán az a fiatal nő kapott helyett, aki oly furcsán-groteszkül kászálódik le lováról, hazaérkezvén atyjaura udvarába. Miért, hogy-hogy nem, benne látom testet öltetni a nekem rokonszenves irgalmat.

A minap arról beszélgettünk, hogy a lenini-sztálini szocializmusból a jelenkori kapitalizmusba érve, minden valós emberi szabadságjog tisztelete mellett, vagy éppen amiatt szót kellene emelni, sőt tenni kellene valamit az egyéni vagy állami szinten úzött harácsolás ellen. Egyszerűen és szépen kellene élni, barátságban egymással és a természettel. Modelleket keresünk itthon és másutt, kardoskodunk mellettük egyéniségünk szerint. Titokban azt szeretnénk, ha minél többen csatlakoznának saját elképzelésünkhöz. Szeretnénk megtalálni a mai korhoz illő formákat, inkább közösségben, mint egyedekben gondolkodva. Szeretnénk biztos támpontot találni, amire ráépíthető evangéliumi testvérek dolgozó és karitatív közössége. Olyan gazdasági műhely, amely beéri a szerény többlettel, és ezt is elosztja a rászorulóknak között. A különféle megoldásokat latolgatva arra gondolok, hogy valójában minden tervezés alfája és omegája, legyen az akár egyéni, akár közösségi, az, hogy *nincs magántulajdon*. Minden, ami kezünk ügyébe esik, ránk bízott dolog, amelyet a hűséges intéző, vagy a 24-ik órában észbekapott hűtlen sáfár módjára kell kezelnünk. Ha semmit sem gondolunk magunkénak jócselekedeteinken kívül, akkor nem olyan nagy gond, hogy ki, milyen formában adja oda a rászorulóknak azt, amije van. Kedves Erzsébetünk adta a magáét, és bájosan el tudta hitetni férjével azt, hogy amit ő adott, azt a férje is adta. A mai Teréz és Emmanuelle nővérek szintén el tudják hitetni velünk, hogy él és gyümölcsstermő az irgalmasok alternatív világa a hatalmasok szövetsége ellenére is embertelen világban. Cedric Prakash munkatársává tud minket tenni abban, hogy csökkenjen a nyomor a világ másik felén. Ha megkérdezték tőlem, hogy miben hi-

sze a bizonytalanná vált világban, ezt válaszolom: *hiszek az irgalomban*, mely nem ismer tulajdont, sem vagyont, sem földben, sem időben. Amely nem ismer magyar földet, csak Isten földjét, ahol most magyarok laknak, nem ismer magyar birtokot, csak javakat, amelyeket a magyaroknak kell hasznosítaniuk mindenki számára.

Ha irgalom lenne, nem lenne háború. Hiszen azért fegyverzi fel magát az ember, hogy megvédje vagyonát, ahelyett hogy odaadná annak, aki kéri vagy követeli. Azért gyűjt hadsereget, hogy megtámadja a másik országot, elvegye kincseit, leigázza polgárait. Mindez pedig nem színjáték, hanem véres valóság, amelybe emberek, legnagyobb arányban ártatlan emberek halnak bele. Az ember öl, mert irgalmatlan. Adásra teremtett kezét ökölbe zárja és üt. Nem simogat, nem vigasztal, nem emel fel, nem támogat, hanem lesújt. Lesújt igazságosan és lesújt igazságtalanul. Halállal büntet akár hóhér, akár seregek által. Tanítja és megköveteli a szakszerű ölés mesterségének ismeretét. E tájon megelevenedik a régmúlt idő, s a Bodrogekő árnyai közt száguldó ősi harcosok után tatárok, kurucok, császáriak vívják küzdelmeiket, építik és rombolják a várakat, ajándékozzák vagy elrabolják a nagy birtokokat. *Ne ölj!* — kiáltanám oda a múlt kfsérteteinek, hiszen öltünk nemcsak a vagyonért, de öltünk Isten ügyének hitt eszméért protestánst és katolikust egyaránt. Ó, Isten, akinek olyan kedves lánya volt, mint Erzsébet, tudsz-e irgalmazni majd nekük az utolsó napon? Látod-e, Te, rejtőző Isten, hogy azért van Benced reményem, mert szereted az életet és megtiltottad, hogy kezet emeljünk rá? Ha nem lennél és azt akarnám, hogy légy, akkor oly szelídnek kívánnálak látni, mint egykori szolgálóleányod. Csak abban a hitben vágnék élni, amelynek nevében nem lehet embert ölni.

Még egy pillantást vetek az egykori érkezőkre, majd megfordulok és elindulok a vár kapuja felé. Itt a sarkon laktak néhány évig a szüleim, a polgáriba jártak idősebb testvéreim, s a várkapu előtt, jobbra az udvarban élt keresztanyám. A Rákócziak földjén járok, Lorántffy Zsuzsanna emléke lebeg a fák, a falak között. A szabadság szelleme, ami nélkül elsorvad az ember, megcsönkul a jellem. Ősi, alapvető em-

beri igény, ami nélkül nincs barátság és szerelem, tisztelet, tudás, teremtő erő. Ó, jól tudom azt, hogy e tájon elsősorban politikai szabadságért küzdöttek elődeink, de munkálkodtak a gondolkodás, a szellem, a vallás és hit szabadságáért is. A küldetését felismerő nagyságos fejedelem e tájon állt élére szegény és elnyomott népének, itt lett a bécsi udvarnak tetszeni és engedelmessé kívánó fiatal-emberből igazi szabadságharcos. Aki tudja, hogy küldetése van és e küldetés a szabadság. Nem vagyok elfogult, tudom, hogy Rákóczi verekedett és ölt a szabadságért, mi mást tudott volna tenni, szent és apostoli első királyunk minden későbbi magyar uralkodó példaképe lett. A szent szabadság kivívására ő nem ismert más módszert. Kolonich és jezsuita tanárainak imakönyveiben nem volt szó ellenszereletről és szelidségről. Az egykori tüzből lett rendalapító elmékedéseiben hadseregek összecsapása szemlélteti a jó és a rossz küzdelmét. Isten gyermeki dalosa, a poverello, az ártatlan Ferenc nem a királyok és hercegek példaképe, és hol van még az öntudatos jenki Thoreau, az öregkori felismeréseit követő Tolsztoj vagy az ügyvédi pulpitusból rokka mellé ült Mahatma? Nem, csak azt kérhetem számon a fejedelemtől, amire képessége volt, s ő lelkiismerete szerint mindent feláldozott a szabadságért. A szabadság olyan érték, amelyért érdemes áldozatot hozni, mert a szabadság a megszületés és sardádó élet biztosítéka, létfeltétele. Vedd el a szabadságot, és félig megölted az embert. Hány szabadságharcnak kellett fellángolni és hánynak elbukni, míg korunkban megszületett az emberi szabadságjogok chartája, míg beláttuk — s nem is mindenki —, hogy csak az erőszakmentes cselekvés méltó az emberhez? Pedig még nem tudjuk, mit hoz a jövő! De ha azt kérditek, miben hiszek, azt válaszolom: *hiszek abban, hogy az embernek szabadon kell élnie, s szabadságban kell meghoznia döntéseit.* Nem korlátozhatjuk egymás cselekvését fizikai erőszakkal, fegyveres testületekkel, mert Isten nem sújt le villámaival még a rosszat tevő emberre sem. Annyira tudjuk közelíteni a földi világot Isten Országához, amennyire ez megvalósul. Közéltéseket mondok, s az utóbbi évtizedek emberi jogi küzdelmeit ilyen közéltéseknek tekintem. Hiszen ezekből a fáradozásokból születtek meg a Föld sok országában a legegységesebb emberi, női vagy gyermeki szabadságjogok, nálunk a halálbüntetés eltörlése vagy a polgári szolgálat. Közéltéseket mondok, mert jól látjuk, milyen kevés, amit elértünk. De ezt a keveset is óvnunk kell, mert a politika változásával könnyen háttérbe szorul a humánus szemlélet, a hatalmi blokkok erőpolitikája vagy a nacionalizmus

teret nyerhet. Ki mer ma emberi jogokról beszélni Boszniában? Kevesek.

Elgondolkozhatunk azon, hogy kritikus helyzetben mikor volt könnyebb a rabságra szánt ember élete, milyen ideológiai, nevelési, vallási eszközökkel tartották féken, s hogyan lehetett szabadsághoz jutni a hatalmak mindenkor erőjátéka között. A magyar történelem — éppen hazánk ütközőponti helyzete miatt — bőséges példanyaggal szolgál szabadságtörekvésekre, s e törekvések elárulására vagy meg nem hallgatására. Rákóczinak is meg kellett értenie, meddig hasznosak törekvései a francia politika szempontjából, s mikor jön el az az idő, amikor egy emigránsnak mégiscsak kijáró kolostori lakáson túl mást nem kaphat. Meg kellett értenie, ahogy minden veterán szabadságharcosnak meg kell értenie, meddig hasznos a nagyok számára az ő hitteli, önfeláldozó igyekezete. Az emigráns, a feleslegessé vált öreg harcos még agítálhat, bizonykodhat egy ideig, de később már az is szabadsági fok, hogy maga válassza meg végleges lakóhelyét. Franciaországot felcserélheti Törökországgal. Rábízhajta az utókorra, hogy igazságot szolgáltatson neki. Ő maga pedig nekiláthat, hogy Isten színe előtt átgondolja az életét. Éppen nagyon magányos voltam, amikor egyszer kinyitottam a Vallomásokat. Vonatra szálltam, hogy hazautazzam, és olvasni kezdtem Rákóczi sorait. Magányom elszállt, s az első perctől kezdve éreztem: nem vagyok egyedül. Valaki, aki pedig igen magányos lehetett, beszélni kezdett hozzám, azaz hogy nem is hozzám, hanem Istenéhez, őszintén, bizalmasan, és megengedte, hogy tanúja lehessen ennek a beszélgetésnek. Korábban is tudtam azt, hogy „ha minden elmarad, Isten el nem marad”, de most újra kellett éreznem. Beszűkül, fizikai, társadalmi vagy lélektani szabadságunkban egy út mindig nyitva áll. Senki sem korlátozhat minket abban, hogy elmondjuk életünk egyetlen regényét Istennek. Ahogy mi látjuk. Csak ne hazudjunk. Rákóczi nem hazudott, elálmélkodom azon, hogy milyen nyíltan beszél cselekedeteiről, gondolkodásáról, erkölcsi felfogásáról. Néha megkérdem: illik-e a nagy fejedelemnek ilyen önfeltárló módon nyíltan lenni? Megérdemli-e az utókor embere azt a bizalmat, hogy betekinthesen egy lélek legbenső világába? Az ember talán nem érdemli meg, de ha a szerző azt akarta, hogy igazul helyezze életét Isten elé, ha beszélgetőtársnak Istent választotta, akkor nem tehetett mást. Példát mutatott minden eszme hívének, aki élete vezérlő csillagának fényében akarja értékelni az életét. Ha azt kérditek, hogy miben hiszek a jövőre nézve, akkor azt mondom, hogy *hiszek a meg nem*

szűnő lelkiismeretvizsgálatban, életünk legőszintébb értékelésének szükségességében és hasznában. Hiszek az igaz *önvallomások* belső lelki harmóniát teremtő erejében, akár egy kamalduli kolostorban, akár egy tengerre néző cellában, akár mai panelházban születnek meg. S a módszer megragadó. Miért mormoljunk sematikusan és kötelezően mások által készített imaformulákat, ha mindennapjainkat ezzel a ragaszkodással tudjuk odatenni Isten elé. Imádság az életbeszámoló, ha a napok és évek történéseit felmutatjuk, s keressük a választ törekvéseinkre. Az átlagember állandóan küszködik imaéletében, mert imamalmot hajtani örömtelen, s az átlagembernek senki sem mondja, hogy imádság helyett imádságként írja meg saját vallomásait. Ha nem tud írni, legalább mondja, vagy gondolja, vagy legalább nézze az életét, benne a mindennapi cselekedetekkel, örömmel, bánattal, bosszúsággal, becsapásokkal, sikerekkel. Rákóczi imádságként beszélt Istennek, mert úgy gondolta, hogy Istennek köze van mindenhez: barátságához, szerelemhez, harchoz, összeesküvésekhez, árulásokhoz, csatavesztésekhez, parasztokhoz, urakhoz, könyvekhez és várakhoz, uralkodáshoz és számkivetettséghez. Ha azt kérditek, hogy miben hiszek a jövőre nézve, akkor azt mondom, hogy *hiszek az imádságban.* Nem az átéletlen szövegek köteleességszerű ismétlésében, hanem abban a bizalmas szellemi közlésben, amely a személyt bensőleg összekapcsolja azzal a Valósággal, amelyet minden más valóság okának tekint. Rákóczi önéletrajza imádság, és Mikes Kelemen levelei is imádságok, akkor is, ha néni-kéjének írta őket. A szépirodalom is lehet imádság, még ha más formájú is. Mikes! Miatta kerékpároztam majdnem kétezer kilométert, mert át akartam élni, hogyan láthatta meg a Havasalföldről észak felé utaztában a Kárpátok kéklő vonulatát, amely mögött ott volt Zágón, a szülőföld, s ahová bemennie nem lehetett. Szabadság, imádság, emberi hűség a kiszolgáltatottakhoz. Ezeket nem hagyhatjuk el soha. Odaállni a sikertelenekhez, a magukra maradtakhoz érték, örök, rendszerek változásától független érték. Aki betölti a magányt, isteni dolgot tesz. A Genézis oly magas szintre emelte ezt a lélektani megfigyelést, hogy az asszonynak kellett megszületni belőle. De ahol nincs ott az emberi társ, még megmarad az Isten. Ha szerencsénk van, még mások is.

Ahogy én felnyitottam a vonaton a Vallomásokat, úgy nyílhattak meg az egykori könyvek olvasás elődeink kezében. Nem a kiváltságosoknak fenntartott szent könyvekre gondolok, amelyek alapján egyesek hatalomra tettek szert a többi ember felett, hanem

a tankönyvekre, amik mindenkihez elviszik a tudást. A tankönyv nem személyválogató, a tankönyv mindenkit hív. Az embernek nem kell sok könyv. Rákóczi pataki könyvtárában 169 kötet volt, a rodostóiban 112. Patakon élt és tanított 1650-től 1654-ig az az ember, aki azzal a feltétellel jött Lengyelországból e városba, hogy nyomdát állítsanak fel neki. Mai kifejezéssel élve, reformtankönyveket akart írni, s ha nem is mind, de megírta azokat. Az Orbis Pictus-t, a szemléltető oktatás kiemelkedő művét mindenki ismeri, aki pedagógiát tanult. Sorolhatnám az egymásra építő könyvek latin neveit, de most nem ez a célom. A jövőbe vezető hitem oszlopait akarom tovább lerakni. Abból az épületből, amely ma Comenius — ha úgy tetszik, akkor Jan Komenský — nevét viseli, tehát a tanítóképzőből, ahová Tamás sógorom is járt — rajzolt és rajzik ki a mai Felső-Magyarország tanítói nemzedéke. Mindez annak is köszönhető, hogy egy morvaországi születésű pedagógus eljutott hazánkba, hogy Rákóczi nádorjának, a pataki iskolát támogató Lorántffy Zsuzsanna földjén tanítsa. Mindig voltak a tanításnak megszállottai, akár mint iskolaalapítók, akár mint tanítók. Ezen a tájon, ahol népek és vallások találkozási pontja volt, tudták, hogy az ember megállásához tudásra van szükség. Meg kell ismerni az érzékelhető világ képeit, összefüggéseit. Közel 350 évvel e kor után csak becsülni tudom azokat a mestereket, akik túlléptek a nemzeti vagy vallási különbségeken azért, hogy az egyetlen valóságot tárják tanítványaik elé. Nem akartam pedagógus lenni, csak ismerni akartam a tudomány egy darabját, és ez a cél pedagógussá tett. Aki ismer, az közölni akarja ismereteit. A tudás nem zárható az emberbe. Aki pedig szereti az embereket, az életet segítő ismereteket akar átadni. Maga az ismeretátadás folyamata több annál, mintha tölcserrel töltenénk tételeket az emberek fejébe. A jó tanító kifejti az ismeretanyagot, fokozatosan halad előre, feltárja az igazságokat és rámutat a lehetséges tévedésekre, elemez és összeilleszt, hasonlóságokat fedez fel és ellentéteket szembesít. Őrül az igazolt felfedezéseknek, de kideríti a tévedések okait. Elhítheti velünk, hogy megismerésünknek nincsenek határai, ugyanakkor meggyőz minket arról, mily keveset tudunk. Türelmes, hangszorgalmú munkára szoktat, ugyanakkor értékeli és bátorítja a szellemes ötleteket. Vezetése mellett becsülnünk kell mások munkáit, apró eredményeit. Figyelmessé tesz az eltérő vélemények átgondolására, okaik felfedezésére, a hibák javítására. Tárnyilagos vitakultúrát alakít ki, amelyben az egymás tevékenységét tisztelő felek a közös célra, az igazságra összpontosítanak. Elisme-

rik a tényeket és megengedik egymásnak, hogy eltérő feltevéseket tegyenek olyan területeken, ahol még nincs biztos ismeret. Nem gazemberezik, eretnekeznek egymást, nem likvidálnak tudóst ideológiai alapon. Nem gondolják, hogy a tudományos tévedés vagy más-ként gondolkodás etikai elégtelenség következménye. Folytassam-e tovább a tudomány és a pedagógia dicséretét? Ha azt kérditek, mi jövőbeli hitem tartalma, ezt válaszolom: *hiszek a tudományban és a tanítóban*, amely és aki elfogulatlanul tárja fel a megismerhető világot, módszert és emberi erkölcsöt ad a helyes élethez, nem lép túl illetékességi körén, de szabad látást enged ahhoz, hogy felismerjük a világnak a transzcendenciára utaló jelenségeit, ha vannak ilyenek. Ha Isten bezárt minket e világba, nem kívánhatja meg a lehetetlent: érzékelni azt, amire nincs érzékünk. Ha viszont épített hídat a mi világunk és az övé közé, akkor ezt a hídat valahol és valamikor észre kell vennünk. Addig az marad meg, ami minden tisztességes ember álláspontja: becsülettel hihetek Istenben, mert ha nem is tudom őt igazolni e világ esz-

közeivel, létének feltételezése nem mond ellene sem a világnak, sem az — e világból való — józan észnek, sőt kiegészíti, magyarázza, reménnyel tölti el azt.

Valahol a város másik végén járok már, iskolaépületek, öreg fák, régmúlt idők nagyjainak szobrai között. Igen, a gótikus katolikus templomtól indultam el, amely gyermekfejemenek sokkal szebb volt a műemléki hivatal tevékenykedése előtt. A gyermek persze másként látja a dolgokat, s én, aki valamikor be nem léptem volna egy protestáns templomba, most tisztelettel adózom annak a szellemi és erkölcsi teljesítménynek, amit a múlt emlékei tanítanak. A nagylelkű és türelmes pásztorok előbb-utóbb megértették egymást, rokonságomban soha nem hallottam eltérő vallási kijelentéseket. Amikor a 70-es években sógorom megkérdezte, hogy tulajdonképpen mivel is foglalkozunk a közösségeinkben, akkor válaszomat így kommentálta: Ja, akkor az olyasmi, mint amit Ablonczy is csinált. E református lelkipásztor a 20-as, 30-as években rendszeresen járt híveihez és bibliát olvasott velük la-

kásaikon. Igen, protestáns testvéreink demokratizálták a szentírás ismeretét, ajánlották az olvasását és a szöveg kommentár nélküli közlésével teret adtak a lehetséges értelmezéseknek, ily módon magának a Léleknek is. Az Igére alapozott imádság és tanúságtétel minden hívő által történő gyakorlása visszanyúlt a régi zsinagógai hagyományokhoz, visszaadta az ember rangját, amikor Istenéhez fordul. Az asztalra tett könyvet körülülő egyháztagnak megteremtik az egymás megbecsülésében rejlő egységet, s ha meggondoljuk, akkor ez természetes, egyszerű magatartás, aminek a megvalósításához csak jóakaratra van szükség. Ekkor kigyúlhat a résztvevők szíve és érteni kezdhet az elméje, mert megisméltölhető az emmauzsi találkozás, amelyre oly sokszor van szükségünk nekünk is, késői tanítványoknak.

Kétezer év során mennyit gondolkodtunk, írtunk és vitáztunk hitünk tartalmáról. Meghallgattuk, elemeztük a szentírási eseményeket, példabeszédeket, törvényeket. A gondolkodás legkorszerűbb eszközeivel igyekeztünk elméleti rendszerré építeni a vándorló zsidó rabbi, Jézus tanítását. S végtére is miben bízhatunk a második évezred végén? Abban, hogy a civilizációs és kulturális fejlődés hatalmas épülete között ebben a négy vékony füzetben jól-rosszul elbeszélte történet adja azt az alapot, amihez újból és újból visszatérünk, mivel jobbat nem tudunk. Számunkra ebben a keretben adott az Istennel való párbeszéd és az emberrel való együttélés természetes útja. Ennek segítségével fordulunk a transzcendencia felé s ennek törvényei szerint éljük mindennapi életünket. Tudom, hogy a Bibliát magukhoz szorító prédikátorok sok minden mást is tudtak, de életüket erre a könyvre alapozták. Sok okos hitszónokot, dinamikus szervezőt, mély lelki gondolkodót meghallgatva gyakorta úgy érzem, hogy az evangéliumok világa olyan, mint az otthoni táj, amely többet jelent, mint utazásaim sok más világa. Ha azt kérditek, miben van reményem a jövőre, akkor azt mondom: bízom abban a szeretetben és megbecsülésben, amely óvja és közkinccsé teszi a négy evangelista leírását Jézusról, a tolmácsról, aki hallotta Isten tanítását, mert *odafigyelt rá, és élte a tanítását*, nemcsak önmagáért, hanem azért is, hogy példát adjon nekünk.

Kinn vagyok a város szélén, s felűnnek előttem az újhelyi hegyek. Ha most végigmennék az úton, be egészen az első házakig, akkor balra az enyhe emelkedőn kavicsos-köves terület fogadna: a nem régen megtisztított zsidó temető. Nem ismerem azokat az embereket, akiknek nyugvóhelyét jelölik a még megmaradt kövek, de tudom, hogy ennek a tájnak a társada-

lmához történelmi módon hozzátartozott a zsidóság. Majd jött egy gonosz korszak és megtépázta ezt a világot, s azóta elnémultak a hegyek alatt sorakozó zsinagógák. Igen, Újhelyről Tokajig sorjáztak a szent imahelyek, amelyekben sajátos módon tisztelte az egyetlen Istent egy sajátos népcsoport. Nézem Jancsó Miklós képeit a romlott falú, ablaktalan templomokról és bennük a valahonnan ideérkezett, ősi gyökereket kereső magányos zsidó embereket. A homályban imakendő fehérlik s megindítóan hullámzik egy ősi dalam Izrael rejtőző, késlekedő, annyira várt Istenéhez. Tudom, autóbuszok érkeznek messze földről Újhely, Olaszliszka, Bodrogkeresztúr temetőihez. Ezen a tájon csodarabbik éltek, egy barátom szerint az olaszliszkai volt a leghíresebb. A hívő zsidó — még ha messzire vetette is a sors — hallatlan bizalommal dugja be kis papírtekercsét az öreg kövek közé. Vajon mit írnak ma, 1994-ben ezeket a papírokat? Mit remél, milyen kívánságot terjeszt rabbija révén Jahve elé az embertelen népiertást és szétszórátást megélt ember? Hisz-e még a Szövetségben, amikor összesodorja kis papírját ősei vagy a maga szülőföldjén? Hisz-e a dalban és a dal ígéretében, hisz-e a gyászban és a galást követő megszabadulásban? Hisz-e abban, hogy e tájon ismét felénylenek a templomok úgy, mint régen, hiszen Isten nekik is adta a Föld e darabját, s a táj, mintha nem is változott volna azóta.

Hűség és ragaszkodás az ősi gyökerekhez, ha nem máshoz, akkor a templom romjaihoz, a temető sírköveihez, az eldugott falvakban egykor élt rabbik emlékéhez. Itt együtt futnak a hegyek, az út, a vasút és a folyó. Az utazó egyfajta stációként járhatja végig a helyeket. S amíg jár, addig emlékezik és erőt gyűjt. Fogadkozni nem mer, hogy „soha többé”, mert a történelem újból és újból arcul csapja, megalázza, bünyössé teszi. Nem meri magát különbséggel gondolni elődeinél, bár egy tapasztalattal többje van. Már testvéreinek érez minden embert, akkor is, ha azok mások, mint ő. Már testvérgyilkosság-nak érezne minden gonosztettet, amit e más testvérek ellen követnének el. Már köze lenne hozzájuk, már nem tudná közömbösen vagy ellenségesen nézni az utcákon az állomások felé hajtott menetüket. Már összeszorulna a szíve, már tétován megmozdulna a lába, hogy feljűnk induljon.

Istenkísértések ezek a mondatok, félbeszakítom őket. Erre nem szabad gondolni. Arra fogok gondolni, hogy halálomig hűséges leszek ahhoz az Istenhez, aki — őseim hagyományai szerint — él és szövetséget kötött velünk, talán velem is, de elrejtette magát. Kiáltok hozzá, hogy nem látom, mutassa magát, adjon bizonyosságot,

tegye sikeressé az életemet. Újra és újra elmondom a 151. zsoltáromat: Istenem, miért hagytál el engem... Nem vagyok ügyeletes vészbagoly vagy hivatásos siratóasszony. Természetem szerint könnyelmű, vidám csavargónak érzem magam. Miért kell Istennek belelépni Ábrahámtól kezdve Jónáson át a máig az emberek életébe úgy, hogy Sánta Ferencnek fel kell jajdulnia: megismertem Istent, bár ne találkoztam volna vele. Boldogok, akik egyszerűen rábízták magukat Istenre, de mi, akiknek élete meg nem szűnő harc és újrakezdés lett, nem tehetünk mást, mint vállalni ezt a sorsot, akkor is, ha sokan nem szeretik a tépelődő keresztényeket. Meghajlok a sorsát firkésző zsidó előtt, akinek ég felé fordított arcába krematóriumok pernyéjét mosták a könnyező felhők. Ki vagyok én, hasonlíthatók-e fájdalmaim az övéhez, aki talán egyedül maradt életben tucatnál is több testvére, rokona közül, és naponta küzdött meg azért, hogy ne lásson gyilkost minden emberben, aki szembejön vele az utcán? Ha azt kérditek, miben hiszek, akkor azt mondom, hiszek az emberben, aki *bocsánatot kér és hiszek a másikkban, aki megbocsátani tud*, és hiszek Istenben, aki végképpen megbocsátja egyedüllétünkben eredő gyengeségünket, szökni akarásunkat, mulasztásunkat. Úgy, amint mi is megbocsátunk másoknak.

A Bodrog lustán betorkollik a Tiszába, futása véget ért. A híd következik, amely Tokaj és Rakamaz között átfel a folyón. Hetvenöt évvel ezelőtt a hídon volt a pillanatnyi határ Románia és Magyarország között. Apámnak talán már zsebében volt a hivatalos papír arról, hogy Merza Pál alsóronnai tanító megtagadta a hűségeskü letételét a román állam kormányára, s ezért el kell hagynia szülőföldjét. Az adminisztrációs ügyek rendezetlensége miatt azonban először az öt gyereknek kellett megtenni ezt a lépést. Szüleim a hídig hozták őket. A legnagyobb hat éves, a legkisebb jó egy éves volt. A román finánc átvette a gyerekeket, a legkisebbet a karjára emelte, a többi úgy vezette. A gyerekek ordítottak, s így haladt a menet a híd közepéig. Ott várt rájuk a magyar határőr s anyai nagyapám, aki akkor Tokajban lakott. Nagyapa kézen fogta unokáit, s további bögések közepette vezette őket abba az otthonba, amelynek elmosódó képét hosszú évtizedek emlékeiből, néhány évvel ezelőtt újra felidézhettem. Nagyapa sírját már elsímfította az idő, ha jelet akarok látni, akkor sógora, Karniss kanonok úr emlékkövét keresem fel.

A dombról jól látszik az összefutó két folyó, s odébb a híd. A híd alatt a román álmohatár, a Tisza. Egy nép álmodói jelölték ki ezt a határt és ültették milliók eszébe, szívébe. Ez az

álom és sok más korábbi mítosz és álom keserítette meg szomszédok életét századokon át. A Nimród legendával az anyafarkas mítoszt szembesítették, amire mi a sumér rokonsággal válaszoltunk. Ezer, kétezer, háromezer és Isten tudja hány ezer évvel megyünk vissza a múlt homályába csak azért, hogy érveket találjunk arra, amire nem lehet érveket találni, hogy tudniillik kié is ez a föld. A föld ugyanis Istené, s a mai helyzet az, hogy szülőföldje magyarnak, románnak, ukránnak, huculnak, a bányavidékre települt németnek és olasznak, az újkor elején erre menekült örménynek. Az álmokat rajzolók nem törődnek ezzel, álmaik miatt nem egyszer fejszével támadt egymásra e táj népe. Menj el egyszer a máramaroszigeti piacra, s ha józan vagy, belátod, hogy egy népnek sem kizárólagos otthona e hely, mely némán tanúskodik azokról is, akiket kiirtottak innen, a zsidókról. Több nyelven beszélő temesvári rokonaim büszkén emlegetik magyar—román—német—szerb—tót nemzetköziségüket. Ők tudják, hogy lehet együttélni békében és sokféleségben.

A hömpölygő Tisza a megosztás jelképévé válik. Nem érdemli meg, mi tettük azzá. Őt is, meg más folyótársait, hegyeket, dombokat, ligeteket. Egymás megvetésének és megkülönböztetésének jegyében először megrontjuk, később tönkretesszük a természetet. Nézem a folyót, és Svájcba emigrált cseh barátomra gondolok, akivel egyek vagyunk abban, hogy nincsenek felsőbrendű és alsóbrendű népek, csak emberek vannak a maguk sorsával együtt. S ha megkérdezték tőlem, hogy miben van reményem a jövőre, akkor azt mondom, hogy bízom azokban az emberekben, akik *csak embertársakat ismernek*, s akik annyi történelmi vétek után sem hajlandók felcserélni az erkölcsöt a nemzeti hovatarozással. Akik számára a jó és a rossz nem helyettesíthető be népek neveivel. Akik nem akarnak elégtételt venni más népeken, és elég nagylelkűek ahhoz, hogy a jelenben gondolkozzanak, bezárva — bár ismerve — a múlt könyvét. Akik számára az egykor volt szenvedések nem a bosszúállás, hanem a megértés, a kiengesztelődni akarás, a jobb közös élet akarásának forrásai.

Nemsokára lemegy a Nap. A hegy túlsó oldalán, az abaúji dombok között, Emerencia néni vállára veszi csörgős gereblyéjét és hazafelé indul. Útközben unokáira gondol a hetvenen jóval túl járó idős asszony. A baktai cigány csordás már felhúzza a gémeskútból a második hatvan veder vizet, s három kutyájával ballag a tehének után. Czap Ferenc kéki parasztember, aki egyként csalódott az új államban és az egyházban, vödreivel a faluvégi kúthoz megy.

Napját zárja egy szegény világ sok-sok embere, legfeljebb a kocsmák hangosak mindaddig, míg a munkanélkülieknek futja a segélyből. A bokros domboldalon szatyorral kóborol egy magányos alak. Gombát keres, hogy kisegítse az otthoni éléskamrát. Másutt sietős léptekkel viszi haza néhány rossz ruházatú ember az erdőben gyűjtött vagy az erdőből lopott fát. Teológiai kiművelt apostolként nézem ezt a mindennapi létért küzdő világot, és elgondolkodom hitem alapjain, elgondolkodom azon, hogy mi tart meg engem ebben a világban Isten és az emberek mellett, ahol nincs nagyváros, ahol olyan sok a templom, olyan sokféle a lelkiség, olyan jól válogathatók a prédikációk között. A felsővadászi papnak 15 filiája van, már elgondolni is nehéz. Azt mondják, hogy a kereszténység városi jelenség volt a kezdetben és később is. Emberek, közösség kell hozzá, akik és ami megtartja az egyes embert. Mi tart meg engem ott, ahol nincsenek teológiai professzorok, színvonalas vallási társaságok, amelyekben olyan jól el lehet felejteni, hogy körülöttünk szenved egy ország: ki fizikailag, ki lelkileg. Mit mondjak az okos szövegekben nem bízó embereknek, s mit mondjak magamnak, aki szintén elvesztette bizalmát a nagyon biztosan hangoztatott, kizárólagos szövegekben? Ma még nem tudok többet annál, mint amit eddig elmondtam. Egy táj meglevenedett történetét és jelenkori alakjait lámpám fénykörébe idézve azt hiszem, hogy hitemet most az emberek oldaláról kell felépítenem. Meg kell kérdenem jelen bizalmam tárgyairól a hegy minden oldalán élő ismerőseimet: jó lenne-e neked, ha szeretnének téged, ha irgalommal lennének irántad, nem bántanának, hanem megosztanák veled javaikat? Szeretnél-e szabad lenni, helyesnek látni az életedet, jó lenne-e, ha mindennap gondolkodni tudnál egy keveset dolgaidról? Ha nem néznének le azért, mert a földet túrod, mert proli vagy, mert cigány vagy, mert zsidó vagy, mert beteg vagy, mert buta maradtál, mert már csak az italban bízol, hogy egy kis időre megvigasztalja elnyűzott idegeidet? Ha lenne egy-egy percre erőd, hogy felsóhajts Istenhez, aki a tied, vagy akit elvettek tőled, vagy akiről azt tudod, hogy mások beszélnek róla? Ilyeneket kérdezek tőlük és magamtól, jól tudván, hogy vannak elvek és van tudomány és van filozófia és van e szolgálólánynak kenyéradó gazdája: a teológia. Mindezekkel megrakodva és a mai nap élményét hordva járok az utakon, s azon álmodom, hátha feltűnik egy kútnál az az ismeretlen, aki úgy értette a kútra járó ember gondját és oly csodálatosan tudta a magasba emelni a bűnösök szfvét. Keresem és lel-

kemben forogtom igazságaimat abban bízva, hogy igazságaim e csokra ér ugyanannyit, mint mézajkú papok és széles látókörű elmék tanítása. Ha azt kérdeitek, miben bízom a jövőt illetően, ezt mondom: bízom abban, hogy a becsületes ember meg fogja érezni, mi az, amit úgy kívánhat magának, hogy az jó legyen más embertársának is.

S végül bízom a helytállóknak, akik becsületesek tudnak maradni akkor is, amikor vesztesre áll az ügyük, amikor megkicsinyítették kell élniük.

A hejcei otthonban élt egyfajta háziórizetben a kommunisták által oda-kényszerített Badalik püspök, feljebb a gönci várszerű plébánián, majd a kékeddi kis házban lakott egy várúr méretű ember, Balogh István, aki a kassai egyházmegye papjaként vágta oda, hogy neki nem parancsol az egri érsek. Az újhelyi temetőben már megnagyodott Bocsor Pista barátom: induló tanárként nem tudta összeegyeztetni lelkiismeretével az ötvenes évek hivatalos elvárásait, s ez a zárt osztályra sodorta. Későbbi élete is szüntelen küzdelem volt a becsületért, amíg bírta a szíve. Ha a múltba nézek, Kazinczyt látom. A sátorhegyek vonulata mögött a jótékony teremtő magányban dolgozott, háta mögött a várbörtönben eltöltött évekkel. A hűséges feleségét megörökítő szobor mintha helyehekből állna össze. Mellette és több mint fél tucaat gyermeke mellett, elismerést nem várva és nem kérve dolgozott úgy, hogy munkája túlnőtt remetalakának határain. Igen, el kell fogadni a sorsunkat a maga valóságában és dolgoznunk kell. Azt, amit mi tudunk, annyit, amennyire képesek vagyunk. Őszintén. Megszülethet belőle sok köteg levél, vagy — mint a Hernád partján — egy magyar biblia. Áldottak a csendes falvak s áldottak azok, akik megalacsonyítva is naggyá lettek a kicsiségben.

Lement a Nap. Apám megtanított arra, hogy kedvemet leljem elmerülni a naplementék világában. Régi sétáinkon megbeszéltük a különös felhőalakzatokat, a színek, fények ezerféle változatát. Találgattuk, miféle tájak, várak, különös élőlények népesítik be az alkonyi eget. Ősszel a folyékony vas narancsos, rőt fényében izzik a fekete hegyek feletti boltozat, télen a korai alkony lilás-kékes-szürkés ködjei ereszkednek le csendesen a földre. Allok a föld fiaként, a fekete föld sötétje előtt, s nézem az ég lobogó színjátékát. Igen, ott, a sötétség mögött lángol e világ éltető Napja. Láttam délben, s tudom, hogy holnap reggel visszatér.

Egy nappal idősebb lettem, s várom, hogy újra felkeljen a Nap.

(Vége)

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Bulányi György piarista, a januáriakat Vincze József plébános készítette.

December 3. — Advent 1. vasárnapja — Mt 24,37–44 —

Készen lenni!

„Legyetek... készen, mert abban az órában jön el az Emberfia, amelyekben nem is gondoljátok” — mondja maga az Emberfia. Pál apostol is arról beszél, hogy „itt van már az óra, amikor fel kell ébrednetek az álomból”, s meg is mondja, mi mindent jelent ez. Kiemelek valamit belőlük: ne viszálykodásban és irigységben éljünk, hanem öltünk magunkra az Úr Jézus Krisztust. Nem kétséges: csak akkor vagyunk készen, ha alter Christus-ként élünk. Az Emberfia tanítványokat gyűjtött, s a tanítványnak csak annyi a dolga — nem több, nem kevesebb! —, hogy olyan legyen, mint Mestere; meg tökéletes, miként mennyei atya, az Isten. Persze, tekinthetjük az Emberfiához tartozást lelki vigaszt meg mennyei segítséggel magunknak kiváltságokat biztosító gittegyeletnek is, s akkor mind-ebből semmi sem érvényes, s ez esetben szó sem lehet arról, hogy készen leszünk, amikor eljön az Emberfia.

Mikor jön el az Emberfia? Nem az időpontot tudakolom, hanem az *eljövés feltételét*. Akkor, amikor Isten megelégedi s megunja, hogy gittegyelettel silányítjuk az Emberfia vállalkozását? Vagy akkor, amikor elvégezzük, amiért lettünk, s amire Jézus tanított: megtesszük a mennyei Atya akaratát? Ha azért kell imádkoznunk, hogy „jőjön el a te Országod, legyen meg az akaratod”, akkor számomra nem kétséges, hogy melyik időpont kedves Istennek is, Fiának is. A második. Isten azt szeretné, ha egy sikeres vállalkozást emelhetne át és be a maga időtlen, természetfeletti világába. S nem azt, hogy keserűn kelljen megállapítania: kár volt belefognia az egészbe, mert nem lett belőle semmi.

Aki magára ölti Krisztust, az *nem akar viszálykodást, irigykedést*. De nemcsak siránkozik, hanem meg is teremti az egymást átölelés szeretettársadalmát. Ennél kevesebb nem elég? Bizony nem. Van, aki rosszalja, hogy a

zsidók Isten válaszott népének tudták magukat. Káros meg olcsó is a rosszalás, helyette inkább tenni kellene valamit. Megnézni, mi a tartalma, meg a feltétele e választottságtudatnak. Több mint félezer esztendővel Jézus előtt Isten tolmácsa, Izajás így énekel:

*„Az utolsó napokban szilárdan fog állni az Úr házának hegye a hegyek tetején...
Elsőn a sok nép, és ezt mondják:
Jöjjetek, menjünk föl az Úr hegyére,
Jákok Istenének házához!
Tanítson minket utaira...
Kardjaikból kapákat kovácsolnak,
lándzsáikból metszőkéseket,
Nép a népre kardot nem emel,
hadakozást többé nem tanul.”*

Aki készen akar lenni, idejét nem üres várakozással tölti, hanem ráteszi kezét az eke szarvára, s felszántja a gazborította földet. Beleveti a jó magot, s keményen dolgozik a termésért. Jézus tanítványa nem ül ölbe tett kézzel. Nem, mert tudja, hogy ez akkor is kevés, ha kezét közben imára kulcsolja. *Megteremteni a kardok nélkül működni képes társadalmat* — ez a feladata. Ennél kevesebbet nem ambicionálhat. Persze csak akkor, ha készen akar lenni. S ha érti Vörösmarty keserű szavát egy csödbe ment Istenről:

*„A föld megőszült...
Egyszerre őszült meg, mint az Isten,
Ki megteremtőn a világot, embert,
A félig Istent, félig állatot,
Elborzadt a szörnyű mű felett,
És bánatában ősz lett és öreg.”*

(Előszó, 1849)

Azzá lesz, ha nem vállalom az eljövés feltételeit.

December 10. — Advent 2. vasárnapja — Mt 3,1–12 — Nem ártani és nem ölteni!

„Tóvá lesz a délibáb” — mondja a nem áruító írástudó, az Isten gondolatainak tolmácsa, Izajás. A mi Vörösmarty ezt úgy mondta, hogy „Lesz még egyszer ünnep a világon”. Mért lesz és mikor lesz az? „Amikor a viszály elvérzik a csatákon” — válaszolja kérdésünkre. S egy századdal korábban, a csaknem magunkat is, mindenünket is elpusztító, másfél százados török hódoltság után vidám chanson születik már a megmaradtak szívéből és ajkán: „Nem lesz mindenkor így, szívedben bús ne légy...”, s a többi. Találhatók minden kultúrán belül reménykedő, optimista hangmegütések: egyszer elvérzik majd — nem az ember, hanem a gyilkolás. Nem az orcánkat pirtó jugoszláv válság s az ehhez hasonló fogják meghatározni az emberiség történelmének egészét. Nem, mert megvalósul, amiről Izajás énekel:

*„Akkor majd a farkas a bárányal lakik,
a párdac a gödölyével hever,
a borjú, az oroszlán és a húzott marha...
Nem ártanak és nem ölnek sehol szent figyemen,
mert tele lesz a föld az Úr ismeretével...”*

Ezt a hegyet Isten nem eresztí alá nekünk madzagon semmiféle zsinórpadról. Palesztinában, Magyarországon, mindentűt — van hegy elég. Ezt a hegyet magunknak kell berendeznünk, s az Isten velünk és bennünk lesz, amikor a berendezés munkáját végez-

zük. Mondhatom ezt úgy is, hogy Isten berendezi nekünk ezt a hegyet, ha engedjük, hogy bennünk munkálkodjék, velünk legyen. Az Isten bennünk, mi az Istenben — *nagy doboz a kis dobozban, kis doboz a nagy dobozban* (misztérium ez a javából!) —, ha engedjük, hogy érvényesüljön Isten titka és teremtő munkája: az ember.

A mai evangéliumban Jézus nem szólal meg, János, a Bemerítő beszél. Fenyegetőzik: a fejsze már a fák gyökerén. Mi vagyunk a fa, s megnézhetjük magunkat, ha meg nem térünk. Hova? Oda, hogy az Isten Országának megvalósulásáért kell élnünk. Annak a hegynek a berendezésért, melyről Izajás magának Istennek nevében énekl, hogy nem ártanak, s nem ölnek azon sehol. A megtérésre készeket a Jordán vizébe bemerítő János mond valamit Jézusról is: „ő majd Szent Lélekbe merít bele titeket”. János is csak azokat tudta alámeríteni a Jordán vizébe, akik engedték neki. Jézusnak sincs hatalma minket Szent Lélekbe meríteni, csak ha engedjük neki. Ki hajlandó engedni neki? Aki kész berendezni vele az izajási szent hegyet. Olcsóbban nem lehet? Biztosan nem. *Szentlekezni is, meg bevonulni is parancsszóra* horvátok szerbet, szerbnek horvátot meg muzulmánt gyilkolni — a kettő egyszerre nem megy. De minek is menne? Elviselhe-

tőbb Istennek, ami a Dráva alatt történik, ha vallásos emberek csinálják? Kevesebb a nyomorúság, ha két bomba kioldása közt szentolvasót imádkozik a pilóta?

Méért van mindegyikünknek fontosabb dolga, mint a hegyet berendezni? A „ház, ökör, feleség” ma úgy hangzik, hogy „személyi kibontakozás”, meg „felelősség a családomért”, meg a „haza szeretete”; tudós nyelven pedig: „érzületi etika” helyett „felelősségetika”. Ezek akadályoznak abban, hogy magunkévá tegyük Szent Pál intelmét: „Fogadjátok be tehát egymást, ahogyan Krisztus is befogadott minket...” Nem lesz tóvá a délibáb, nem lesz szent hegy, és nem születik meg az Isten Országa, amíg az én szabadságom, az én családom, az én nemzetem maradnak életem csúcserképei. Egymás befogadása nélkül nincs szeretet-társadalom. Amíg engem nem érdekel a hatmilliárd sorsa, addig a hatmilliárdot nem érdekli az én sorsom. Ezen az istentelenségünkön hizik a fegyvergyártó ipar. Fent felsorolt csúcserképeink folytán túl nyugodtan fejedelmi trónusán a Sátán.

Isten mai üzenetere milyen választ küldök Neki? Ugye nem ez: **Kedves Jóisten, ajándalom neked, fordulj a kövekhez, ha fiakat meg lányokat kívánsz magadnak, mert rám nem számíthatsz. Úgy legyen.**

Ugye nem ez a válaszom?

December 17. — Advent 3. vasárnapja — Mt 11,2–11 — Isten tolmácsává válni!

Izajás tele van biztató szóval: „*Jön Istene-tek, megszabadít titeket... víz fakad a pusztaságban, patakok erednek a pusztában, tóvá lesz a délibáb*”. A Bemertő meg tele van keserűséggel. A fejsze már megint rossz helyre került. Megy tovább a régi nóta: nem Isten vágja ki a gonoszokat, a hatalmasok vágják ki az igazakat. Egy szép lány tánca is többet ér, mint Isten tolmácsának feje, hát még egy asszony ágya mennyivel többet ér.

Rosszul tippelt volna a Bemertő? Igen is, meg nem is. Rosszul, mert nem tudott túllépní az „Isten haragja”-koncepción. Nincs az Istennek fejszéje. Az csak másoknak van: a kiváltságkergetőknek, a hatalom szerelmeseinek. Azok forgatják a fejszét, s rendre rá is találnak Isten tolmácsaira, legyen azok neve akár János, akár Jézus, bár ez utóbbi jelentése: Jahve segít. S ugyanakkor jól is tippelt, mert „a vakok látnak, a sánták járnak... a szegényeknek pedig hirdettetik a jóhír”. Jól, mert ahol jó a tett, meg jó a szó, s ahol nincsen fejszeforgatás — ott az Isten Országá. Nem kell mást várnia. Minden

rendben, meg semmi sincs rendben: jöhet Szalóme tánca, meg János feje kerülhet a tátra.

Persze, mert nem a te fejedről van szó — hallok a vox humaná-t. El kell gondolkodnunk Jézus válaszában, amely nem teljes. Teljes ezzel lenne: „*Ülj csak nyugodtan, János, Machaira vára börtönében, hamarosan ügyis kivégeznek. Előbb Téged, aztán majd engem. Így megy előre az Isten ügye*”. *Ebben nem hiit a Nagy Inkvizitor*. S ebben nem hisz a kiérdemesült és érdemes professzor Luzern városában, aki megírta hatyudalát egy rangos teológiai folyóiratban: amit Izrael gondolt Isten Országán, az sohasem valósult meg; amit pedig Jézus gondolt rajta, az meg sem valósulhat.

Kétezer éven át megvoltunk ezzel. Meg, mert elhittük Pálnak, hogy a Golgota megszűntette Isten haragját, s ennek folytán most már bejuthatunk a mennyországba. De ha Istennek nincs és sose volt haragja, akkor a Golgotán csak annyi történt, hogy egygel gyarapodott Isten kivégzett tolmácsainak a

száma. Ami nem semmi, de mégsem az, amiről a Bemertő álmódott.

Jakab pedig azzal biztat, hogy közel van az Úr eljövetele, ne türelmetlenkedjünk már, hanem inkább vegyünk példát „a szenvedésben és türelemben a prófétákról, akik az Úr nevében szóltak”. Hát a példát éppen vehetjük, akár az idők végezetéig is — szólal meg újra az előbbi vox humana. Mit tudunk mondani neki? Csak ennyit: Jézus arról beszélt, hogy példát adott nekünk. S nélkülünk, hatmilliárdunk nélkül, nincsen Isten Országá. S hogy a hatmilliárd ezt megértse, ehhez kellene a tolmácsok, meg a türelmük és fejszét-tűrésük.

De tóvá lesz a délibáb. *A tolmácsok számának növekedésével* egyenes arányban. Az áruló írástudók elfogyásával egyenes arányban. E növekedés és fogyás nélkül a Nagy Inkvizitor teljes joggal magyarázza meg a letartóztatott Jézusnak, hogy hiba csúszott a számításba. Hiba, mert az ember nem alkalmas arra, amire Jézus meghívta..., amire Isten megteremtette.

December 24. — Advent 4. vasárnapja — Mt 1,18–24 — Megszabadulni bűneinktől!

Kincstári optimizmus nem segít rajtunk. „*Mióta az Írás jegyezni kezd, jegyezd csak gyűlöletet*” — írja Arany még fiatalon; Káinra s Ábelre gondolva. Hadseregek állnak szemben egymással. Tábori püspökeik biztosítják a katonákat, hogy harcu az Isten harca a gonosz ellen. Hitler is ráverette katonái szolgálati övére: Gott mit uns. *A háborút rendre az egyik fél nyeri meg, s a vesztes fél tábori püspökének szöveget kell módosítania, mert optimizmusa csak „kincstárinak” bizonyult. Tudja ezt Ákház, jeruzsálemi király, s nem mer jelet kérni Istentől, hogy győzni tud Damaszkusz királya ellen. Így születik meg Izajás lelkében a nagyjövőjű szó: „Az Úr maga fog jelet adni nektek: Íme egy fiatalasszony teherben van, és fiút fog szülni, akit Immanuélnek neveznek*”.

Győzelmet még csak tudnak biztosítani sikeres hadvezérek. A győzelem — jó valakiknek. Keveseknek. A háborúban mindkét oldalon hullanak a hősök, mindkét oldalon sírnak szülők, özvegyek és árvák. Az előző vasárnapok Izajás-szövegei nem győzelemről énekeltek, hanem Istennek — a háborút életünkben örökre kiiktató — szent hegyéről. Isten anyala nem azt adja tudtára

Józsefnek, hogy jegyese olyan fiút szül majd, *aki megmenti népet Róma légiótól, hanem — s itt a nagy bevágás! — saját bűneitől*. S ehhez kapcsolódva emlékezik az evangélista a fiúról, akinek „Im manu él”, azaz Velünk az Isten — a neve.

Akivel az Isten, az megszabadult bűneitől. Aki megszabadult bűneitől, azzal az Isten. A bűneitől megszabadult nép — ez a jóhír, ez az evangélium. Lehetséges ez? Igen, mert velem lehet az Isten, ha akarom. Veled lehet, ha akarod. Vele, ha akarja. S akkor már hárman vagyunk. A három már közösséget alkot. Ha tetszik, a három már nép. Senki sem akadályoz meg bennünket, hogy számunk növekedjék. Senki, önnönmagunkon kívül.

De ne nekem kelljen kezdenem... — halljuk belülről nyafogásunk. Jó, ha legalább ezt halljuk, s nem a visszautasítást: Mért éppen én?! Valaki útnak indult Názaretből, aki legyűrte a nyafogást, s beállította magát az emberi történelembe, feledhetetlenül. A bűnt se tőlem, se tőled el nem vette; következképpen a világtól sem. Tapasztaljuk. Az ellenkező állítás csak — ideológia és önbecsapás. De győzelmet aratott a bűnön:

az önistenítés bűnén, az önközpontúságén, mely olyan szépnek tudja hazudni önmagát: önmegvalósítás, felelősség családért, hazáért, társadalomért.

„*Ez a Jézus az Isten Felkentje*”(=Jézus Krisztus)—vallja Pál. Ez az, akitől küldetést kaphat nemcsak Pál, de mindenki, aki hajlandó nem becsapni önmagát. Küldetést, hogy „*hitre és engedelmességre hívjunk föl minden népet*”. *Aki vállalja a küldetést, az a megváltott ember*. Aki vállalja, hogy az Istenbe veti bizalmának horgonyát, és csak neki engedelmeskedik, az az Im-manu-Él. Evilág hatalmasai, hierarchiái Golgotával, pallossal, máglyával, börtönnel, társadalmi marginalizálással fizetnek annak, aki nem nekik engedelmeskedik. Változatlanul, ma is. Mikor török meg hatalmuk? Hány karácsony kell még hozzá?

Estére gyertyákat gyújtok a fán. Mért teszem? Azért, mert elhiszem, hogy a Gyermek életútján találok meg az örömet? Elhiszem-e, hogy Istennek engedelmeskedve valósítom meg önmagam, s vagyok felelős családomért, hazámért s az emberi társadalomért?

December 31. — Szent Család vasárnapja Mt 2,13–23 — Az életet szolgálni!

József és Mária „*felvitték Jézust Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, amint meg van írva... 'minden elsőszülött fiúmagzat az Úrnak szenteltesék'*”. Az a József vitte, aki „*úgy cselekedett, ahogyan az Úr anyala megparancsolta neki: magához vette feleségét...*” Az a Mária vitte, aki az Isten követésétől, Gábriteltől kapott üzenetre az „*Az Úr szolgáló leánya vagyok, történjék velem az, amit mondtál*” választ adta. Négyyszer is előkerül e jellemzőekben az Istent jelölő „*Úr*” szó: *Isten akara-*

tába belesimuló párról számolnak be szövegeink. Ilyen szülőknek engedelmeskedik a gyermek Jézus Názareten, s ilyen szülők körében növekedik „*bölcsességben, testben s kedvességben Isten és az emberek szemében*”. Ebből a családból indul majd el férfikort érve a Bemertőhöz, s onnan a pusztába, hogy ott elvégezzé az utolsó simításokat önmagán, mielőtt Isten jóhírének szolgálatába állítja életét. Nem kétséges, helyes az utókor ítélete: *e három ember valóban szent család*.

Szent család, de nem a szent család. *Másféle szent család is lehetséges, mint a názareti*. Egy szent családnak nem feltétlen kelléke, hogy — a férj álomban, a feleség éber állapotban — angyalokon keresztül kapjon eligazítást Istentől; s a szüztől születés sem feltétel. *Mik a feltétlen kellékek?* Valójában csak egyetlen van: Isten akaratának teljesítése. A fenti szövegek terminológiájában: hogy az Úr határozza meg a családot. Ez akkor, ott és számukra a fentieket jelentette.

Miket jelent ma és itt? Csupa olyamit, ami akkor és ott is érvényben volt. S ha ma az alábbiakat említem, csak azért teszem, mert a „világ”, amelyben *ma és itt* élünk, ezekben veszi semmibe az „Úr törvényét”.

Az első: a „*megkötöm magamat* Isten kötelével”. Annyit jelent ez, hogy a válás, újráházosodás, a csak polgári kötést vagy azt sem vállaló „élettársi” együttélés istentávoli „világának”, társadalmának határozottan nemet mondunk. A szabadság drága kincsünk, s azért kaptuk, hogy odaadjuk Istennek, házastársunknak és azoknak a testvéreinknek, akikkel együtt akarjuk építeni Isten Országát. Istennel, házastársunkkal, közösségbeli testvéreinkkel fel-nem-bontandó szövetséget kötünk — minden „ha” és „ta-

lán” teljes kizárásával. Ezekből most csak a házastársi szövetséget kiemelve állítjuk, hogy a szeretet nagyon súlyos csődje az el nem köteleződés is, a válás is.

A második: a gyermekvállalás. Nem egyet, és nem kettőt, hanem amennyit Isten ad, ill. amennyire futja szeretetünkől. „Isten ad” = nincs abortusz. „Futja szeretetünkől” = családtervezés. Ha négy gyermekre futja, akkor négy. Ha még többre, akkor még több. *Ma és itt* — mondtuk fentebb is.

A világ „túlnépesedésének” kérdése nem tartozik ide. Ha valóban túlnépesednénk is, a magyar társadalom akkor is öngyilkos társadalom. S aki ebben az életszínvonalért és kiváltságkergetésért halálra ítéli, nem enge-

di megszületni a következő generációt, az a legnagyobb bűnt követi el Isten, az emberi élet és saját nemzete ellen. Aki pedig sok gyermeket nevelve vállalja akár a marginalizálódást is Istenért, az élet és a nemzet megmentéséért, az a szeretet egyik legnagyobb jelét mutatja fel egy istentelen, élet- és nemzetgyilkos társadalmon belül.

Adassék a legnagyobb tisztelet a sok gyermeket vállalóknak. Adassék még nagyobb tisztelet azoknak, akik saját gyermekeiken kívül családi otthon biztosítanak azok gyermekeinek is, akiknek nincs kedvük-erejük felnevelni az általuk világra hozottakat. Mind a két kategóriáról tudnia kell mindenkinek, hogy *ma és itt* — *ők a szent-család*.

Január 7. — Vízkereszt — Mt 2,1-12 — Az utat mutató csillag a szívünkben van

1. Lelkünk működésének legjellegzetesebb vonásai:

- indítás a jóra,
- ösztökélés az igazságkeresésre,
- a belső hangnak mozdító ereje van.

Szívünk mindig a jóra vágyik. Mindig a szebbre, az igazabbra éhes.

Sokszor érezhetjük: iránytű van a lelkünk legmélyén. Csillag, amely vezet bennünket.

Aki nem a szíve legmélyének csillagát követi, az csalódik, elbukik.

A csillag jelkép:

- elérhetetlen távolságban van,
- irányfényt ad,
- igazodási pont,
- akkor látszik, amikor sötét van,
- éjszaka messzebb látunk, mint nappal.

Életpasztyalataink alapján elmondhatjuk, hogy sokszor látjuk a végső dolgokat elérhetetlen távolságban. De életünk nehéz pillanatai alkalmasak arra, hogy messzebbre lássunk, mint a felhőtlen boldogság idején. Ha az élet sarokba szorít, többre vagyunk képesek.

2. A csillagot követő háromkirályok bátorsága mutatja: az igazságkeresők használható információt kapnak, akár még egy diktátor udvarában is. Minden világi hatalom nagyon tart az eltökélt igazságkeresőtől.

3. Betlehemről mondja az Írás: „Belőled származik majd a vezér, aki népemet terelgetni fogja”.

Beteljesült a prófétai szó. Jézus a legigazibb és legnagyobb vezér:

- tanított igazságai kiállták az évezredek próbáit,
- bizonyította: igazán vezetni soha nem fegyverekkel, erőszakkal, hanem mindig a szellem erejével lehet,
- ígéretei valósággá válták az őt követők életében,
- tanítása ma is százezrek szívét mozgatja meg,
- mindig vannak, akiknek szívében olyan bizonyosságot szül tiszta, egyenes tanítása, hogy készek a mártíromság és a gyalázatok elviselésére.

4. A háromkirályok példája mutatja: az igazságkeresők mindig hallgatnak belső indítatásaira. Megtalálják a helyes utat hazafelé. Kikerülnek, mert látják a világi hatalmasok által állított csapdákat.

Január 14. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,29-34 — Segíteni mások nagyságát

1. Keresztelő János gondolkodása gyökeresen különbözött Jézusétól. Ez mégsem akadályozta meg abban, hogy felismerje, elismerje és segítse az Ő nagyságát, küldetését.

Az igazi nagyságot nem a dogmatikai igazságok kimondása mutatja, hanem a lelki, emberi értékek.

Mit használ, ha valakinek a dogmatikai tudása az eget ver, de mint ember túl „szögletes”, „tüskés”, feszültségkeltő, mások kárára öntudatos. Nem használhatók jobban a kevesebb tudású, de „jó emberek”, akik inkább az egyéniségükkel hatnak?

Keresztelő János magatartása Jézussal szemben csodálatra méltó:

- megérzi és felismeri benne a nálánál nagyobbat,
- nem azt nézi, ami elválasztja Jézustól, hanem ami összeköti vele,
- nem volt féltékeny Jézusra,
- felismerte azonos küldetésüket (módszereik nem egyeztek, de az irányuk igen).

2. Mit is állított Keresztelő János Jézusról?

- *Ő az Isten Báránya*. Ő az Isten szentje, akit úgy küldött közénk, mint bárányt a farkasok közé. Ő a szelíd erős, aki az ökoljog helyébe a szeretet hatalmát hozta.
- Ő az, aki elveszi a világ vétkeit. Azért jött, hogy ne lendüljön többé útésre a kéz, ne legyen senki szívében életet nehezítő gyűlölet, hogy az igazság legyen az értékmérő, ne a pénz, a hatalom vagy a karriervágy.
- *Ő az, aki nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én*.

A Keresztelő olyat látott meg Jézus életéből, amit kortársai közül szinte senki: tisztában volt küldetésével és eredetével.

— *Ő az, akiben benne van a Lélek.*

Isten Léleke hatásaiban fedezhető fel. A cselekedet (a külső) árulkodik a belsőről (a lélekről, a lényegről). A Keresztelő tudott olvasni Jézus megjelenéséből, cselekedeteiből. Kereste a nálánál is szentebb Jézus közelségét. Érezte a Lélekkel telítettségét.

— *Ő az, aki Szentlélekkel keresztel, a Szellembe merít.*

Ezt csak az igazán nagyok tudják. Tüzesíteni, gyújtani, megterés-re, életfordulásra bírni másokat. Ki mivel telített, azt adja magából. Jézusban túlcordult a Szellem, az isteni energia, a tanítás.

Január 21. — Évközi 3. vasárnap — Mt 4,12–23 — Az Örömhír a sötétségben ülők fényessége

1. Pályakezdőnek lenni nehéz. Sok az ismeretlen tényező, és előttünk tornyosul a megoldandó feladat egésze. Még nincs kudarc — vagy sikerélmény, nem hátráltat a megszokás. Csodálatos pillanatok ezek.

Jézus nyilvános fellépésének kezdetét vizsgálva sok érdekes, tanulságos és nem szokványos mozzanatra ismerünk.

Jézus elköltözött Názáretből. Miért?

— Meghallotta Keresztelő János bebörtönzését — állítja az evangélium.

— Talán a Keresztelő sorsából megértette a próféták jövőjét.

— Vagy az elnémitott próféta helyébe akart állni?

— Át akarta venni a stafétabotot?

— Vagy ekkor érezte a belső indítást evangelizáló munkája elkezéséhez?

Tény, hogy Jézus felismerte az alkalmas időt és azonnal cselekedett.

2. Fellépésének helye mutatja Jézus mentalitását. Nem a sokat ígérő, eredményekkel biztató körzetben kezdi munkásságát, hanem a lelkileg legelesettebb Galileában. A sötétségben, a halál földjén és árnyékában ülőknek hirdeti az evangéliumot.

Jézus világossága lett népének. Tanítása nyomán megvilágosodtak (vagy legalábbis kellett volna).

A világosság, a fény az Isten jelképe. Ezért az Őt követők a világosság fiai, akiknek cselekedetei napvilágra juthatnak (Jn 3,21). „Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” (Jn 8,12).

Január 28. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12a — Jézussal a boldogság útján

1. Jézus a Hegyi beszéddel a világtörténelem legszebb örömezetét tolmácsolta. Boldogok akkor leszünk, ha eljutunk az Istenhez. De boldogtalan lesz annak a sorsa, aki nem talál el hozzá, aki nem találja meg a világban neki szánt helyet és szerepet.

2. *Boldogok a Szellem által szegények, mert övék a mennyek királysága.*

A Lélek által szegény az, aki az osztozás folytán lett szegény. Aki megértette, hogy az adás több, mint a szerzés és a vevés. Aki a Lélek indítására irtalmas és jószívű. Aki ellophatatlan, elpusztíthatatlan kincseket gyűjt a másoknak való segítségnyújtással.

Aki így él és cselekszik, boldog, mert az adás kitágítja a lelkét, a Teremtő akarata pedig nyilvánvalóvá lesz életéből.

De boldogtalan, aki csak a szerzés világában él. Akinek a mindennapjait a robot tölti ki azért, hogy több legyen a pénztárcában, a bankban, hogy nagyobb legyen a ház, fényesebb a kocsi.

Boldogtalan, mert előtte nem a mennyek királysága, hanem a kórházak kapui nyílnak meg.

Boldogtalan azért is, mert az állandó munka és a növekvő vagyon megrontja kapcsolatát családjával, embertársaival, életét félelemben éli vagyona esetleges elvesztése miatt, és érezheti rászoruló embertársai megvető pillantásait.

3. *Boldogok, akik sírnak, mert bátorítani fogják őket.*

Jézus nem azokról beszél, akik hisztiznek, s azért sírnak. Azokról sem, akik így akarják embertársaikat kényszeríteni saját akarataik keresztülvételére.

Boldogok, akiket megtisztít a szívből jövő sírás. Akik tudnak könnyet ejteni ballépéseiken, bűneiken. Akik úgy sírnak, hogy ezáltal másokat is vigasztalnak. Boldogok, akik könnyet hullatnak nehé-, vagy balsorsukban és tiszta szívvel törekszenek felemelkedé-

Lélektelen, lapos szóra nem mozdul az ember. Jézus tanítására lángoltak az emberi szívek (Lk 24,32). Ez a Lélekbe való merítkezés első fázisa. Akkor lesz teljessé a Szentlélekben való keresztkedés, ha visszavonhatatlanul elköteleződünk a jézusi úton, ha életünket az Isten Országára szolgálatára szenteljük.

— *Ő az Istennek Fia.*

Jézusról ezt nagyon kevesen állították: Keresztelő János (Jn 1,34), Péter apostol (Mt 16,16), a tisztátalan lelkek (Mk 5,7) és a kivégzésénél jelenlévő pogány százados (Mt 27,54.)

Talán így lehet Jézus egyéniségét a legvalóságosabban, az igazsághoz legközelebb állóan megfogalmazni.

3. Jézus működésének tömör összefoglalóját adja a mai evangélium: hirdette az Igét, tanítványokat gyűjtött, orvosolt minden betegséget és gyengeséget.

— *Hirdette az Igét.* Milyen egyszerű megfogalmazás. Olyan magától értetődő. Pedig aki tanítani akar, annak rendelkeznie kell az emberek érdeklődő mondanivalóval, el kell érnie a hallgatóságot, és ami a legnehezebb: a tanítónak a saját egyéniségével átítatott mondanivalója el kell, hogy jusson az észhez és a szívhez.

Jézus ajkán az örömhír olyan erővel indult, amely lángba boríthatta volna az egész világot (Lk 12,49), végül örülnie kellett, hogy a Tizenkettő úgy-ahogy megértette tanítását.

— *Jézus tanítványokat gyűjtött.* Feladatukat már az első hívó szónál megfogalmazta: „Emberhalászokká teszlek titeket”. Nem a terméketlen okoskodás a tanítvány feladata. Jézus mellett mindenkinek alkalmassá kell válnia arra, hogy szintén emberhalászokká tegyen másokat. Ennek a láncreakciónak folytatódnia kell az idők végéig.

— *Jézus orvosolt minden betegséget és gyengeséget.* Az igazi gyógyítás nem a csoda, hanem a kereszténnyé válás folyamata. Amikor Jézus tanításának hatására megszűnnek belső feszültségeink, megtaláljuk életünk igazi célját, átjár az útra találás öröme, elmúlnak a félelmeink, emberi kapcsolataink harmonizálódnak, a szeretet és a másokat segítés életérzéssé lesz bennünk, valóban elmúlnak a gyengeségeink és a betegségeink. Mert a legjobb orvosság a jézusi szeretet-tan.

sükre. Akiknek fáj, ha elszakadtak Istentől, és újra visszavágnak hozzá.

Akik így sírnak, azokat megvigasztalják. Bátorítást nyernek azoktól, akik már megerősödtek.

De boldogtalanok a kőszívűek, a keménynyakúak, akik képtelenek beismerni hibáikat, akik gyengeségnek tartják a megtisztító sírást. Akiknek mindig igazuk van, s elvárják, hogy hozzájuk igazodjanak, akiket nem érdekel az általuk sanyargatottak könnyei. Boldogtalanok, mert megvetésben lesz részük és a talpnyalók serege veszi őket körül. Nem fognak vizsgálatásban és bátorításban részülni, mert a pokolba kívánják őket.

4. *Boldogok a szelídek, mert örökségül kapják a földet.*

Boldogok, akiknek agresszivitása szeretetté szelídült. Akik erősek, de nem vesznek részt az erőszakban. Akiknek szavai, megjelenése másokban is szelídséget szül. Akik okos szóval többet érnek el, mint mások a pusztító fegyverekkel. Akik csak magukat akarják meghódítani, másoknak pedig példát adnak.

Boldogok, mert a jellemalakítás művészei. Mert bárányként küldetésük van a farkasok közé. Mert ők a Föld jogos örökösei, nem az erőszakosak.

De boldogtalanok az állandó civakodók, akik a gyűlölet feszültségében élik napjaikat. Boldogtalanok, mert az erőszak erejében hisznek, ezért képtelenek a párbeszédre. A gyűlölet és az erőszak megmérgezi bensejüket, mindennapjaikat, környezetüket, ezért az életük pokol. Hiába hódítanak fegyverekkel óriási földterületeket, az emberek szívét meg nem hódíthatják. Örökrészül az állandó feszültséget kapják, ami elveszi energiájukat és felőrli életüket.

(A további boldogságmondásokat próbálja mindenki maga értelmezni.)

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett.” (Lk 19,10)

Karácsonyi szolgálat

9 évvel ezelőtt Szenteste délutánján utamat állta a János-kórház kapujában egy szigorú portás:

— Most nincs látogatás!

Mire én torkomban dobogó szívvel csak annyit tudtam kinyögni:

— Ajándékot hoztam azoknak a betegeknek, akiket nem látogat meg senki.

— Van magának erre engedélye? — kérdezte.

— Igen! — válaszoltam merészen.

— Kitől? — hökkent meg —, csak nem az igazgató-főorvos úrtól?

— Nem, még magasabb helyről! — válaszoltam és bementem.

Az otthon feleslegessé vált és az ünnepekre a kórházba besuvasztott nénik és bácsik ágya szélére ülve hallgattam meg régóta kikívánczozó szavaikat. A fenyőgally illata, az éjeliszekekrény sarkára ragasztott kis gyertya fénye és a finom házisütemény íze gyermekkori Karácsonyaik emlékéit idézte fel bennük, amikor még szerették őket, tartoztak valakihez...

A következő hónapokban karácsonyi élményeimet sok-sok ismerősömnek elmeséltem (házibulikon, osztályfőnöki órákon, egyházi közösségekben, nyári táborokban) — így a második, 8 évvel ezelőtti Karácsonyon már voltak munkatársaim is.

A lányok finom süteményeket sütöttek. Fiatal és idősebb barátaink zsebpénzük, ösztöndíjuk, keresetük, nyugdíjuk egy részét postára adták, hogy almát, mandarint, édességet vehessünk és tapintatos formában anyagi segítséget nyújthassunk január elején a megszorult kispénzű idős néniknek és bácsiknak...

Sokan „csak” azt tudták felajánlani, hogy imádkoznak értünk. Én fontosnak tartottam akkor is, ma is, hogy munkánknak legyen egy ilyen háttere. Így ez az évек során többszáz főre növekedett baráti kör 57 városban és faluban gondol ránk karácsonyi szolgálataink alatt.

Pár nappal Karácsony előtt fogyatékos gyermekeket kerestünk fel ajándékokkal és játszottunk velük: „Megy a Zsuzsi-vonat, csattog-nak a kerekék.” Az egymásba kapaszkodott gyerekekből álló vonat-szerelvények vidáman, nevetve kigyóztak ide-oda, ha a szemafor — vagyis én — ezt megengedte...

Az asztalokat megterítettük csomagolópapírral, és színes zsírkkrétákkal rajzoltunk nekik. Volt, aki kiszínezte rajzainkat, volt, aki maga is rajzolt fenyőfát, Téliapót (a csomagolópapírokból több helyen kiállítás rendeztünk), s volt, aki megette a zsírkkrétát! De mindig

csak a sárgát és a pirosat, mert az már jó érett... Volt olyan gyermek, aki ágyából nem tudott felkelni, de éneklésünket hallva, fülig szaladó szájjal, csillogó szemmel, furcsa kis hangján velünk énekelt... Ő is megértette, megérezte, hogy miért jöttünk!

A harmadik Karácsonyunkon találkoztunk először olyan emberekkel, akik nemcsak szeretetre, meghallgatásra éheztek, hanem a szó szoros értelmében éhesek voltak és fáztak. Karácsony éjjelén éjfél tájban bukkantunk rájuk a Vághóhid közelében egy földalatti folyosó mélyén... Ott feküdtek a földön a távfűtés meleget árasztó vastag csővezetéke mellett. Gyertyáink fényénél mellétük telepedtünk és nagyon jól beszélgettünk ezekkel az öreg csavargókkal. — „A megrepedt nádat nem törli el és a pislogó gyertyát nem oltja ki...”

Kecskeméti munkatársam, Anita, barátónival együtt 300 párizsis zsemlét készített december 24-én azalatt, amíg mi a kórházban voltunk... Ezeket osztottuk a föld alatti folyosón, majd a Déli pályaudvar várótermének lépcsői alatt gubbasztó hajléktalanoknak. Ezen az éjszakán 26-an voltunk 7 autóval...!

Isten segítségével és barátaink szerény adományaiából 2 évvel ezelőtt már 200 liter gulyáslevest tudtunk főzni és 100 kg kenyeret vetünk a szegények számára. Tavaly a Karácsony-estj vacsorára a Torony Önkiszolgáló Étterem konyháján főztünk meg: 200 adag ételre futotta a diákok e célra szánt adományaiából. A vacsora után énekelünk, beszélgettünk és filmet vetítettünk az öreg csavargóknak a Dobozi utcai „Lordok Házában”

Évről évre Szenteste délutánján bekopogunk a János-kórház kapuján. Ma már nem állja utunkat a szigorú portás...

Hol egy hegedű, hol egy fuvola szólal meg az orvosságszágú kórtermekben, s amíg a hangszerek szép hangjai betöltik a betegszobát és a benne fekvők szívét, lelkét — elhelyezzük az éjeliszekekrényeken a fenyőgallyakat, a puha házi süteményeket, az almákat, mandarinokat és meggyújtjuk a gyertyákat... Csendben leülünk az ágyak szélére és hallgatjuk a síró, megtört idős embereket. Azzal segítjük, hogy meghallgathatjuk mindazt, amire másnak nincs ideje...

— De jót beszélgettünk! — mondják fél óra múlva a betegek, amikor továbbindulunk a következő kórterembe.

Hasonló élményekről számol be levelében szegedi munkatársunk:

„December 24-én nyolcan bementünk a Szociális Otthonba. Az

egész épületet bejártuk, minden szobába benyitottunk és mindenki kapott két palacsintát és egy fenyőgallyat szaloncukorral. 210-en laknak ott.

Három konyhában összesen 420 palacsintát sütöttünk. Kis műsort állítottunk össze: karácsonyi versek, sok ének. Volt egy gitár is, és Emese furulyázott, több csengő is volt és egy gyertya. Így vonultunk végig szobáról szobára, furulyázva, csemetve, énekelve...

Nagyon meghatódtak a betegek, az ápolók és mi is, s azt hiszem, nemcsak nekik szereztünk nagy örömet, hanem magunknak is...

Sokan megkérdezték már, miért kezdtem el ezt a Karácsonyi Szolgálatot? Ilyenkor mindig elmesélem azt a történetet, ami 9 évvel ezelőtt Amszterdamban esett meg velem.

Ellopták a táskámat. A Konzulátusról elküldtek azzal, hogy 3 nap múlva lesz a felfogadás. Így hát ott álltam az utcán pénz, iratok és vonatjegy nélkül, éhesen! Véletlenül Istent szerető emberekkel találkoztam. Egyikük, egy holland fiú indíttatást érzett arra, hogy segítsen rajtam. Szabadságot vett ki, kocsijába ültetett és hazahozott.

Amikor megérkeztünk, viszonzni szerettem volna ezt. Ő azonban semmit sem fogadott el. Egy szerdén csak ennyit mondott:

— Add tovább!

— Kiknek? — kérdeztem csodálkozva, mivel ilyen mértékű önzetlenséggel még nem találkoztam. Válasza azóta is a fülemben cseng:

— Keresd meg őket! Azoknak add tovább, amit tőlem kapsz, akik segítségre szorulnak!

Igy kezdődött el 9 évvel ezelőtt — pár hónappal hazaérkezésem után — a Karácsonyi Szolgálat, amely nagyon sok örömet hozott az életembe, s amelybe azóta sokan bekapcsolódtak: középiskolások, egyetemisták, fiatal zenészek, falusi asszonyok, orvosok, sokgyermekes családok, jólelkű munkás-emberek...

Vannak, akik azzal segítenek, hogy imádkoznak értünk, van, aki fenyőgallyat, almát, narancsot, édességet küld, van, aki finom süteményt süt, van, aki autóját ajánlja fel a szolgálatokra, és van, aki pénzt ad postára, hogy kinyugdíjú idős embereket támogathassunk...

Ezen a Karácsonyon ismét útnak indulunk.

„A teremtet világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését...”

Áldott ünnepeket, boldog Karácsonyt kívánok!

Orián Géza

(Az Élő Nemzeti Kincs díjazottja, 1993)

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett.” (Lk 19,10)

Kiáltás...

Egy alkoholbeteg vallomása

felkelhetek... ismered ezt a szorongató érzést, már várod a hajnalt, mely megment egy verejtékes éjszakától, rémálmoktól, pillanatig-órákig tartó bizonytalan, zódott gondolatoktól, a félelemtől, hogy egy új napot kell elviselned...

...és óvatosan — hogy ne vegyen észre a melletted alvó feleséged — kibújsz az ágyból, és sötétben tapogatózva elindulsz valamerre... a fürdőszoba felé... a tükörben nem mered megnézni az arcod... borotválkozni kellene ... két kézzel fogod a villanyborotvát, de előbb felfedező útra indulsz verejtékező homlokossal ... hová tetted tegnap este ... nem, a fürdőszobában nincs, kicsi s nincs hely eldugni semmit ... keresgélsz a sötétben, s a cipőkben megbotolva az ajtónak zuhansz ... fülélsz, észrevetted-e valaki... s ekkor eszedbe jut ...rohansz a WC-be, óvatosan felmászol és kiemeled a kellemesen lehűtött, félig teli üveget a víztartályból ... reszketve-öklendezve nyeled a hűvös italt s eszedbe jut egy versrészlet...

„s hogy végre biztos rejtéket talált: övé lehet a zsákmarnya egészen!”
(Pilinszky J.: Francia fogoly)

... még két kézzel fogva a borotvát, lassan megborotválkozol ... már készen állsz, nézed az órát, öt perc múlva kinyit az üzlet ...csendben nyitod a kijáratit ajtót s kinn vagy, friss levegő csapja meg arcod ... elindulsz ... a park csendes, néhány munkába induló ember ... kezded az üveget keresni és a zsebbe rejtett szerzeményt próbálsz kinyitni ... forog ... a szentségif ennek a találmánynak ... valaki közeledik ... a zsebkést keresed ... elment ... és kínlódvá, kezded felsértve végre sikerül ... szemből jönnek, vársz ... egy kevés kilöttyen az üvegből, lenyalod a kezre folyt italt és megpróbálsz inni ... nehezen ... úgy érzed, viharos szél lóbálja az üveget ... arcodra csorog az ital...

... a busz elment, nem bándod, nem tudnál felszállni ... még több mint egy órád van munkakezdésig ... beteges, rémült mozdulattal kerülöd ki az embereket, a földre szegezted tekintetedet és mész ... gyalog senkivel nem

akarsz találkozni ... a sarkon hirtelen sietős fiatalember vonzolja kislejt... irigyen nézed... normális, egy normális ember ... újból az üveget szorongatod és sírsz... miért, miért pont te... és zokogsz, utálsz magad, a világot, a napot, az éjszakát ... félsz a buszba préselt ember-tömegetől, megriadsz az árnyéktól és kusza gondolataidtól ... semmit, egy kortyot sem szabad ... mondta az orvos, a pszichológus, a feleséged, mindenki... csak mész tovább, gyalog, mellékutakon, kerülve mindent és mindenkit... ki bántott téged? mi bánt téged?... vagy te bántod magad és környezetet?... a kapu alatt gyorsan kertyolsz s szinte ugyanabban a pillanatban jön vissza az ital ... tovább ... de merre?... hová?... már kezdted érezni azt a kellemes bizsergést s lassan ... talán... megnyugszol...

... meddig bírod még ezt az árnyékvilágbanbujdosást?... meddig bírja a gyomrod, az idegrendszered? ... és meddig bírja a családod?... a főnököd?... meddig bírod még ezt a minden reggel ismétlődő, önmarcangoló-gyalogtúrát?... tenni kell valamit... az üveg kiürült ... most kell tenni! ismerős jó barátod talán

segíthet ... automatikusan változtatsz irányt... telefonálsz ... egy nap szabadság ... elengednek ... már tudják ... és elindulsz valamerre ... még nem tudod, nem vagy biztos, hogy hová és miért, csak mész...

...a kórházban csend van... még feszült és nyugtalan vagy, de egyben nyugodt is, mert itt vagy... a többiek nem veszik észre — vagy nem akarják —, hogy remegő kézzel iszod a teát ... nyújtsa ki a karját és hunyja be a szemét ... SOS ... mentsétek meg lelkeinket ... dörmögöd csendesesen a többiek nevében is... hányszor mondtad el, hányszor menekültél, míg újból abba az üres, meghatározhatatlan közegbe zuhantál... ...talán most ... hiszed vagy csak reméled... de legalább akarod...

... SOS ... mentsük meg közösen lelkeinket...

D.L.A.

Szár

Lent hajthatatlan gyökér
- kétségbeesett markolás
Fönt sűrű leveletenyér
- örökös fényttemető
csak így tovább.

*

Árulás a lehulló falevél
de késői hó ha borítja
- megleli mulandó méltóságát.
Innen
a fának támaszkodva figyelem
hogy hull a hó
— s hogy fogynak
belepett, árulkodó szavaim.

*

Nincs ünnep. Fájdalom
porhanyít naponta
zsibbadó tudásból szítom
szelidségemet
— fukar derű.
Aztán minden éjjel
álom
hétköznapi, öntudatlan.

H. Á.

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett.” (Lk 19,10)

Profán fohász

Isten! Te, magasabb rendű, Kozmikus Intelligencia, kihez nem ér föl sóvár, csak háromdimenziós, idővillanásnyi gyarló eszünk! Légy Valóságos Isten, vagy csak a vágyainkban, fantáziánkban létező, most mindenképp beszélnem kell Veled. Itt az ideje, ha nem akarom lekésni az utolsó járatot. Újévkor hatvanötödik évembe léptem, ami nem semiség, különösen ha azt is számításba veszem, hogy közel egy esztendeje már a felsőbb behívót is kikézbessitette első infarktuszom, s a klinikai halálból úgy kellett visszacibálni.

Ez az az életkor a halálfevél, amikor a legracionálisabb elmék is rendre megtérnek Hozzád, s oltalmadba ajánlják veszendő lelküket. Tapasztalatból tudom — hiszen azóta akármilyen nyomás feszül a mellemben, ha csak egy kicsit is elnehezül a lélegzetem, az elmúlás meg én, szinte naponkint kerülgetjük egymást —, bizony jól tudom, hogy mit jelent a közvetlen fenyegettség. Szorongás ez a javából, úgy ám, s kemény fából kell, hogy faragják azt a fickót, aki — mint én — ennek ellenére csak konokabb lesz a maga istentelenségében.

Hitben, hitetlenségben egyaránt meg lehet rendülni azonban a lelket próbára tevő, igazi, nagy szorongatások idején. Minek tagadnám? Gőgös ateizmusom falán is akkora repedések tátonganak, hogy attól tartok, rámdől, de még sincs semmi kedvem, hogy a tempomok miszticizmusába, Örök-kévalóságod, Tökéletes Erkölcsiséged és Igazságosságod, Végtelen Jóságod imádói és hozsannázói sorába betáncoljak. Hosszú életem elegendő keserűségben és nyomorúságban részesített ahhoz, hogy ismereteim megbízhatóságában megingasson, s tartok tőle, hogy ami még hátra van, az sem lesz könnyebb vagy akár kiszámíthatóbb. Még tán irigylem is azokat, akik a véletleneknek való kiszolgáltatottság ingoványában a „Hiszem, mert hihetetlen!” abszurdításában keresnek támaszt, de nekem nem megy ez az öncsalás.

És nem hiszem, hogy Te — ha mégiscsak lennél — éppen ezt a feltétlen behódolást követelnéd vagy jutalmaznád.

Ha igaz, hogy a képmásodra teremtettél bennünket, akkor akár magamba, akár bárhova nézek — csak Szörnyetgként tudlak elképzelni, különben honnan került volna belénk ez a rengeteg ördögi gonoszság? Vagy a Szentháromság helyett éppen a Sátánnal való szimbiózisodat kell a teremtés és a „világ-igazgatás” misztériuma Legfőbb Bábjátékosaként üdvözölnöm?

Ha viszont Magad vagy a Tökéletesség, a Mindenható, ugyan miért formáztál bennünket ilyen tökéletlenre? Madách Luciferjével közösen vonlak kérdőre:

*„Hát méltó e játék aggastyánhoz,
melyen csak gyermekszív hevülhet,
Hol sárba gyúrt szikra mimeli Urát,
De torzalak csak, képe nem,
Mert hiányzik az összhangzó értelem?”*

Azt mondják — azt tanítják papjaid —, hogy egy falevél sem hull le a Te Akaratod ellenére. Hát akkor miért éhezik és pusztul az a rengeteg ártatlan csecsemő és gyerek világszerte, most is, régen is? Mennyországi boldogságuk csalfa reményével engem nem vigasztalsz, a „méhük gyümölcsétől” megfosztott anyák könnyeit „mennyei vigasszal” ugyan nem töröld le.

Miféle Isten volnál éppen Te, aki igazságtalanul mégkülönbözteted gyermekeidet már a születésük pillanatában, s a legtöbbjüket már ekkor örök nyomorúságra kárhoztad? Bizony a jó és könnyű halált sem érdem szerint osztogatod.

Könnyen rámcáfolhatsz. Fejemre olvashatod, hogy csak gyarló emberi eszjárásunk nem képes követni Felsőbb Logikádat, és lázongásunk, kétségbeesésünk mind-mind ebből a fogyatékoságunkból következik. Hogy az „élet realitása” — amit megszenvedünk és megtapasztalunk — semmivel sem áll közelebb a valóság lényegéhez, mint a hangya földhöz tapadt világképe, amelyből még az ember is érthetetlenül kima-

gaslik s mozgása csak részleteiben, következményeiben érzékelhető — a hangya retináján.

Vitánk eldönthetetlen, Istenem — sóhajtok önkéntelenül s gyermeten, — pedig még anyámnak megígértém réges-régen, hogy „jó leszek”. Hamarosan meghalok mégis, Te pedig halhatatlan vagy s maradsz, míg ember él a Földön. Bizonytalanságunkban nem nélkülözhetjük a bizonyosságunk legalább a látszatát. Akár Te teremtettél bennünket — örök szégyenedre —, akár mi Téged, kapaszkodónak, — egymáshoz vagyunk láncolva, úgy bizony. Róka fogta csuka, csuka fogta róka, a mesé örök. A lázongásom is, ugye, Öreg Fiú?

Ateizmusom ide, vagy oda. Figyelő Tekinteted mégiscsak éget: magamon érzem, nem furcsa? Lehet, hogy akiről mi Istenként beszélünk, az egy Földön kívüli, magasabbrendű civilizáció képviselője — egy UFO —, aki a létezés általunk felfoghatatlan síkjain, egy összetettebb dimenzióban mozog? Te látsz bennünket, mi csak *hatásaiddal* találkozunk. Egy Figyelő és Olykor Beavatkozó Istenséggel állnánk szemben, aki kíváncsi is ránk, irtózik is tőlünk — érteni is, befolyásolni is szeretné a „hangyák világát” —, s legalább annyira keresi a kapcsolatot velünk, mint ahogy az Ember törekszik az Isten felé?

Profán gondolataim lerángatnak az Égből. Itt állsz mellettem, Idősebb Testvérem, ha nem látlak is. És csöndben viaskodunk egymással — a kölcsönös megértésért, ha én ezt fel sem tudom fogni. Riadtan kapálódzom is, kapaszkodom is. Megfoghatatlan áldó kezéd — akár az anyámé a régmúltban — egy szempillantás alatt elenyészik, és én lassan visszaszűllyedek ismét a Nemlét végtelen nyugalmába, ahonnan erre a néhány évtizedre életre lobbantam, akár egy szikrázó porszem az ablakon besurranó napfénynek, a Semmit felkavaró, sugárzó pászmájában....

Fekete János

Hogy történhetett ez meg velünk?

A nyugati világ csodálkozik és csóválja a fejét, hogy mi rosszkedvűek vagyunk.

Ne csodálkozzanak! Öt éve szinte ugyanazok hatalmaskodnak felettünk, akik előtte 40 éven keresztül irtottak minket, tiporták önérzetünket, pusztítottak körülöttünk mindent, ami érték volt.

1989 után túlnyomó részben ők szereztek meg gyáraink, földjeink és minden egyebünk fölött a tulajdonjogot, vagy játszották át fillérékért idegenek kezére azzal az egyetlen feltétellel, hogy ők maguk megmaradassanak a magas pozícióban sok pénzzel, széles hatáskörrel. Hogyan történhetett ez meg velünk? Hiszen nálunk már demokrácia van, szabad választások, független bíróság és szabad sajtó.

A válasz egyrészt nagyon egyszerű: ez volt az ára a békés átmenetnek. Számunkra nem volt más lehetőség, mint a jogfolytonosság vállalása, vagyis magunkra nézve kötelezőnek elfogadni azokat a nemzetközi gazdasági szerződéseket, amelyeket az elmúlt 40 év alatt, a szovjet diktatúra által nyakunkra illesztett Rákosi és Kádár rendszere kötött a nyugati tőkével. A nyugati tőkének az volt az érdeke, hogy a 40 év alatt kialakult társadalmi vezetés (vállalati vezérkarok, minisztériumi, tanácsai felső vezetés, felsőoktatási, tervezési-kutatási intézmények felső vezetése stb.) nagy részben változatlan maradjon.

A nyugati tőke ezzel az „elített” alakította ki a kapcsolatait, neki ez a társaság jelentette a jogfolytonosság biztosítékát, a profit biztosítékát.

Vegyük észre, a nyugati tőkének bizony nem volt az rossz üzenet, hogy itt évtizedeken keresztül olyanok kezébe juttatta az ide hitelként kiadott pénzt, akik legitímáció, hozzáértés, ill. erkölcsi tartás híján elherdálták ezeket a hatalmas összegeket. Ez a nyugati tőkének kétszeresen is hasznos volt.

Először mert így ezek az óriási keleti tömegek gazdaságilag, pénzügyileg kényre-kedvre kiszolgáltatottakká váltak a nyugati tőke számára. Hiszen a hitelek alig jött létre olyasmí, ami az egész társadalom mozgásterét, lehetőségeit növelte volna. Gondoljunk csak a hatalmas nehézipari létesítményekre, amelyeket ugyanaz a nyugati tőke 1990 után undorral fitymálgatva vásárolt meg, ha egyáltalán megvette.

Másodszor az az illegitim vezető réteg, amely a hitelt a nyugati tőkétől felvette, a pénz nem kis részét – különböző csatornákon át – visszaszította a nyugati bankoknál létrehozott, ill. fenntartott saját számlájára. Így a hiteleknek ez a része rövid úton visszaforgatható lett ebbe a keleti tömegeket mind mélyebbre süllyesztő folyamatba. Vagyis a hitel bizonyos részének automatikusan meg-többbszöröződött a kamata.

Vegyük ehhez még hozzá, hogy ez a nyugati tőke nemcsak a szovjet uralom alá rekesztett 300 milliós keleti tömeget gyúrta maga alá. A nyugati tőke mindig is gyümölcsöző üzleti kapcsolatokat tar-

tott fenn minden diktatúrával Keleten és Délen. Maradéktalanul igazolva a mondatát, hogy „a pénznek nincsen szaga”. Embermilliók szopolyozásáról van tehát szó, dollárbilliók hoznak a Kelet és a Dél rovására mind több és több hasznot a Nyugat számára. Ez elegendő magyarázat arra, hogyan tartható fenn és növelhető egyre az a félelmetes szakadék, amely a nyugati és a keleti, ill. déli életszínvonal között tátong.

A nyugattal szembeni indulatoknak természetesen semmi, de semmi értelmük. Márcsak azért sem, mert nem személyekről, hanem a világgazdasági-világpolitikai folyamatok egyik törvényszerűségről van szó, amelyen belül személyek, csoportok a legmagasabb megbecsülésre érdemesek is lehetnek.

Meg kell azonban értenünk, hogy a nyugati tőkétől nem várhatunk segítséget. A nyugati tőke nem érdekelt abban, hogy mi talpra álljunk és neki versenytársai legyünk.

Még egy tanulság: Megértve súlyos helyzetünk okait, méltósággal visszautasíthatjuk a nyugat részéről megnyilvánuló folytonos, fölényes kioktatást. Nekünk magunknak kellene talpraállnunk.

Továbbra is kérdés marad, hogyan történhetett meg mindez velünk. Hogy lehet, hogy bár a hatalom illegitim volt, a döntésekben háttorzongató hozzanemérés és lelkiismeretlenség érhető tetten, elnyomorodásunk okozói túlnyomó részben mégis feddhetetleneknek tűnhetnek?

Azok a személyek, akik az elmúlt 40 évben a legkülönbözőbb helyeken és szinteken a döntéseket hozták, ma szinte mind megbecsült szakembernek számítanak. Emelt fővel járhatnak. Nagyon kevés kivételtől eltekintve, senki nem felelős semmiért, ami történt. A döntések meghozataláért és előkészítéséért senki lelkiismeretét nem terheli felelősség. Ez a kulcskérdés, a társadalom előtti személyes felelősségvállalás kérdése. Tudjuk, hogy 40 éven keresztül deklaráltan a társadalom tulajdonában volt minden tőke. Ennek ellenére a tőkét kezelő hivatalok semmiféle válaszkényszerben nem voltak kifelé, a társadalom felé, amely pedig a kötelező ideológia szerint tulajdonos volt. Felelősséget minden vezetőnek és hivatalnoknak csak az illetékes hierarchián belül felfelé kellett vállalnia. Mi történt 89 után a privatizáció során. Létrejötték a különböző privatizációs, vagyonkezelő hivatalok, pénzintézetek. Ezek azonban épügy csak egy zárt rendszerben és csak felfelé voltak és vannak válaszkényszerben, mint korábban bármelyik minisztériumi hivatalnok vagy funkcionárius. Ezek a hivatalok, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga volna, szinte kizárólag a vállalatok hatalomban lévő vezetőivel tárgyaltak. Az állam tehát 89 után éppúgy a társadalom feje fölött csinált a régi pártállami vezetőköt és néhány bevont külföldi tőkésből privát szférát, ahogy 40 éven keresztül a társadalom feje fölött kezelte a társadalmi vagyont.

Nehogy félreértsen bárki. A privatizáció körüli mérhetetlen társadalmi igazságtalanságok csak egy példa a sok közül

a nyílt, személyes felelősségvállalás, a hivatalnoki válaszkényszer hiányának következményeire. Mert például ugyan mikor lesz végre válaszkényszerben az a sokezer pedagógus-hivatalnok és pedagógus-szakértő, aki a pedagógusok kezét megkötő, útját megszábot rengeteg előírást, követelményrendszert, tankönyvet, segédkönyvet, kézikönyvet, rendeletet, szabályzatot gyártja, és az új, felnövő generációval szinte mindent megtehet anélkül, hogy ezt a szülő, a gyerekek, vagy akár a pedagógusok közül bárki számon kérhetné rajtuk. És ez még mindig csak egy példa a sok közül.

Ha azonban azt mondjuk, hogy a nyílt, személyes felelősségvállalás hiánya lényegében ugyanaz ma, mint a pártállami rendszerben, beleütközünk egy téveszmébe. E szerint a demokráciában nem hiányzik a döntések mögül a nyílt, személyes felelősségvállalás. A szabadon választott testületek ugyanis mindenütt ott vannak a hivatalok fölött, és számon kérhetik a hivataloktól a döntéseiket. Ez nemcsak a parlamenti demokrácia ismert problémái (a választások időpontjához kötöttsége és a politikai élet folytonossága, a pártokhoz kötődés, a hivatalok gyakorlati tapasztalati fölénye stb.) miatt nem igaz, hanem legfőképpen azért, mert a társadalom előtti személyes felelősségvállalás a kérdésfeltevés felől nézve is szigorúan személyes, nem pedig valamiféle többségi ügy. A gondolkodást megtermékenyítő, sorsformáló kérdésfeltevés köthető egyetlen személyhez, és ha ezt az egyetlen kérdésfeltevést válasz nélkül félretelhatja egy hivatalnok, nincs társadalom előtti személyes felelősségvállalás.

A társadalom előtti személyes felelősségvállalásnak tehát a demokrácia legfeljebb szükséges, de nem elégséges feltétele. Márpedig a feltételeit és kényszereit meg kellene teremtenünk, hogy mentstük, ami menthető.

Nekünk belül kellene megváltoznunk, új értékeket felszabadítanunk, új erőre szert tennünk. Belső területi viszonyaink súlyos ellentmondásait, pusztító folyamatait (centralizáció) kellene megváltoztatnunk, hogy föltámadjon a remény. Zárt rendszerben azonban, ahol a hivatalnok és az illetékes szakember kifelé nincs válaszkényszerben, nem érvényesülhet másféle érdek, csak ami a viszonyok konzerválására irányul. Zárt rendszerben nem változhatunk meg, csak kiszolgáltatottságunk növekedhet, pusztulásunk folytatódhat.

A hivatali nyitottság feltételeinek megteremtése törvényhozási feladat. Ugyanis a hivatalos titkolódzás feltételei, a hivatalos szerveknek az a joguk, hogy elzárkózzanak az „illetéketleneknek” adandó válasz elől, a polgári törvénykönyvben van lefektetve, ma éppúgy, mint az elmúlt 40 évben, de ne féljünk kimondani, hogy már az előtt is.

Benyó Bertalan

TARTALOM

Karácsonyi gondolatok

Bulányi György: Örülj, kedves Szűz!	2-3
Orián Géza: Karácsonyi szolgálat	28
D.L.A.: Kiáltás...	29
Fekete János: Profán fohász	30

BOKOR-jubileum

Köszöntők	12-13
Kovács László: Bokorirtás („Történelmi” dráma)	4-11

Interjú

T.I.: Éva néni	14-16
----------------	-------

Gyerekeknek Moha-mese

Az ünnepélyes nap	17-18
-------------------	-------

Elmélkedések

Merza József: Ősz Csopakon (III. rész)	19-23
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra)	24-27

Közélet

Benyó Bertalan: Hogyan történhetett ez meg velünk?	31
--	----

FELHÍVÁS

Kérjük Előfizetőinket,
 hogy az impresszumban jelzett árak szerint
 újítsák meg előfizetésüket.

Isten élni akar az emberben, az állatokban, az egész teremtett világban

Nincs az esztendőnek még egy olyan ünnepe, melyen világosabbá válna számunkra, hogy Isten *élni* akar, mint a karácsony, amikor Istennek a Názáreti Jézusban történt megtestesülését ünnepeljük.

Isten azonban teremtésének sokféleségében is megjelenik. Amikor az emberek többsége ezt nem ismeri fel, a karácsonyt a család bűvkörében, TV-nézéssel eltöltött ünneppé alacsonyítja le, és így minden várakozás ellenére következetesen szétrombolja az isteni teremtést. Az önközpontú élvezet- és birtokláskeresés számunkra, emberek számára lényegesebb, mint az Isten *élete* teremtésében. Boszniában 3 éve többek között keresztények mérsárolják egymást. Tulajdonképpen az isteni Jézustól, akinek életáldozatát vasárnapokért oltáraiton ünneplik, meg kellett volna tanulniuk, hogy az embernek nem szabad ölni, és jobb a jogtalanságot elszüntetni, mint elkövetni.

De ezt nem tanulták meg, hiszen az Egyház azt mondja nekik: Ha jogodban áll, szabad ölnöd. És ebben a háborúban mindegyik fél jogosultnak érzi magát erre.

Nem lenne végre itt az ideje, hogy az Egyház az ölés témakörében eddigi, megkérdőjelezhető erkölcsi tanítását megváltoztassa, és az ölést minden esetben törvényen kívül helyezze, ahogyan Ura és Istene, Jézus tette?

Miért nem követeli pápánk horvát katolikusaitól, hogy egyoldalúan tegyék le a fegyvert? Nem lenne jobb a szerbektől leigáztottnak lenni, mint folytatni a kegyetlen öldöklést? Jézus maga tanította és méginkább egyértelműen gyakorolta, hogy az erőszak mechanizmusaiból ki kell törni ahhoz, hogy a kiengesztelődéshez és a békéhez eljuthassunk. Az egyiknek ezt el kell kezdenie, és Jézushoz hasonlóan védtelenné kell tennie magát, azzal a veszéllyel is számolva, hogy ellensége eleinte ezt nem érti meg.

Amíg azonban jó keresztény tudattal gyermekeinket arra szabad tanítanunk: Úss vissza, ha valaki megtámad, ne tūrj el semmit! — addig nem adatik meg számunkra a béke.

Dleter Kirschner

Forrás: Pfarrbote, Juist, 1994. december — Fordította Csiky Lajos

„Érted vagyok”

(Exodus 3, 14)

Közösségi és családi folyóirat

VI/6. (34.) szám. Megjelenik évente hatszor.
 Alapította: Simonyi Gyula
 Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
 A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
 Laptulajdonos: Család Alapítvány
 Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
 Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén *állandó tiszteletpéldányt küldünk.* Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható. Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
 Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
 Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki. Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
 Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
 The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
 1028 Budapest,
 Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány közepső, Értésítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):

Belföldre: 400 Ft
 10 példánytól (példányonként) . . . 352 Ft
 szociális előfizetés 292 Ft
 (nagy családosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:
 a szomszédos országokba 400 Ft
 egyéb külföldre 1500 Ft
 Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.